۳۰ مُلّاں آکھیا رانجھے نوں مہر سیتی ہتھ دھوتے بیٹھ کے کھا مکھانا
ہتھ دھو کے مُلّاں دے نال بیٹھا کھاندا رانجھنے نے جتنا من بھانا
کھانا کھائیکے مُلّاں توں وداع ہویا کہندا جھنگ سیالاں نوں اساں جانا
مُقبل دس اجو[1] کڑی رات ایتھے مُلّاں آکھیا رانجھے نوں ہو سیانا

۳۱ حکم مُلّاں دا رانجھے نے من لیتا بیٹھا وچ مسیت دے مار ٹھاناں
رانجھے مُلّاں دے باب دُعا کیتی [illegible] رہے ایمان بہشت جاناں
کھانا کھائیکے رات نوں خوشی ہویا فجر ہوئی تاں جھنگ نوں اُٹھ دھاناں
پنجے پیر ملے راہ جاندڑے نوں سُتھے اوہ جاں مُقبلا رب بھاناں

۳۲ رانجھا دیکھ کے طرح فرشتیاں دی پنجاں[2] پیراں نوں جا سلام کردا
اُتوں لاہ لونگی ترت صدق سیتی آگے پیراں دے جائیکے نذر دھردا
نیت خیر آکھو میرے باب پیرو- نہیں عُذر جے ہووگے وتیج بردا
مہربان ہوو تسیں مُقبلے تے تساں وٹھیاں کُل جہان تردا

۳۳ پیراں آکھیا رانجھے نوں مہر سیتی بچہ منگ لے جو کجھ منگنائی
رنگن چڑھی رسول مقبول والی ہُن رنگ لے جو کجھ رنگنائی
ایہ نفس شیطان قدیم لاگو اونہاں ویریاں تھوں اسیں سنگنائی
مُقبل غوث محی الدین پیر ساڈا اساں نفس شیطان نوں ٹنگنائی

۳۴ جو کجھ منتیا سی اوہ نوں آپ اُتے رانجھا ردئیکے حال سُناوندا ئے
نیناں ہیر دیاں خواب وچ ذبح کیتا اوس زخم تے ملہم لاوندا ئے
پنجاں پیراں نے رانجھے نوں ہیر بخشی جامے وچ تا اُول سماوندا ئے
مُقبل غوث محی الدین پیر میرا کُل خلق دی آس پُچاوندا ئے

---

۱ آج کی ۱۲ ۲ پنج پیر- خواجہ خضر- شکر گنج- ذکریا- سید جلال- لال شاہ باز
۳ وچھلی بھری ۱۲ ۴ عرش- آسمان

۳۵ ہتھ وِنجھلی رانجھے دے نظر آئی پیراں آکھیا رانجھے نوں گاؤ کھاں جی
عرش حق دا دِل ہے عاشقاں دا ہور اساں نوں کجھ سُناؤ کھاں جی
کوئی سوہنی تے مہینوال والا نال شوق دے سد[1] سُناؤ کھاں جی
قوت روح دا مقبلا گاؤنا ہے اج روح نوں کجھ کھواؤ کھاں جی

۳۶ پنجاں پیراں دا منیا حکم رانجھے مونہہ ونجھلی لائیکے ترت پھوکی
سُن ونجھلی رُکھاں نوں حال آیا ڈگ پئے پنکھیرو جاں ماہی[illegible]
پنجاں پیراں نوں عشق دا جوش آیا - ہائے ہائے کریندیاں ہتی گھوکی
وانگ عاشقاں صادقاں مار نعرے مُگ نانوں نوں مقبلا لاٹوکی

۳۷ رانجھے ونجھلی واہنوں بس کیتی پنجاں پیراں نے آکھیا کھا چوری
رانجھے آکھیا طعام دی بُھکھ ناہیں دودھ پینا لوڑ دا روح نوری
پنجے پیر مراقبے جائیکے جی منگ لیاؤندے عرش تھیں مجھ بوری
دُودھ مجھ دا چوئیکے پیو رانجھا رب کریگا مقبلا آس پوری

۳۸ پنجاں پیراں کولوں منگ لئی چپی رانجھے مار تھاپی بیٹھ مجھ چوئی
بھرپور کرکے دودھ نال چپی پنجاں پیراں دے اگے آن دھوئی
پی پیکے دُودھ محظوظ ہوئے رانجھے اُبس[2] پیتا غمی دُور ہوئی
پنجاں پیراں دا مقبلے اُلس پیتا ایہہ خبر جہان وِچ نشر[3] ہوئی

۳۹ پنجاں پیراں نے رانجھے نوں وداع کیتا راہ جھنگ سیالاندے پائیکے جی
کریں یاد سانوں جتھے بنے بھاری تیرا کم بناوساں آئیکے جی
پینڈے تُردیاں رانجھے نوں رات آئی دریا دے کنڈے تے آئیکے جی
شیر بگھڑے تے بسیر[4] پھوکدے نے مقبل نت ناہیں خوف کھائیکے جی

---

[1] سد - گیت ۱۲ [2] بچا ہوا کھانا وغیرہ ۱۲
[3] نشر - مشہور [4] بسیر - سانپ ۱۲

۴۰ پنجاں پیراں نوں رانجھے نے یاد کیتا اِک کھ دے پھور وچ آؤندے نے
منگوائیکے عرش توں دُدھ چاول نال رانجھے دے بیٹھکے کھاوندے نے
خوشی عیش دے نال گذران کیتی غم کسے دا مول نہ لیاوندے نے
فرض فجر دا مقبلا ادا کرکے لُڈن[1] میو[2] دے گھاٹ بہجاوندے نے

۴۱ رانجھا پار دے کنڈھیوں ویکھ بیڑی نوجھاں[3] ہو کے اُبھے[4] ساہ بھردا
گکھ لیائے کے ٹُلھ[5] ابنھ لیندا تے دریا دے ترن دا فکر کردا
لاہ کپڑے بِیرے تے چار رکھے جان رہیل جھناں دے وچ وڑدا
عاشق مست کیتا مدھ شوق دی نے نہیں مرن توں مقبلا مول ڈردا

۴۲ لُڈن پار دے کنڈھیوں نظر کیتی حُسن رانجھے دا دیکھ مشتاق ہویا
کوئی احمقاں دا بادشاہ ہیں توں لُڈن میو نے رانجھے نوں کوک کہا
بیڑے سنے تُہانیاں[6] ڈُبدے نے کسے نہیں جھناں[7] دا انت لیا
بیڑی چاہڑ اوتار ساں پار تینوں کاہلا ہو نہ مقبلا من کہیا

۴۳ لُڈن میو دی گل نہ سُنی رانجھے بکی[8] میونی آکھیا مار وٹّا
سئیں[9] وِنجھیں[10] جھناں دا ہاتھ نہیں ڈُب مریں گا جاہلا چاک جٹّا
پرہاں جاجے جیویا لوڑ نائیں اُرے آؤجے پاس ہے عمر پٹّا
کہیا من لے مقبلا عاشقاں دا جھڑک جھنب تھیں مول نہ ہو کھٹّا

۴۴ بکی میونی دی گل سُنی رانجھے موڑا کھائیکے بتے نوں جاوندا ئے
لُڈن پار لے کنڈھے توں رِجھ بیڑی تُرت رانجھے تھے پاس لیاوندا ئے
بیڑی چاہڑکے رانجھے نوں مہرسیتی جھناں دے پار لنگھاوندا ئے
گِلہ کرے جو مقبلا عاشقاں دا ان پوچھیا دوزخ نوں جاوندا ئے

---

[1] لُڈن۔ نام ملاح [2] میو۔ ذات لُڈن ملاح [3] نوجھاں۔ اداس [4] اُبھا۔ اُونچا لمبا [5] ٹُلھا۔ مٹکو کی بیڑی [6] تُہانہ۔ ملاح [7] جھنا۔ دریائے چناب [8] بکی۔ نام عورت لُڈن ملاح [9] سئیں۔ سینکڑوں [10] وِنجھیں۔ بانسوں

۴۴ رتّا پلنگ ڈٹھا رانجھے وچ بیڑی اُتے رنگلی چھیج سی وچھی ہوئی
لڈن میوں توں پچھدا بیٹی کرا ایس چھیج دی خصمنی کون کوئی
لڈن آکھیا چھیج ایہ ہیروی ہے ایتھے کئی مرلتبے آن سوئی
حسن ہیر دا دیکھ کے تاب لیاوے وچ عاشقاں مقبلا مرد سوئی

۴۶ لڈن میو توں ہیر دا نام سُنکے غم گیا رنجھے نے دا خوشی آئی
جان بجھ کے کملا ہو پچھدا ہے ہیرذات دی کون ہے کس جائی
ایتھے لکھ آون لکھ جاوندے نے بیڑی وچہ کیوں اوس نے سیج پائی
ماں باپ نہ ہیر ورجدے نے ناہیں ہٹکدے مقبلا سکے بھائی

۴۷ لڈن آکھدا ہیر دی ماں ملکی چوچک سیال دی دھی ہے کھری پیاری
علماوفقرا دی کرے خدمت نیک بخت اصیل مقبول کواری
دسے پڑھے قرآن تے رکھے روزے کھڑی نفل گذار دی رات ساری
مائی باپ ہے ننگیاں جھکمیاں دی درد وند دی مقبلا کرے کاری

۴۸ رانجھے فکر کر کے تجویز کیتی کویں ہیرد ا پلنگ لتاڑیئے جی
ہیر ملے تاں شکر بجا لیائیے اگ نال رقیباں نوں ساڑیئے جی
ملاقات دے حرف دی مشق کیجے قصہ درد فراق دا پاڑیئے جی
مقبل یار ملے کھلے باغ دل دا دکھ درد دا رکھ اکھاڑیئے جی

۴۹ لڈن میو نوں رانجھے سوال کیتا سانوں مار انیندرڑے چور کیتا
ساری رات میں رہا ہاں لوڑدا نہیں آن کھادا نہیں پانی پیتا
ذرا کہیں تاں پلنگ تے لواں ٹھونکا۔ سوال نام خدا ندے منّ لیتا
دہ دُنیا تے ستّر آخرت نوں جنہاں دتا ہے مقبلا تنہاں لیتا

ا رتّا۔ لال ٢ خصمنی۔ مالکہ ٣ کھرا بہت ۴ نفل ایک قسم کی نماز ۵ دہ دنیا تے ستّر آخرت نوں (اس دنیا میں دس دے کر، اگلی دنیا میں ستّر ملتے ہیں)

۵۰ لڈن آکھیا رانجھیا مُڑھ سُتے نہیں گھسدا اکھ پلنگ دا جی
پر ہیر سیال دے حکم باجھوں کائی گل نہ عمول کر سکدا جی
سر گھولیا نام خدا مُڑے تھوں میرا جیو پر ہیر تھیں سنگدا جی
گھیاڑ دا خوف جیوں بکری نوں مُقبل ہرن نوں سہم پلنگ دا جی

۵۱ رانجھے لڈن نوں ہتھ دی چھاپ دتی۔ کس آکھناں ہیر نوں جامیاں
اساں گھڑی دی گھڑی آرام کرنا۔ نہیں بیٹھنا جھونپڑی پامیاں
در لیا توں آس مُسافراں دی تیرا کرے مقصود خُدا میاں
خیر لکھ بلائیں نوں ٹال دائے۔ سمجھ مُقبلا خیر کما میاں

۵۲ لڈن میوں دی لوبھ تھیں جیبھ مُٹھی[۱] اکھیں شرم پئی دل مہر آئی
کہندا اس پلنگ تے جا ٹیکے لیٹ میاں رب ٹھٹھی ہے جیہڑی ہوگ سائی
رانجھے لڈن دے باب دعا کرکے پھیر پلنگ تے جا ٹیکے جھوک لائی
دو پہر گذرے پیچھ ستڑے نوں اجے مُقبلے نوں نہیں خبر کائی

۵۳ نال تِن سو سٹھ سہیلیاں کے ہیر پیچھ تے سون نوں گھروں آئی
پنجیں کپڑیں بھڑک کے اگ لگی۔ جدوں پلنگ ول ہیر نے جھات پائی
لتاں ٹکیاں سوئیاں پیندیاں نے لڈن میوں نوں سُدھ نہ رہی کائی
میری پیچھ تے کون سوا ایوئی وس مُقبلا کون دا ماد سائی

۵۴ لڈن میوں غریب نوں پون چھمکاں[۲] دردمند نوں حال بے حال دا جی
پچھتاؤندا وقت وہانڑے نوں جدوں رانجھے نوں پیچھ سوالدا جی
ہیرے بھلا ہاں بخش گناہ میرا تینوں واسطہ جل جلال دا جی
مُقبل ہیر نوں اک جواب دیکے۔ لڈن میو دے کھڑیوں ٹالدا جی

[۱] مُٹھی چرائی گئی یعنی بند ہوگئی [۲] چھمک۔ بیت۔ چابک

۵۵ ہیرے مارنہ مُول نمانیاں نوں مت پوے غریب دی آہ تینُوں
سانُوں اک گناہ نہ بخشنی ایں رب بخش دا لکھ گناہ تینُوں
اگے جا جواب کی دیو سیں گی۔ جدوں پچھے گا آپ اللہ تینُوں
چھڈ جائیں گی خُودی گُمان ہیرے۔ مُقبل دسدا نیک صلاح تینُوں

۵۶ ہیر سیوں دے کھڑیوں باز آئی۔ پھری گرد پلنگ دے آ میاں
حُسن رانجھے دا دیکھ مُشتاق ہوئی۔ گل نہیں سُو آوندی کا میاں
پیر جھس کے آن جگایا سُو رانجھا اُٹھیا رب دھیا میاں
صُورت ویکھ کے مُقبلا رانجھنے دی۔ رہی ہیر سیال وکا میاں

۵۷ اچن چیتڑی[۱] چُپ چُپا تڑی نُوں چولے ہیر سیال دے چڑ تنگ[۲] پئی
چاٹ برہوں دی ہیر نُوں زور لگی۔ سُدھ بُدھ جہان دی بھُل گئی
جو کجھ ہیر دے پاس بساط آہی دھاڑا[۳] برہوں نے مار کے لُٹ لئی
مُقبل غوث محی الدین پیر میرا۔ نالو لیندیاں گل بلا گئی

۵۸ ہیر آکھدی بخش گناہ میرا۔ جیہے سُتیاں آن جگایائیں
گھول گھتی آں ہیں اوس راہ اُتوں۔ جس راہ توں چل کے آیائیں
باپ وادیوں ذات داکون ہیں توں۔ کس ماں سپُتڑی جایائیں
اوسی[۴] پاوندی کاؤں اُڈاوندی نُوں۔ مینوں مُقبلا رب بلایائیں

۵۹ کہندا نام وحیدو میری ذات رانجھا۔ شہر تخت ہزاریوں آیائیں
ماپے مردیائیں پئے وخت مینوں وطن چھڈ کے بھرم گوایائیں
سوال کردیاں آؤندی شرم مینوں۔ کدے کم نوں ہتھ نہ لایائیں
مُقبل پلنگ تے آن آرام کیتا۔ جدوں نیند نے بہت اکائیائیں

---

[۱] اچن چیتڑی۔ اچانک [۲] چڑ تنگ۔ چنگاری [۳] دھاڑا۔ ڈاکہ [۴] اوسی پاؤنا زمین پر لکیریں وغیرہ کھینچ کر کسی رشتہ دار کے واپس آنے کا وقت معلوم کرنا ۱۲

۶۰
رانجھا ہیرنوں دے جواب ٹریا۔ ہیر پلیوں پکڑ کھلوندی اے
تسبیح عاشقاں دی موافق ہنجواں دے دھاگے آہیں دے نال پروندی اے
کرے کیرنے درد فراق والے۔ اُبھے ساہ لیندی زاری[1] روندی اے
مُقبل وس اجوکڑی رات میتھے[2]۔ منت دار غریبنی ہوندی اے

۶۱
عاشق ویکھ معشوق دی مہربانی۔ کردا عجز نیاز نے مُعذر خواہی
رانجھا پلنگ تے آن آرام کردا۔ بہروں دُکھاں تے درداں دی پنڈ لاہی
جو کجھ رانجھے دے پاس بساط آہی۔ لُٹی ہیر نے زلف دی پا پھاہی
مُقبل شہر معشوقاں دے منگ کھاتا۔ ایہو عاشقاں صادقاں بادشاہی

۶۲
ہیر آکھدی رانجھیا وس کھاں وے۔ اگے جاوناں کیہڑے دیس میاں
تیری طبع ملوکاں دی دسدی اے۔ تیرا نہیں فقیراں دا بھیس میاں
اکھیں بلن دیوے مکھ چند جیہا۔ صندل بھنڑے[3] تیندڑے کیس میاں
گھریں بیٹھ کے جالنا[4] فقر فاقہ۔ مُقبل بھٹھ پیا پردیس میاں

۶۳
رانجھا روئیکے آکھدا ہیر تائیں۔ میرے اَڑے[5] گھا دُکھا نا ہیں
پنڈ پنڈ پھراوندا لیکھ مینوں۔ آپ بھٹکنے دا کجھ چاہ نا ہیں
کوئی رکھے تاں سرے دے زور رہساں۔ اگے جاونے دی کوئی چاہ نا ہیں
مولا جاندا ئے گھڑی مُقبلے نوں معشوق دے باجھ ٹکا نا ہیں

۶۴
ہیر آکھدی رانجھے نوں جان میری۔ تیرے نام توں وارنے جاونی آں
کیسے کسب روزگار نوں جاننائیں۔ گل پچھ دی میں شرماؤنی آں
دتاں[6] باجھ غلام تساڈڑی ہاں۔ کوئی عُذر نہ مُول لیاؤنی آں
مُقبل آپ نوں کجھ معلوم نہیں۔ تینوں بھاونی آں کہ نہ بھاونی آں

---

[1] ناری۔ زارزار۔ [2] میتھے۔ میرے پاس [3] بھنڑے خوشبودار مشک دار
[4] جالنا۔ برداشت کرنا [5] اڑے گھاہ۔ کچے خم [6] دم دام۔ قیمت

۶۵ رانجھا آکھدا ہیر نوں جان میری۔ تینوں سچڑی بات سُناوساں میں
ہو۔ کم نہ آوندا کوئی تینوں۔ پر مجھیاں چار لیاوساں میں
موجو مہر ہزارے دا لاڈلا ہاں۔ خاطر ہیر دی چاک سداوساں میں
مُقبل ہیر دے جیو دی ہیر جانے۔ پر اپنی توڑ نبھاوساں[۵] میں

۶۶ ہیر آکھدی سنو سہیلیو نی۔ تینوں رل کے دیو و دھائیاں نی
اج گھڑی سُلکھنی خیر دی جے رانجھے نال میں اکھیاں لایاں نی
رانجھا مجنوں سے ہیر دا نو نیلی۔ گلاں جگ نوں آکھ سنائیاں نی
رانجھا ہیر دے نال نکاح لیندا بیٹھ مُقبلے گنڈھیاں پائیاں نی

۶۷ پنجاں پیراں نوں رانجھے نے یاد کیتا۔ اوویں آ ٹیکے مکھ وکھاوندے نے
پیر پلنگ تے چوکڑی مار بیٹھے۔ ہیر رانجھے نوں کول بہاوندے نے
رل کے ہیر تے رانجھے دا عقد کیتا۔ خواجہ خضر نوں شاہد بناوندے نے
چاول شگن دے چھنک کے پیر پنجے جھولی مُقبلے دی بھر پاوندے نے

۶۸ پنجاں پیراں نے دوہاں نوں مت دتی۔ اکٹھے پھر اللہ نوں یاد کرنا
دُنیا کل جہان مکان فانی لکھ دے رہے جے جیونا انت مرنا
سرسا ہیوں[۱] سیر سدا اوناں نہ کم سفلیاں دا نہیں مول کرنا
مُقبل عشق دی ناؤ تے بیٹھ چڑھکے تُساں شوق دا قہر دریا ترنا

۶۹ ہیر آکھدی سُنو سہیلیو نی رانجھا بھیجیا رب پرچا ولدا
مکھ اوس دا ڈٹھیاں جیوئیاں میں میرا مرن جے گھڑی ناں اوہ ملدا
نہیں ہیر دے تے رانجھے دے وچ کوئی سوگند خُدا دی فرق تلدا
اکھیں پار رکھاں پیارے رانجھنے نوں وانگ سُرمے دے مُقبلا رہے ملدا

---

[۱] سرساہی۔ چھپنا نک ۱۲

[۵] توڑ نبھانا۔ آخر تک پورا کرنا ۱۲

۷۰
ہیر سنے سہیلیاں رانجھنے نوں چوچک سیال دے پاس لے آوندی اے
ماہی[۱] ڈھونڈدے کے بابلا اساں آندا۔ ایہدی صفت ناہیں کہی جاوندی اے
اکو ست سو مجھیاں چار لیاوے۔ نفع ڈھیر ہے ٹوٹ[۲] نہ آوندی اے
جویں جانئے رکھئے مقبلے نوں ایہو گل سانوں بھلی بھاوندی اے

۷۱
صفت ماہی دی بابلا سنی جیتھوں رانجھا تخت ہزارے دے وچ رہندا
دین دار جیہا دس آوندا اے نیک بخت ہے جھوٹ نہ مول کہندا
کوئی لکھ آکھے ایہنوں اک ناہیں دتا رب رحیم دا پیا سہندا
قدم مقبلے دے لکھ برکتاں نے ننگے بھکھے دی خبر تے سار لیندا

۷۲
چوچک آکھدا ہیر توں جیو صدقے تیرا کہیا نہ سٹیا جاوندا اے
رلیا آپنا ایہہ بھی کھاوسی نی اشراف جیہا نظر آوندا اے
سانوں کامیاں دی پرواہ ناہیں کوئی وارنے گانج[۳] نہ آوندا اے
مقبل مفت دا جس ہے خیز کرنا رلیا اپنا سب کوئی کھاوندا اے

۷۳
چوچک ہیر دی بات قبول کیتی جیو ہیر دا بہت خوشحال ہویا
بھورا پنگڑا رانجھے نوں چا دتا عاشق طالع نال نہال ہویا
مارے عشق دے چاک سدایا سو تیغ دردی نال حلال ہویا
مقبل یار ملیا کھڑیا باغ دل دا۔ جدوں رب دا فضل کمال ہویا

۷۴
رانجھا کامیاں وانگ سلام کرکے اٹھ مجھیاں چارنے جاوندا اے
کہندا ناہیں واقف ایس جوہ دا میں سانوں بیلے دا راہ نہ آوندا اے
چرنا[۴] مجھیاں دا دسواونے[۵] نوں رانجھا ہیر نوں نال لے جاوندا اے
وچ بیلے دے مقبلا بیٹھ گوشے رانجھا ہیر تائیں سمجھاوندا اے

---

۱ ماہی۔ بھینسوں کے چرانے والا ۲ ٹوٹ۔ نقصان ۳ پگڑی۔ دستار ۴ چرنا۔ چراگاہ
۵ دساونا۔ بتانا۔ دکھانا۔

۷۵ ہیرے خواب جو دیکھیا رُوپ تیرا مینوں ہیر دے نال بُلایا ئی!
میں تا حال تھیں بہت بے حال ہویا جدوں پریم دا مدھ[1] پلایا ئی!
چھاتی بھن کلیجیوں پار ہویا کاری[2] برہوں دا تیر چلایا ئی!
مُقبل آفرین تیری دوستی نوں قول اپنا پال وکھایا ئی!

۷۶ ہیر آکھدی رانجھنا کرم کیتو دِتو آئیکے تُرت دیدار مینوں!
سنگ اپنے نال رلایو ئی کیتو غیر تھیں جا بیزار مینوں
مینوں کتنا تمنا رہ گیا تیرے عشق دی بس ہے کار مینوں
تیری بندی ہاں **مُقبلا** باجھ وتاں کھڑ ویچ لے ہٹ بازار مینوں

۷۷ رانجھا آکھدا رناں توں نفع ناہیں۔ رناں نال نہ دوستی لائیے نی
رناں سچیاں نوں چا کرن جھوٹھے وارے رناں دے مول نہ جائیے نی
سپ ماروں ڈنگ نہ رہے مولے ساری عمر جے دُدھ پلائیے نی
ایتھے رہاں جے **مُقبلا** دئیں پھرا نہیں تخت ہزارے نوں جائیے نی

۷۸ ہیر آکھدی رناں نوں نِند ناہیں میاں سب رناں بُریار نہیں!
بی بی رابعہ جیہیاں عورتاں نی آیر غیر دا کجھ شمار نہیں!
رناں کیتیاں اولیاء انبیاء نے۔ اہناں رناں بغیر سنسار نہیں!
مقبل ہیر دا جیو وکار[3] ہیا۔ اجے رانجھنے نوں اعتبار نہیں!

۷۹ رانجھے وِنجھلی واہ کے ماجھ کوکی۔ جیو ہیر دا اپنے وس کیتا
بوری مجھ دا چوئیکے دُدھ مٹھا۔ رانجھے بیٹھ کے ہیر دے نال پیتا
وِچ ذرا حجاب نہ رہیا مولے۔ برہوں دوہاں دا جوڑ کے جیو لیتا
سوال گھت خدائے دا **مُقبلے** تھوں سبق عشق دا رانجھے تھوں ہیر سیتا

---

[1] مد۔ شراب نشہ۔ [2] کاری۔ مہلک
[3] وکار ہیا۔ بک رہا ہے ۱۲

۸۰
رانجھے ہیر اکٹھیاں وچ بیلے کئی مُدتاں مجھیاں چاریاں نے
پنڈ آونے توں رانجھے ترک کیتی راتاں جھلاں[۲] دے وچ گذاریاں نے
چوُری کُٹ کے ہیر دووقت لیاوے رانجھے کھا ٹیکے اکھیاں ماریاں نے
پیارے مُقبلے دے اویسا ہیاں[۱] نے مُنہ جوڑ گلاں جگ ساریاں نے

۸۱
ہیر رانجھے دی دوستی نشر ہوئی ٹُریاں جھنگ سیالاں دے وچ گلاں
عشق مُشک چھپایاں نہ چھپدا چوریں اگ نہ چھپدی وچ جھلاں[۲]
رہا ناس ہووے انہاں دوتیاں[۳] دا ملے یار وچھوڑ دے نال سلاں
کھری اکّی ہاں مُقبلا دوتیاں توں وطن چھڈ کے چل پردیس ملّاں

۸۲
دُوتیاں آکھیا ہیر دی ماؤں تائیں تیری ہوئی ہے دھی خراب موئے
نال چاک دے اکھیاں لائیاں سُو آکھے پھر رہندی غرقاب موئے
بیٹے جاوندی یار رہنڈاوندی اے سچّے مار کتاب قرآن موئے
ہیر جاوسی مُقبلا چاک پچھے - کجھ کریں علاج شتاب موئے

۸۳
ماں آکھدی نڈھیئے بنج جتیں ساڈوں جم کے لایو تنگ[۴] ہیرے
خلق ڈرے حرام دے کھاونے توں سنے چاک توُں کھائیں ننگ ہیرے
چوُچک سیال جد کٹ کے کرے بیرے[۵] ہوگ چاک دا رنگ بدرنگ ہیرے
خیر منگ خُدا تھوں مُقبلے دی سُنجا چھڈ دے چاک دا سنگ ہیرے

۸۴
ہیر ماں نوں روک جواب دِتّا ۔ کہندی عشق بجائے ایمان دی نی
بُت بلے بے درد نوں درد ناہیں مائے جس لگے سوئی جاندی نی
تینوں چاک دا دیکھنا کیمیا ہے ہور سنجڑی ذکر جہان دی نی
سچ آکھ توُں مقبلا عشق باہجوں کل خلق مثال حیوان دی نی

---

۱ اولیاہی - دُشمن ۔ ۲ جھلاں - جنگل - جھڑی ۔ ۳ دُوتی - چُغل خور ۔ ۴ ننگ - داغ - بٹہ
۵ بیرے - ٹکڑے ۔

٨٥ ہیرے عشق لگاونا کھرا او کھا وارے عشق دے مُول نہ جاوسیں نی
اِپچرک[١] رانجھے دے نال پیار تیرا چھڑک[٢] چھپکے وقت لنگھاوسیں نی
سنے چاک جے کسے وی نظر آویں ہیرے ماردیاں ہی مرجاوسیں نی
آمن نوں آکھیا مُقبلے دا نہیں عاقبت نوں پچھوتاوسیں نی

٨٦ ہیر آکھدی بخشے گا بندیاں نوں میرا رب رحیم غفار مائے
مینوں آسرا نبیؐ کریم دا ہی جس خلق لنگھاوناں پار مائے
رو خلق مقبول اللہ دے نے نہیں جاہلاں دا اعتبار مائے
اساں عشق وہاجیا[٣] مُقبلے دا سب چھڈیا ونج وپار مائے

٨٧ ماں آکھدی تتڑی رہیں ہیرے میرا جیو تیرے ہتھوں بہت متّا
کسے ماں نوں تے باپ دی جنی ہوویں۔ بھلی مت نے چھڈّے بُرا چتّا
بدلے چاک دے رکھساں ہور کاماں سُنجا چاک ہے نڈھی دے نال رتّا
مائی مُقبلے ہیر نوں منع کردی اجوں[٤] لاک نہ چاک دا کھڑ[٥] ییں بھتّا[٦]

٨٨ ہیر ماں دے ہتھ توں تنگ ہوئی کھری حال توں بہت بے حال ہوئی
کہندی آپنی پو گئی ملے نی میرے چاک دے کِت خیال پئی
بچے کچے توں بدلا پاوسیں نی کیہی ضد فقیراں دے نال پئی
ہیر چاک وی ہے چاک ہیر دا ہے مُقبل آکھدا رمل دی فال پئی

٨٩ ملکی دیکھ کے ہیر دا شوخ دیدہ چُپ کیتی سو چور دی ماں وانگوں
آہیں مار کے ہو لاچار رُنی ہنجو[٧] وہن لٹّا ٹھیں دریا وانگوں
بول ہیر دا ماں نوں پیار رڑکے۔ سینے وچ تلوار دے گھا وانگوں
دیوا عقل دا مُقبلا سرد کیتا مار عشق نے بُہرے دی وا وانگوں

١ اِپچرک۔ سب تک ٭ ٢ چھڑک۔ جب تک ٭ ٣ وہاجیا۔ خریدا (سمیٹ لیا) ٤ اجوں لاک۔ آج سے لیکر ٭ ٥ کھڑنا۔ لے جانا ٭ ٦ بھتّا۔ کھانا ٭ ٧ ہنجو۔ آنسو

۹۰
ورجی مالو دی ہیرنہ رہے مولے ویلا پائیکے یار ستے جاؤ ندی اے
گھروں لنگھنا ہیر داداؤ رہیا کیدو لنگے دے واتر سے آوندی اے
دُھوئیں وچ پکا ئیکے روٹ خاصہ گھت کھنڈ تے گھیو رلاؤندی اے
بھر بھور کرکے چوری نال چھنا مقبل یار نوں نت پچا وندی اے

۹۱
کیدو دیکھدا دیکھ وانگ آیا انت دیکھ کے ہیر دی جری چالی!
نکر ہیر ستے رانجھے دے پکڑنے دا کیتا اوس بدبخت نہیں مہر پالی
داؤ تکدا وقت اوڈیک واسی ۔ وانگ ماچھیاں پاوندا نت جالی
مقصود ور آیا مقبلے دا یار ملیا شو آپنے آپ چالی!

۹۲
اک روز رنجھیٹے دے پاس چلی کچھے مار کے چوری دا بھر چھناں
راہ جاندڑی کیدو دی نظر پئی کیدو اُٹھ کے ہیر دے گر بھناں
رب لکھیا وچ قرآن دے ہے نہیں رناں دے مکر دا پیچ بناں
دِتے مقبلا ڈورن بلائیاں تھوں راتیں جان دریا دے پار رناں

۹۳
کیدو چھپ کے جھاڑی دے مُڈھ بیٹھا ۔ ہیر رانجھے نوں آن جگائیا ئی
ہیر رانجھے نوں لاہ حجاب دِلدا نال شوق دے گلے لگایا ئی
بھکھ رانجھنے دی کتے ول گئی جدوں ہیر نے مکھ دکھایا ئی
شوق یار دے نال حیات رہندے مقبل عاشقاں طعام نہ کھایا ئی

۹۴
گھلی مجھیاں موڑنے ہیر رانجھے جنگل چوری دا آپ اٹھایا ئے
ہیر گئی تاں کیدو دا دا لگا پاس رانجھے دے دوڑ کے آیا ئے
بنو جھاں ہو کے اگے ڈاہ چھنی کیدو سوال خدائے دا پایا ئے
خیر دے خدا دے نام اوتے مقبل بھکھ نے کھرا اکایا ئے

ﻟﮧ کیدو ۔ چچا ہیر کا ۔ گھت ۔ ڈالنا ﺳﮧ نک آیا ۔ تنگ آیا ﺷﮧ بھنا ۔ بھاگ کر دوڑا
ﻩﮧ بنا ۔ حد ﻟﮧ جنگل ۔ پیالہ ۔ چھناں ؛

۹۵ آہا جتنا چُور رہا ہیر آندا چھپی کیدو دی رانجھے نے چا پایا
کیدو رانجھے دے حق دعا کیتی گھت چُوری ماں پنڈ نوں اُٹھ دھایا
ہیر آ ٹیکے آکھدی رانجھنے نوں کڈھ چُوری ماں میریا سس جایا
مقبل اپنا آس جھکھا مینوں پیاری آکھ دی جیو سے لوچ آیا

۹۶ رانجھا آکھ دا نام خُدا دے میں دِتا کیدو نوں چُوری ماں چا ہیرے
تیری خیر ہوئی سانوں جس لیا ٹلی دوہاں دے سروں بلا ہیرے
ایس وچ تیرا کجھ بھلا ہوسی مِٹھا بول لے تے خیر کما ہیرے
مُقبل یار ملایا ئے رب تینوں شکر ونڈ تے پیر منا ہیرے

۹۷ ہیر آکھدی رانجھنا حیف[۵۳] کیتو دِتو کیدو نوں چُوری ماں چا میاں
شور پائیسی جا بخیل لنجا دیسی سترّی کلا جگا میاں
آکّ دُودھ دے وچہ رلا دیسی کیدو لنگا ہے بُری بلا میاں
دِل رانجھے دے بہت وسواس پیا مُقبل کہے خُدا خُدا میاں

۹۸ ہیر رانجھے تھوں کیدو دا نام سُنکے پریشان حیران غمناک ہوئی
غُصہ کھا ٹیکے کیدو دے گر بھنّی[۵۲] دوڑ دُھپ دے نال ہلاک ہوئی
وچہ راہ دے کیدو نوں جا پھڑدی گھِن[۵۱] چُوری ماں تہمتوں پاک ہوئی
گھِن چُوری ماں رانجھے دے پاس آئی مُقبل یار دے پیراں دی خاک ہوئی

۹۹ مساں مساں کرکے کیدو رات کٹی چُوچک سیال دے پاس اُٹھ جاوندا ئے
جو کجھ رات نوں ہیر دا حال ڈِٹھا۔ قِصہ آکھ تمام سناوندا ئے
پَیریں اپنی چُغل نے کہی ماری لہو ہیر تے رانجھے دے نہاوندا ئے
مُقبل چُغل دی ستیاناس جاوے مُنہ کالڑا نِت سداوندا ئے

---

[۵۱] گھن لینا۔ [۵۲] بھننا۔ بھاگنا
[۵۳] حیف۔ بُرا

چُوچک بھڑ کیا کیدو دی گل سُنکے اکھیں گھریاں تے متھے وٹ پایا ١٠٠
ٹال قہر دے رنگ تغیر ہویا غصہ کھائیکے ہیر دے پاس آیا
کہندا ہیر نوں گجکے شیر وانگوں ساڈوں جم کے تُدھ کلنک لایا
غُصہ تھمیا رہے نہ مُقبلے دا سینے وچ تنُدور طوفان تایا

چُوچک آکھدا ہیر نوں جائیکے جی تینوں وڈ کے ندی رُڑھاوساں میں ١٠١
چُوری کٹ کے چاک تے جاؤنی ایں تینوں سیج دی گل سُناوساں میں
کھہڑا[1] چاک دا چھڈدے من کہیا نہیں دوہاں دی الکھ[3] چکاوساں میں
خاطر جمع کر پُچھ کے مُقبلے نوں کسے بھور تینوں پرناؤ[2] وساں میں

ڈر کے باپ توں ہیر تے چُپ کیتی زار وزار روندی اُٹھ گئی ڈیرے ١٠٢
جیو وچ کلبلیاں کھاوندی سی کیدو لگے دے ہیر ہو رہی ہیرے
ویلا پائیکے رانجھے دے پاس جاندی، کہندی پاپڑا[4] لایا خیر تیرے
ٹال بُرے دے مُقبلا بھلا کرنا بُرا اوڑدا[5] وچ شعور میرے

رانجھا آکھدا بھلا ہاں آپ ہیرے تیشہ اپنے پیر نیں لایا ئے ١٠٣
چنگا کیا سی مندا ہوگیا میرا ہونی نے عقل گوایا ئے
پُھل بیجیا سی کنڈا اُگ پیا کیہا سماں انھیر دا آیا ئے
مُقبل یار دا کجھ گناہ ناہیں اگے اپنا پھیڑیا آیا ئے

ہیر آکھدی فکر نہ کریں رانجھا تیری چھوڑدی بُری بلامیاں ١٠٤
نہیں سنگدی چاہیاں سُولیاں نوں قاضی شرع دے جھگڑساں جامیاں
آپ کٹ ساں نبی پرمول تینوں تتی لگن نہ دیوساں وامیاں
آئی مُقبلے دی جا مراں اگے شاید حال دا آپ خدامیاں

---

[1] کھہڑا۔ خیال۔ [2] پرناؤنا۔ شادی کرنا بیاہنا [3] الکھ چکاونا۔ مار ڈالنا [4] پاپڑا۔ پاپ
[5] اوڑنا۔ خیال میں آنا [6] پھیڑیا۔ کیا ہوا۔

۱۰۵ ہیر رانجھے دا جیو دھرائے کے جی وداع ہوئیکے اُٹھ کے گئی ڈیرے
کیدو ڈٹھیاں ہیر نوں پیڑ پوندی چلے وس تاں کٹ کے کرے بیرے
کیدو لنگے دی جھنگی نوں اگ پھوکی ہیر سُتیاں مالنواں پائے پھیرے
جھنگی بجھکے مقبلا راکھ ہوئی کیدو لنگے نوں رکھیا رب میرے

۱۰۶ جس رات سی ہیر نے اگ پھوکی اُس رات کیدو جھنگی دے چہ تا ہا
مارے رب دے باجھ نہ مرے کوئی سُولی چاڑھ دیکھو بھاویں دیو بھا ہا
ہونی ہوگ[1] آئی ہوئی نہ ہوندی اسے بھویں ٹرلچ پوتھی بھویں سودھ سا ہا
کیدو آئیکے جھنگی دا حال ڈِٹھا سڑیا مول تے مقبلا سب لاہا

۱۰۷ کیدو آکھ دا ندھئے جیف کیتو میری جھنگی نوں اگ لگائیا ئی
لہو نہا تی ایں ظالمیں شوہدیاں[2] دے تیرے جیو تے مہر نہ آیائی
ٹوپی گودڑی دست رومال سیلی[3] سینے گُتکے[4] بھنگ جلا یائی
بھڑکی عشق دی مقبلا بھاہ[5] تینوں پانی گھت نہ مول بوجھایائی

۱۰۸ ہیر آکھدی کیدو نوں بیشس تیرے میاں پھیڑیا اپنا آیائی
جیہا کیتائی نال نمانیاں[6] دے ہتھو ہتھ خدا تے پایائی
اک لائیکے کسے نہ اتب چوپے جیہڑا بیجیا سوئی پھل کھایائی
جیہا بیجیں تے مقبلا نہیں سوئی آپ رب سچے فرمایائی

۱۰۹ کیدو ہیر دی جا فریاد کیتی چوچک سیال دے جائکے پاس رویا
ہیہ پُچھکے پئی خیال میرے میرا وسناں جھنگ محال ہویا
کنڈیاری[7] دی سیج وچھائیکے جی کوئی نہیں آرام دے نال سویا
ویری سویں نہ مقبلا سون دیوے داغ ویر دا مول نہ لے دھویا

---

[1] ہوگ۔ ہوگا۔ ہوگی [2] شوہدا۔ بھلامانس بسکین غریب [3] سیلی۔ فقیروں کے گلے میں ڈالنے کے سیاہ دھاگے [4] گُتکا بھنگ رگڑنے کا ڈنڈا [5] بھاہ۔ آگ [6] نمانا۔ عاجز۔ غریب [7] کنڈیاری کانٹے دار جھاڑی۔

چُوچک آکھ دا کیدو توں جیوے شالا[1] تیری جُھنگی نوں پھیر بناؤساں میں ۱۱۰
کھان پین دی خبر دووقت لیساں نویں کپڑے تُساں پہناؤساں میں
تیرا گیا سُو گُل جواب کرساں سکوں ہور بھی کجھ بناؤساں میں
نڈھی ہیر نوں لیا ئیکے کسے ویلے تیری صُلح مُقبلا کراؤساں میں

رَل کے ہیر دے ماپیاں متا کیتا پلتے کسے دے ہیر نوں لائیے جی ۱۱۱
دیندے میہنے لوک شریک سانوں شرمندگی کریں مٹائیے جی
جنھاں بیٹیاں کواریاں بالغاں نیں گھریں اونہاں دے پیر نہ پائیے جی
کوئی بھلا جیہا خاندان دسّے۔ چلو مقبلے کتھوں پُچھ آئیے جی

چُوچک جائیکے آکھدا قاضیئے نوں میاں ہیر دا کاج[3] رچایا میں ۱۱۲
چاول چھڑکے رکھیا بیہہ آٹا رنگا رنگ دا داج رنگایا میں
سُوہے[4] ساویاں[5] دا کجھ شمار نا ہیں زیور بہت انوپ[6] گھڑایا میں
کتھے منگئے دس کھاں ہیر تائیں مُقبل ایہہ توں پُچھنے آیا میں

قاضی آکھدا رنگ پور کھیڑیاں دی ایتھوں نگری بہت پسند آئی ۱۱۳
ست پیڑھیے طالع مند کھیڑے دھن مال دی نہیں پرواہ کائی
اجّو کھیڑے دا لاڈلا[7] ناؤں سیدا جس اوسنوں جایا دھن مائی
مُقبل آکھ دا چُوچکا لگ آکھے اوتھے بھیج لاگی پاندھا ڈوم نائی

باہمن سدیائے ساعت پُچھنے نوں مجلس بیٹھے لئے آئیکے سب بھائی ۱۱۴
پنچھ پُچھ کے جھنگ تھیں گئے لاگی۔ شگن گھین کے پاندھا تے ڈوم نائی
پہونچے جائیکے رنگ پور کھیڑیاں دے کیتی ہیر تے سیدے دی کُڑمائی
ڈھول عشق دا نویں سر وجیا ئے مُقبل لکھی جو رب نے ہوگ سائی

---

[1] شالا۔ انشاءاللہ [2] پرماتما کی کرپا سے [3] کاج۔ شادی۔ بیاہ [4] سوہا۔ سُرخ [5] ساوا۔ سبز
[6] انوپ۔ بے مثال [7] لاڈلا۔ بیٹا (پیارا)

۱۱۵ شگن کرن دے واسطے سیدڑے نوں وچ مجلسے آن بہایونے!
جھولی لڑکے دی شگن دی پاشکر سو روک روپئیے[1] پڑا پایونے!
ہور رسم رسوم دا کم سارا ہتھیں اپنی سب کرایونے!
مُقبل ڈومنیاں سدیاں گاونے نوں راگ رنگ دے ڈھول بجایونے!

۱۱۶ کارج شگن دے کرن توں ہوئے فارغ فکر کیتونے روٹی کھواونے دا
ہتھ دھوائیکے لاگیاں ساریاں دے اگے رکھیا خوانچہ کھاونے دا
لگے کھاونے کھنڈ تے چاولاں نوں سخن کردے نے بہت سلاہنے دا
کھانا کھائیکے ہو محظوظ راضی مقبل پڑھن الحمد سناونے دا

۱۱۷ جدوں پھیر بیٹھے مجلس وچ سبھے خوشی عیش دے نال آرام کیتا
مجلس لائیکے بیٹھے نے سب کھیڑے لاگی ٹورنے دا سمیان کیتا
ست لنگیاں ریشمی گھن بھاری ہور نقد دا ڈھیر تمام کیتا
اگے دھریونے آن کے لاگیاں دے مُقبل بول کے ایہ کلام کیتا

۱۱۸ جا آکھیو عاجزی مہر تائیں تسیں کیتا ایہ کرم فقیر اوتے
جا پہونچی ہے سرے دی پگ میری ایس کم تھیں چرخ منیر اوتے
نہیں ہوندا مُول بیان اوہدا جیکر آوے زبان تقریر اوتے
مُقبل تساں نے پار اوتارنا جے میرا آسرا نیت ہے پیر اوتے

۱۱۹ اتو کھیڑے نے عاجزی لاگیاں نوں سب اپنے حال دی کہ سنائی
میں تساں نوں مُول نہ کجھ دِتا میری رکھنی شرم ہے تساں بھائی
لیکے شگن وداعگی[2] کھیڑیاں توں کیتی جھنگ سیالاں نوں اُٹھ دھائی
مقبل خوشی ہویا دل ماپیاں دا سینے ہیر سیال دے بھاہ لائی

---

[1] رنگ پور کھیڑیاں۔ کھیڑے جاٹوں کا گاؤں رنگ پور جنہاں ہیر کی لگائی ہوئی تھی [2] روپئیڑا یعنی روپے
[3] وداعگی۔ وداع کرنے کے وقت جو کچھ نائی برہمن کو دیا جاتا ہے۔

۱۲۰ ہو رہیاں چندیاں[1] ہیر دے ماپیاں نوں پانڈھے سد کے ساہا شُد پایو نے
جو کجھ ہیر نوں کھیڑیاں بھیجیا سی سکے[2] سودھرے سد وکھایو نے
میراسیاں آیاں خبر سُن کے گاؤن سوہلے ڈھول دھرایو نے
دل مقبلے داچا توڑیو نے گلے ہیر دے چھری چلاؤ نے

۱۲۱ سن ڈھول دا شور سہیلیاں نے کہیا ہیر نوں چاودھا نیوں نی
دن پندرھویں آوسی جنج تیری سیدے کھیڑے نوں توں پرنائیوں نی
ہیرے چاک دی یار سدائوندی سیں ترسیدے دے ماپیاں لائیوں نی
پیارے مقبلے دا کجھ وس ناہیں تقدیر نے بجھ چلایوں نی

۱۲۲ ہیر آکھدی مرد گھمایونی کہی غیب دی چھری چلائیو جے
اجن جیتڑی چپ چپاتڑی نوں جھولی جنگ فراق دی پائیو جے
سکھی پیچھے تے رانجھے دے نال ستی کہی مار کے لت جگائیو جے
ہیر مال[3] سہیلیو مقبلے دا غیر محرماں نال رلائیو جے

۱۲۳ کرڑ مالی دی سیاں تھوں گل سُن کے ہیر حال توں بہت بیحال گئی
کہندی زہر منگوائے کے کھا مرساں میری اکھی تاں رانجھے دے نال گئی
ایہ حال سی ہیر دا اوس ویلے مچھی تڑف دی وچ جیوں جال پئی
ملکی ہیر دا رنگ تبدیل ڈٹھا مقبل چال تھیں بہت بے حال پئی

۱۲۴ ماں پچھدی ویکھ کے ہیر تائیں تیرے باب کی ورتیا دس ہیرے
ہن منگی ایں رنگپور کھیڑیاں دے گھر جائے کے وس تے رس ہیرے
حکم کریں سو من کھلودی ہاں بھجیت دس مینوں مت نس ہیرے
مقبل جھوردی پھرے بلا تیری سیاں نال توں کھیڈنے ہس ہیرے

---

[1] چندیاں (رجع) نکر۔ [2] سکے سودھرے۔ انگ ساک۔ رشتہ دار
[3] مال۔ مویشی

۱۲۵ ہیر آکھدی رو میکے ماں تائیں اج ڈھول کیہا دھروائیا ئی
دو خصم دیویں دھی اپنی نوں تیرے جیوندے ایہہ کی آئیا ئی
رانجھا روز میثاق دا یار میرا اج کل نہ نہیوں لگائیا ئی
ہیر کھیڑے نوں مُقبلا نہ کردی کی ناحق دا پٹنا پائیا ئی

۱۲۶ اگوں رو میکے ہیر نوں ماں کہندی دھیاں بیٹیاں دا کر راہ ہیرے
دیندے مہنے کل شریک سانوں تیرا ویکھ کے حال تباہ ہیرے
اک وار گی ہی مکھ آپنے توں لوئی شرم دی مول نہ لاہ ہیرے
تیری خاطر[۱] تلے نہ آوندا سے مُقبل کھیڑیاں دا بادشاہ ہیرے

۱۲۷ ہیر آکھدی رانجھے دے ناؤں اُتوں ہتوہٹ[۲] بے غدر وکاونی آں
رانجھا جس زمین تے پیر دھردا اُس خاک دے وارنے جاونی آں
اکو دل آہا سونی لیا رانجھے بھس[۳] کھیڑیاں دے سر پاونی آں
اقرار مونہوں تصدیق دل تھیں مُقبل دین ایمان دھراونی آں

۱۲۸ ماں آکھدی چاک دی رن ہو کے کی وٹنا کھٹنا کھاونائیں
ٹکڑے جھڑ کھا پھرے بیگانیاں دے تینوں وس کی کھٹ کھاونائیں
جیٹھ[۵] چڑھی مہاستی ہووی ایں تینوں چاک تھوں ہتھ کی آونائیں
نہیں من دی آکھیا مُقبلے دا پیاری عاقبت نوں پچھتاونائیں

۱۲۹ ہیر آکھدی ابڑنے میری اے نی میرے سنی قضیڑے دکھ والے
کھیڑا کرے تینوں رانجھا یار مینوں میٹھے بول رنجھیٹے دے سکھ والے
دھن بھاگ میرے جس دا کونت[۶] رانجھا گئے دکھ آئے دن سکھ والے
مُقبل یار دا شوق ہے بس مینوں منگن نعمتاں دولتاں بھکھ والے

---

[۱] خاطر تلے۔ نک تلے [۲] ہتوہٹ۔ پسند [۳] دوکان۔ بدوکان [۳] بھس۔ خاک [۴] جھڑ کنا۔ مانگنا
[۵] جیٹھ چڑھنا۔ ضد کرنا۔ [۶] کونت۔ خاوند

۱۳۰ تیرے نال نہ بخشیا جاوندا اسے تُوں تاں بُہتیاں رفتاں جاننی ایں
جیو آوندا ماں نوں بولنی ایں حق ادب دا نہیں پچھاننی ایں
جُھگا کھیڑیاں دا پٹ چوڑ کیتو سہرماں دے گھڑا اچھاننی ایں
مُقبل وانگ ناہیں کوئی فِکر مینوں چنگا کھاوندی تے سوجاں مانتی ایں

۱۳۱ ماں ہیر نوں آکھدی ستے نی نہیں آوندی شرم حیا تینوں
نال چاک دے اکھیاں لایاں نی نہیں مُول جہاندی وا تینوں
اساں پکیاں تے توں کھادیاں نے کتن تن دا نہیوں چا تینوں
لذت نال ہنڈاوندی مُقبلے نوں مت رہے ہیرے پچھتا تینوں

۱۳۲ ہیر آکھدی انبڑے میرئے نی دھروں لکھیا بھلا نصیب میرا
میں تاں ڈرنی آں غیر دی گل کولوں رانجھا چاک ہے خاص حبیب میرا
میرے درد اکھ علاج ناہیں فضل رب دا ہوگ طبیب میرا
میں تاں گلی نہ جاؤ ساں کھیڑیاں دی مُقبل ترسدا مرد رقیب میرا

۱۳۳ ملکی ہیر دا سخت جواب سُنکے چُوچک سیال نوں جا سمجھاوندی اے
میاں ہیرنے لاکے موڑ بدھی چٹی پگ نوں داغ لگاوندی اے
مار کُٹ رہی سمجھا رہی ننڈھی چا ببیوں باز نہ آوندی اسے
دبندی گالیاں سوہریاں پیکیاں نوں مُقبل یار دا نام دھیاوندی اے

۱۳۴ چُوچک بھکھیا ملکی دی گل سُنکے غصہ کھا کے ہیر دے پاس آیا
کنداں آکے ننڈھئے بچ جتیں ساڈوں جم کے سُدہ کلنک لایا
نہیں ملدی چاک نے جاونے توں مار سٹیگا تھاں جو رب بھایا
روشن نام سیال دا جگ سارے ننڈھی ہیر نے مُقبلا کھوہ پایا

ـلـہ نفاں - بحث کرنا
ـلـہ ننڈھی - لڑکی

۱۳۵ ہیر آکھ دی بابلا بُڈھیا وے تینُوں رَتی شعُور نہ آیا ئی
مرنا جیونا رانجھے دے نال میرا سارے جگ نُوں کوک سُنائیا ئی
درے رب دے باجھ نہ مرے کوئی اسیں کئی ویری ازمائیا ئی
ہیر اپنے قول تے دیگ[1] پھرا مُقبل عاشقاں تاؤں دھرائیا ئی

۱۳۶ چُوچک رو کیکے آکھدا ہیر تائیں تینوں پوے گی رب دی مار ہیرے
نیک بخت جیہی دِس آوندی ئیں ہویوں بریاں دی بَڑیار[2] ہیرے
ماں باپ دے کہے نہ لگنی ایں آپ ڈھٹرا کریں توں یار ہیرے
ماپے مُقبلا جنہاں نے رنج کیتے ہوگ تنہاں تے رب بیزار ہیرے

۱۳۷ ہیر آکھ دی بابلا عقل گیو بولے دھیاں نُوں کہی زبان میاں
پاک دامناں بیٹیاں حق کیتے چھڈ جاؤناں جنہاں جہان میاں
ہیر ا رانجھے دے نال نکاح پڑھیا پنجاں پیراں نے وچ بیابان میاں
غیر شرع دے باب نُوں من ناہیں مُقبل دیکھ کتاب قُرآن میاں

۱۳۸ چُوچک سیال دی ہیر نے نشا کیتی درڑو[3] ٹکے وقت لنگھاوندا ئے
جل بل کے کوئلے ہوگیا مارے رنج دے اَن نہ کھاوندا ئے
سیاں تساں ترڑفدے رات کٹی رنگ رنگ دے فِکر دوڑاوندا ئے
مُقبل چاک نُوں جا جواب دے ئے چُوچک ایہ صلاح ٹھہراوندا ئے

۱۳۹ چُوچک آئیکے آکھدا چاک تائیں ایتھے نہیں تُسا ڈری جا میاں
اسیں مجھیاں نُوں چروا لیساں جدھر جاؤ تائیں تدھر جا ہو بیاں
نڈھی ہیر نُوں سُدھ بدراہ کیتا ڈُبا جھنگ سیالاں دا ناں میاں
اوسے رُکھ دا مُقبلا بُرا منگیں جس دا کھادیں بہوا نیں[4] چھاں بیاں

---

[1] دیگ۔ دیگا دیگی [2] بَڑیار۔ بہت خراب [3] دڑ وٹ کے۔ خاموش ہو کر
[4] مانتا۔ بھوگنا

۱۴۰

رانجھے سُنے اُلاہنڑے چُوچکے دے رنگ چہرے دا سب کملاوندا ئے
رانجھا نظر اوتاہاں نہ مُول کردا مُونہوں بولنے تھیں غمرا وندا ئے
نیویں دھون[1] کرکے پیا زمیں کھودے کوئی گل نہ مُول دوہراوندا ئے
مُقبل باجھ ملامتاں عاشقاں نوں مزا عشق دا مُول نہ آوندا ئے

۱۴۱

چُوچک رانجھے توں مجھیاں کھوہ لیاں کا مال ہور شتاب سداوندا ئے
وس رانجھے دا مُول نہ چل دا ئے بنو جھان ہو ہیر تے آوندا ئے
مجھیں کھوہ لیاں تیرے باپ ہیرے اوہدے نال نہ بخشیا جاوندا ئے
ہیرے کس دا چاک سداوساں میں مُقبل خاطر تلے نہ لیاوندا ئے

۱۴۲

ہیر آکھدی رانجھے نوں جان میری تیری بندی ہاں تجھ ریں جیونی آں
ہیرے مرن تے جے رضامند ہوویں زہر گھول پیالڑا پیونی آں
میں تاں ہور پیوندا دھیڑنی آں جاماں عشق تساڈے دا سیونی آں
مُقبل یار مجھیں جیو رکھ تھا دیں منت دار تساڈی تھیونی آں

۱۴۳

ہیر رانجھے دا جیو دھرائیکے جی زاروزار روندی ماں پاس آئی
مائے چاک نوں باپ جواب دتا ناہیں کیتی سی اوس تقصیر کائی
تھا نو تھوڑے تاہیں بھلیاں مانساں نوں رب ٹھٹھی[2] ہے جیہڑی ہوئی سائی
باراں برس کیتی مُقبل چاکری نی حق اوس دا دیوتاں اُٹھ جائی

۱۴۴

جو کجھ ہیر نے آکھیا ماں تائیں ملکی چُوچکے نوں سمجھاوندی اے
باراں برساں دی رانجھے دی طلب[3] ہوئی گنڈھ مال دی دیونی آوندی اے
ہُن جاہ مناتوں چاک تائیں ایہہ گل سانوں بھلی بھاوندی اے
چُوچک آکھدا جائیکے سد لیاو نکی مُقبلے نوں سد لیاؤندی اے

---

[1] دھون - گردن [2] [illegible] ۱۲

[3] طلب - تنخواہ مُد تھی - کمائی ۱۲

۱۴۵ ٹکی آکھ دی بخش گناہ ساڈا کجھ دل تے مول نہ لیاؤ نائیں!
ماپے پتراں نوں لکھ آکھدے نے تساں کھٹنا تے اساں کھاؤ نائیں!
اُٹھ سار لے جا ٹیکے مجھیاں دی ویلے شام دے گھراں نوں آؤ نائیں!
مقبل مڈھ قدیم دا یار رُٹھا اساں تتاں نال مناونائیں

۱۴۶ رانجھا مجھیاں چارنے اٹھ ٹریا پچھے ہیر بھتا لیکے آوندی اے
میرا مرن جیون تیرے نال رانجھا سنجی خلق پئی بھس پاوندی اے
ہتھیں آپنے رانجھے نوں ہیر جٹی چوری مہر دے نال کھواوندی اے
پیارے مقبلے نوں نال ہنجھی دے رورو اپنا حال سناوندی اے

۱۴۷ مینوں تتی نوں بہت تپانا ہیں جیون جوگیا سنیں احوال میرا
کیتا برہوں قصائی نے چا قیمہ اجے مول نہ چھڈ دا خیال میرا
بھاویں جان نہ جان قربان کیتا تیرے نام توں جان تے مال میرا
دامن لگی دی مقبلا شرم تینوں منی ناؤ خدا سوال میرا

۱۴۸ اک روز رنجھیٹے نوں تاپ چڑھیا کھیا پالیاں ہیر نوں جا ٹیکے جی
خیر رانجھے دی منگدی ہیر جٹی اگے رب دے ہتھ اٹھا ٹیکے جی
ہیر اپنا واردی رانجھنے توں گھولیا سب قبیلڑا جا ٹیکے جی
مقبل یار سلامتی لوڑنی آں ساری خلق نوں کہے سنا ٹیکے جی

۱۴۹ ہیر چوڑیاں بھنیاں وال کھوہے زاری رونودی رنگ وٹا یا سُو
ٹلیاں پاٹ دی ہتھ مروڑدی نوں ٹولے صبر قرار نہ آیا سُو
بھنی گئی پھر رانجھے دے پاس جٹی نال شوق دے گلے لگایا سُو
تاپ لتھیا مقبلا رانجھنے دا جدوں ہیر نے مکھ وکھایا سُو

لہ تتی۔ ۲ کھیہ۔ ۳ بد نام۔ ۴ تنگ کرنا۔ [illegible]
۵۳ گھولیا۔ قربان کیا۔

۱۵۰
رانجھا آکھدا عاشقاں صادقاں نوں ہیرے تاپ دی کجھ پرواہ ناہیں!
جنہیں مُڈھ دے یار وسار دِتے ڈھولی مِتیاں نوں مول درگاہ ناہیں!
جنہاں صِدق ثبُوت ایمان تنہاں قول توڑنے جیڈ گناہ ناہیں!
مُقبل اپنے قول تے ویگ پہرا پر ہیر دا کجھ وساہ ناہیں!

۱۵۱
ہیر آکھ دی ہیل کے جان رانجھا ئیں تاں چُوریاں کُٹ لیاونی آں
لکھ تُہمتاں شہرتاں جھلنی آں اتے چاک دی یار سداونی آں
ادھی رات نوں چیر کے جھل رانجھا تیتھے[1] موت قبُول کے آونی آں
جے کر مُقبلا اُٹھ کے زہر دیویں مِٹھی کھنڈ توں جانکے کھاونی آں

۱۵۲
بھائی ہیر دا ناؤں سُلطان جہندا بیلے سیر شکار نوں آئیا اے
رانجھا ہیر سُلطان دی نظر پئے اوہدا شرم نے جیو تپائیا اے
فکر کیتا سُود وہاں دے مارنے دا لوکاں منتاں نال ہٹائیا اے
مُقبل ہیر تے رانجھے دا حال سارا ماں باپ نوں آکھ سُنائیا اے

۱۵۳
کہندا ہیر دا بُرا احوال دِستے مُڈھی چالیوں باز نہ آوندی اے
اج کل ساڈا نک وڈھ جاسی ستّاں پیڑھیاں نوں لاج لاوندی اے
نال چاک دے جاوے گی اُٹھ مُڈھی ویلا تکدی وقت لنگھاوندی اے
اوہ نوں کہے جو چاک توں باز آوے مُقبل اساں نوں بھلی نہ بھاوندی اے

۱۵۴
وداع ہو گئے رانجھے توں ہیر آئی ماں لڑن لگی وہڑے آوندی نوں
بھیڑی تتّئے نی بُرا راہ پھڑیو لجّ ناہیوں چاک تے جاوندی نوں
کھیڑا رو کے چاک قبُول کیتو عمر گذری ہے یار ہنڈاوندی نوں
مُقبل چاک دا ناؤں وسار ہیرے لاں در جدی مُڈھی کھاوندی نوں

[1] تیتھے ـ تیرے پاس ۱۲

۱۵۵ ہیر رو ٹیکے آکھدی ماں تائیں ساڈے پئی ہیں سبھے خیال مائے
جس چاک دے جھنے دیونی ایں جیون مرن ہے چاک دے نال مائے
نہیں جاؤندا میٹیا کسے کولوں جو کجھ لکھیا جل جلال مائے
قاضی شرع دے ڈھو ٹیکے مقبلے نوں ہیرے سنیں جواب سوال مائے

۱۵۶ ماں آکھدی بھیڑیئے تتیئے نی کریں چاک[1] نتھاویں[2] دا مان کوڑا[3]
کتھوں پئیں ہار حمیل ہیرے کتھوں پہنسیں وا لیاں نتھ چوڑا
تیرے باپ دیاں مجھیاں چار دائے سرچا ٹیکے لیاؤندا نت کوڑا
راتیں لیٹدا اے اپر ستھراں[4] دے مقبل سر پٹکا اُتے تان بھورا

۱۵۷ ہیر آکھدی منگ ہاں چاک دی میں دل غیر تے مول نہ لیاؤنی آں
ستھر رانجھے دا لیف تلائیاں نے بہاہ کھیڑیاں دے پلنگ لاؤنی آں
ونگاں پہنساں چوڑے دی تھاں مائے بدلے نتھ دے لونگ ہنڈاونی آں
دھن بھاگ میرے جس دا کونت رانجھا مقبل یار دا نام دھیاؤنی آں

۱۵۸ ماں ہیر دا سخت جواب سُنکے چوچک سیال نوں جا سُناؤندی اے
لاگی بھیج کے رنگ پور کھیڑیاں دے تُرت جنج بلا منگاؤندی اے
اٹھوار نوں ڈھکنا کھیڑیاں نے کائی گل نہ آکھی جاؤندی اے
مقبل یار نوں خبر نہ مول ہندی مانجیں ہیر نوں بنھ کے پاؤندی اے

۱۵۹ زور آوری بہال کے ہیر کھارے کل وٹنا تیل چڑھا یو نے
ہیر روندی وس نہ چل دائے ان پچھیاں شگن منا یو نے
دل شادیاں جانجیاں مانجیاں دے خوشی ہو ٹیکے ڈھول دھرا یو نے
لارے لا ٹیکے مقبلا رانجھنے نوں آخر چھجکے دغا کما یو نے

---

[1] نتھاواں۔ آوارہ گرد [2] چاک۔ نوکر۔ خدمتگار [3] کوڑا۔ جھوٹا [4] ستھر۔ کھیت کا وہ حصہ جہاں فصل کاٹ کر رکھی جاتی ہے اور اناج نکالا جاتا ہے۔ چٹائی

۱۶۰
ہیر وٹنا دھوئیکے بھن چوڑا پاڑ کپڑے انگ بھبوت لائی
سیاں ہار سنگار کریندیاں نے بھانے ہیر نمانی دے غمی آئی
ٹڈھی کھاؤنا پیونا بند کیتا کر تھکے نے منتاں باپ مائی
مقبل کہے نہ لگدی ماپیاں دے ہیر دوستی چاک دے نال لائی

۱۶۱
جا آکھیا پالیاں رانجھنے نوں اج ہیر دی آونی جنج میاں
پچھوں آکھیں گانوں نہ دسیو جے اُٹھ جائیگی ساڈے ہتھوں کنج[1] میاں
تیرا قول قرار برباد ہویا اُٹھ تخت ہزارے نوں ونج میاں
ملیں جیوندے جی توں ہیر تائیں مقبل نیک صلاح ہے اونج میاں

۱۶۲
رانجھا پالیاں توں ایہ گل سنکے گھرنائیاں دے چل آوندا اے
مٹھی[2] نائن نوں جائیکے ملیا رانجھا رو رو اپنا حال سناوندا اے
دیکے پنج روپئے تے اک منگی من مٹھی دا چا پرچاوندا اے
ہیر میل مینوں جویں جانی ایں مقبل واسطہ رب دا پاوندا اے

۱۶۳
خاطر جمع کر رانجھنا کہے مٹھی تینوں ہیر دا میل کراؤساں میں
کوئی پھند فریب بنائیکے تے تیتھے ہیر نوں پکڑ لیاؤساں میں
بٹھلائیکے روبرو دوہاں تائیں کھانا اک سے تھال کھواؤساں میں
مقبل یار پیارے دی کنج گوشے راتیں اک سے سیج وچھاؤساں میں

۱۶۴
بٹھلائیکے رانجھے نوں پلنگ اُتے مٹھی ہیر سیال تے جاوندی اے
رانجھے یار ضرور بلائی ایں لی کنی ہیر دے جا سناوندی اے
ہیر مٹھی توں رانجھے دا نام سنکے جامے وچ نہ موُل سماوندی اے
مٹھی نال بے خبری ماپیاں توں گھرنائیاں دے مقبل آوندی اے

---

[1] کنج۔ لڑکی کنواری کڑیاں
[2] مٹھی۔ نام نائن

۱۶۵ ہیر رانجھے نوں ویکھ کے خوشی ہوئی رلبجھے ہیر نوں رو الزام دِتا
بے خبر ہی اُٹھ کے چلیوں نی سانوں پا لیاں ایہہ پیغام دِتا
باراں برس تیری کیتی چاکری نی مُدہ اوڑک ایہہ انعام دِتا
مُقبل نام معشوق دا رکھ لیتا ہور سبھو اللہ دے نام دِتا

۱۶۶ ہیر آکھدی رانجھے نوں جان میری کیہے تکھڑے بول الاؤ[1] نائیں
جل بل کے کوئلہ ہور ہی بار بار کیوں تتی نوں تاونا ایں
ہائے ہائے مُٹھی[2] نہیں جاندی ساں نہیوں لائیکے بھرم گواونا ایں
مُقبل کسے بے ورد پڑھائیا اے متھا کھٹکے ملہم نہ لاونائیں

۱۶۷ رانجھے ہیر اکٹھیاں پھر سارا گل لگ کے دُکھڑا رویو نے
سینے اوپروں داغ فراق والا نال ہنجوآں مَل مَل دھویو نے
تُکھی بسرے چنگیاں بھلیاں نوں چان چک تضیڑا ڈھویو نے
مُقبل یار دا کجھ گناہ ناہیں لکھے اپنے مار بگویو نے

۱۶۸ رانجھا آکھدا میں ہُن جاونا ہاں مینوں ہس کے دیہہ رضا ہیرے
پھیر جیوندا رہیا تے میلاں تینوں مر گیاں پناہ خُدا ہیرے
آخر رن دی ذات بے وفا ہوندی اساں ڈٹھی ہے ٹھوک وجا ہیرے
سُخن راستی آکھیا مُقبلے نے نہیں رناں نوں مہر وفا ہیرے

۱۶۹ ہیر آکھدی قول توں پھراں جے میں بُرے حال ہو مراں مردود میاں
ایتھوں ہو یاں سب بے وس گلاں دل وچ رہنا خوشنود میاں
گل جیو جاماں تیرے پیش کیتا تیرا درس میرا مقصود میاں
تیتھوں جیوندی مُکھ نہ موڑساں میں مُقبل موئی تاں بھیج درود[3] میاں

---

[1] الاؤنا۔ بولنا۔ [2] مُٹھی دھوکا دی گئی۔ بھُول گئی۔
[3] درود۔ دُعا

۱۷۰ رانجھا ہیر سیال توں وداع ہویا زاریں روندا اُٹھ کے گیا بیلے
مارے ٹکراں سنے روندا پھرے بھوندا جتھے ہیر سیال دے نال کھیلے
آہیں ماردا ہیر دا نام لیکے سینے رڑکدے برہوں دے گھا سیلے
مُقبل طعام نہ رُچدا عاشقاں نوں نین نیندنہ آوندی کسے ویلے

۱۷۱ رانجھا حال تھیں مست بے حال ہویا رہیا صبر شعُور قرار تھوں جی
سُدھ بُدھ جہان دی بھُل گئی مُونہہ موڑیا یار اغیار تھوں جی
نام رسُول دے بخش نیُنوں منگے رب رحیم غفار تھوں جی
انا الحق کہندا منصُور وانگوں مُقبل ذرا نہ سنگدا دار تھوں جی

۱۷۲ غم رانجھے دے کلی ہیر ہوئی کیتا رانجھے نوں ہیر دے عشق جھلا
ہور دُکھ تے ورد ہزار چنگے پر ایس وچھوڑے توں مرن بھلا
گھر جا کے ماں نوں ہیر کہندی میرے دوتیاں دے سر پیا کھلا
مائے ہیر وچھوڑیوں رانجھنے تھوں مُقبل رب تھوں پا دسیں خیر سلا

۱۷۳ ملکی ویکھ کے ہیر دا شوخ دیدا چوچک سیال نوں جائے سمجھاوندی اے
جو کجھ ہیر تھوں سخت جواب سُنیاں اوہیں آن کے تُرت سُناوندی اے
دھیاں ہور ناں دے ساڈے دہاڑ جمی مڈھی کسے نوں وہم نہ کھاوندی اے
تھاں مارئے مُقبلا ہیر تائیں نہیں ڈاڈھڑی لیک لاوندی اے

۱۷۴ دھیاں مارنا وڈا گناہ ہے نیں چوچک ملکی نوں آکھ سناوندا اے
خونی دوزخاں دے وچ ساڑیں گے پچھوتاوندے وقت نہ آوندا اے
بھوکتی ہیر نوں شرع دی ڈھوئی کرساں چوچک رن دا جیو دھراوندا اے
گھروں اُٹھ کے مُقبلا بنو جھانا گھر قاضی دے چل کے آوندا اے

---

۵۸ انا الحق سیّں ہوں خدا سُلا کھلا۔ جُوتی روٹی ہوئی +
۵۹ ساڑیں گے۔ جلائے جادیں گے +

۱۷۵ قاضی آکھیا مہر جی خیر سلا وڈے ویلے ہی کدھروں آوندا ئیں!
کسے نال جھگڑے دا معاملہ ہئی صورت حال سنے مہر کراؤندا ئیں!
کیہڑی شرع دی بات نوں پچھنا ئیں کس گل دا مغز پچھاؤندا ئیں!
مقبل کھڑا ہے آرزومند تیرا آکھ مہر جی کی فرماوندا ئیں!

۱۷۶ چوچک رو ئیکے آکھدا قاضئے نوں میاں ہیر نوں بھلا پڑھائیا ئی
موںھ آؤندا بول دی ماپیاں نوں اونہوں شرم حیا نہ آئیا ئی
نال چاک دے اکھیاں لایاں سو ماں باپ دا بھرم گوائیا ئی
کجھ بیٹھ سمجھا کھاں ہیر تائیں مقبل ایہ کی سانگ بنائیا ئی

۱۷۷ قاضی قلم دوات منگائیکے جی لکھے ہیر نوں ترت پیغام میاں
خدمتگار نوں سدکے کہے قاضی جاکے ہیر نوں دیہہ پیغام میاں
حکم شرع دے نڈھی نوں پکڑ لیاویں اک گھڑی نہ دئیں آرام میاں
لکھیا قاضی دا مقبلا جا دتا ہتھ ہیر دے جا غلام میاں

۱۷۸ ہیر ادب دے نال پیغام تائیں چم چٹ کے سرے تے چا دھردی
جا جھکے شرع دے رجوع ہوئی نہیں مار نوں گھٹنوں ہیر ڈردی!
کھڑی ہوئیکے روبرو قاضئے دے ہتھ بنھ کے ست سلام کردی
رنگ ہیر دا مقبلا سرخ ہویا موںھ چوچکے دے ورت گئی زردی

۱۷۹ قاضی ہیر نوں پکڑیا رتیاں توں توں ایمان دی صفت سنا کھاں نیں
ور دین ماپے کریں آپ ڈھٹا کس دتی آمت بتا کھاں نیں
کھیڑا رد کے چاک قبولنی ایں کتھے عقل گئی او فرما کھاں نیں
ہیر سے مقبلے نوں شرماوندی ایں گھنڈ کھول کے مکھ دکھا کھاں نیں

[illegible] گوجرہ [illegible] ارائیں کے لئے
[illegible]

۱۸۰
پھر آکھ دی روئیکے قاضئے نوں میاں کہیاں رتّاں چائیاں نیں
لیکے رشوتاں کریں خوشامتاں جی گل اپنے پھاہیاں پائیاں نیں
رانجھا روز میثاق دا یار میرا اج کل نہ اکھیاں[1] لائیاں نیں
مُقبل یار دے نام توں لکھ واری وارسٹیاں گھول گھمائیاں نیں

۱۸۱
قاضی آکھدا چھڈ چترائیاں نوں اوستاد دا آکھیا مَنّ ہیرے
نیک بخت ہو عمل کرناں کھیڑے دلوں کفر دا جند رابھنّ ہیرے
کی وٹنا کھٹنا کھاونائیں اکھوائیکے چاک دی رن ہیرے!
مُحتاج ہے کھاونے پیونے دا پلّے مُقبلے دے نہیں دھن ہیرے

۱۸۲
ہیر آکھ دی قاضیا حکم تیرا اپنے سرے دے زورتے منساں نیں
پر رانجھے دے نال جو قول میرا سوتاں جیوندی مول نہ بھنساں نیں
نہیں سنگدی بھائیاں سکیاں توں دِتّا رب دا سرے تے جھلساں نیں
مُقبل ورجدی ہتھوں جا اگ پواں جگ کہے ہاسی رن ساں نیں

۱۸۳
قاضی آکھدا شرع تے چل نڈھی شیطان دے راہ نہ جائے نیں
ماں باپ دا آکھیا من لئے ہیرے گل نہ مول دوہرائیے نیں
ہیرے حق حلال پچھان لئے جان بجھ حرام نہ کھائیے نیں
پیارے مُقبلے جیہاں عاشقاں نوں گھنڈ کھول کے مکھ وکھائیے نیں

۱۸۴
ہیر آکھدی تابع شرع دی ہاں نیں تاں منّیا حکم قرآن دا جی
راہ عشق دا عاشقاں من لیتا قاضی نفس دا راہ شیطان دا جی
رانجھے نال میں اکھیاں لائیاں نے میرا سب قبیلڑا[2] جاندا جی
دتّاں باجھ غلام ہاں مقبلے دی دیوں منیاں قول زبان دا جی

[1] گھول گھمانا۔ صدقے جانا۔ قربان ہونا۔
[2] قبیلڑا۔ کُنبہ۔ قبیلہ۔

۱۸۵ قاضی آکھدا ایہہ سوال میرا ذرا سمجھ کے کریں خیال ہیرے
شاہ کون ہے کِس نکاح پڑھیا کیونکر ہویا چاک حلال ہیرے
جان بُجھ حرام کماوندی ایں تیرا ہووسی بُرا احوال ہیرے
وِچ دوزخاں پا ٹیکے ساڑیئیں گی مُقبل چھٹنا ہوگ مُحال ہیرے

۱۸۶ ہیر آکھدی رانجھے دے نال پڑھیا پنجاں پیراں نے حق نکاح میرا
توں تاں حق نوں کریں ناحق میاں تیرے نال لیکھا درگاہ میرا
رانجھا منگ لیا درگاہ تھوں جی قاضی رانجھے دا راہ سو راہ میرا
ناؤں نبی دے بخشدا بندیاں نوں مُقبل حشر دے روز اللہ میرا

۱۸۷ قاضی آکھیا جویں توں جانٹی ایں ہیرے من کہیا اُستاد دا ای
کُفر توڑ دے ضد نوں چھڈ ہیرے بھلا ہوسیا[1] جدا اولاد دا ای
دُنیا جیونا خواب خیال ہیرے مرجاونا راہ ہے آدم دا ای
مُقبل عاشقاں دا مَن لئیں کہیا روز حشر دے وقت ہے داد دا ای

۱۸۸ ہیر آکھدی قاضیا گھول گھتی تیرا حُکم منّاں سر دار رکھیواں
ہیرے چم دیاں جُتیاں پہن میاں جے میں عُذر کراں گُنہگار رکھیواں
پر ایہہ نہ ہوسیا ہیر کولوں رانجھا چھڈ کے کھیڑے دی نار رکھیواں
مُقبل یار دے نال قرار میرا غیر محرماں تھیں بے زار رکھیواں

۱۸۹ قاضی ہیر دے حال تے رحم کیتا بیٹھ چوچکے نوں سمجھاوندا اے
ہیر جاندی پیچ در پیچ ڈاہڈے ایہدے نال نہ بجھیا جاوندا اے
جھوٹھا ہوئیکے روبرو قاضیئے دے چوچک گل نہ مول دوہراؤندا اے
مُقبل قاضی نے صاف جواب دِتّا چوچک ہو جھوٹھا گھر آوندا اے

---

[1] ہوسیا۔ ہوگا
[2] عقد۔ گانڈھ رشتہ

۱۹۰
ہیر بول کے ست سلام کیتے حضرت قاضی نوں شکر گزار ہو کے
مُوے کیے نہ لگدی ماپیاں دے ہتھ دھو بیٹھے لاچار ہو کے
نڈھی کھاونا پینا ترک کیتا ایہناں ماپیاں توں بیزار ہو کے
ہیر ویاہ دیسن انت کھیڑیاں نوں پچھتاوسن مُقبلا خوار ہو کے

۱۹۱
وِچ جھنگ سیالاں دے شور ہویا ویکھو ہیر سیال دی جنج آئی
مانجی لین آئے اگوں جنج تائیں دیندے جادو ہائیاں ڈوم نائی
گلیں جا بجیادے رنگا رنگ جوڑے ترکی تازیاں دا نہیں انت کائی
شہزادڑے سوہنے ڈھیر ڈِٹھے مُقبل آکھ دا اونہاں دی دھن مائی

۱۹۲
جنج آوندی نڈھیاں لین گیاں رل سکھیاں ہیر دی جنج تائیں
جنج ویکھ کے بہت محظوظ ہوئیاں سِر جھُون کے کندیاں وھن سائیں
سیدے کھیڑے نوں کُڑیاں نے گھیر لیتا پرواز پوندا جویں چند تائیں
آن اُتری ہیر دی جنج ساری ذرا چل کے مُقبلا جھات پائیں

۱۹۳
وچن تُوتیاں ووہریاں نَوبتاں جی جنج ویکھنے نوں جگ آوندا ئے
نچن سینکڑے طائفے لولیاں دے جیو جنہاں نوں ویکھ رسّاوندا ئے
خُوبصورتاں دا جس راگ سُنیاں کئی مدتاں تاب نہ لیاوندا ئے
قدر راگ دا مُقبلا مرو جانے نامرد نوں مُول نہ بھاوندا ئے

۱۹۴
سد ڈُومنی نوں شکر دے ملکی کندی نینگرٹے نوں سد لیا کھاں نی
مَولی نال چا پُچھ کھاں گھبرو نوں رنگ رنگ دے گاوَنے گا کھاں نی
دیوا چھاننی دے وِچہ بال رکھو مَن بھاوندے شگن منا کھاں نی
دیہہ سٹھنیاں ڈھول بجائیکے نی مقبل عشق دی گل سُنا کھاں نی

---

۵۱ ترکی تازی۔ قسم گھوڑے ۔ ۵۲ لولی ۔ طائفہ۔ کنجنی ۔
۵۳ رساوندا ئے۔ للچاتا ہے ۔ ۵۴ نینگر ۔ دُولھا ۔

۱۹۵ مارن چھمکاں گالیاں دین کڑیاں صاحب روپے سو مُشک ہنڈا دیاں نے
ڈومنی جا ٹیکے کھیڑے نوں سد آندا تیل چو ٹیکے شگن مناوندیاں نے
گھوڑی ہیٹھ دیوں ہیر دوں کڈھیو نے خوشی نال بھی گاؤنا گاندیاں نے
مُٹھ کھولکے ہیر نوں پا چھلا مُقبل بھڑک دی نوں بھڑکاندیاں نے

۱۹۶ جوڑا شگن دا کھیڑیاں بھیج دِتا سیّاں ہیر نوں جا پہنا دیاں نے
اج ہتھ سوہاگ دی نک سوہے کتّی والیاں بھابیاں پایاں نے
ہیر پہن پلنگ تے جا بیٹھی ہور نڈھیاں پاس بہایاں نے
ہیر جیو دے وچہ حیران ہُندی مُقبل ربدیاں ویکھ رضائیاں نے

۱۹۷ اکٹھیاں ہو سیالناں سب آیاں آپے اپنی سنت بنا میاں
دیوا عقل دا آن کے بالیو نے اگے برہوں دی وگدی وا میاں
کڑیاں گھوڑا ۱ بھیڑا لے آیاں مٹھی نائن دے من وچہ چا میاں
لئے پنج روپیڑے روک مُٹھی مُقبل کھیڑیاں کرے دُعا میاں

۱۹۸ رات پئی تاں سدیا جانجیاں نوں آند اکٹھ ماں نوں طعام کھواونے نوں
جانجی آن کے بیٹھے دیوا نخانے لاگی آوندے شگن مناونے نوں
تھال پور کے کھنڈ تے چاولاں دے رکھے لیائیکے جنج دے کھاونے نوں
کھانا کھا جانجی بھرپور ہوئے لگے مُقبلا عقد بناونے نوں

۱۹۹ دل شادیاں جانجیاں مانجیاں دے بھارا رانجھے تے ہیر دے سوگ میاں
بے وساں دا وس نہ چل دائے پیا دوہاں نوں لکھ وجوگ میاں
مچھی وانگ تڑفدے باجھ پانی اگ لگی ہے برہوں دی بھوگ میاں
کھیڑے وخت لے جاوسن ہیر تائیں تیرے باپ کی مُقبلا ہوگ میاں

۱؎ بہیڑا . . . .

۲۰۰ بیاہاں قاضی نوں جا ئیکے سد آندا۔ دیندے اوسنوں فرش بچھامیاں
قاضی فرش تے چوکڑی مار بیٹھا نیت خیر نوں ہتھ اُٹھامیاں
مسلمانی دے پنج بناپچھ دا سیدے کھیڑے نوں پاس بہایاں
مُقبل ہیر دا پڑھن نکاح لگا پہلے رب دا نام دھیامیاں

۲۰۱ تیرا پڑھنا ہے اج نکاح ہیرے سئیاں جلے کہیا خبردار ہونیں
پرسوں اپنے ساؤ ہرے جاؤسین نی وچ ڈولڑی دے اسوار ہونیں
ہیرے رانجھے نوں دیہہ پیغام کوئی قول اپنے تے وفادار ہونیں
مُقبل یار ملایا رب تینوں ہیرے کدے تاں شکر گذار ہونیں

۲۰۲ ہیر آکھدی سنو سہیلیو نی میں سچ دی گل سناؤنی آں
رانجھے چاک دے نام توں لکھ واری وار سٹیاں گھول گھماونی آں
زبردستی دا راہ نہ لڑائے نال کھیڑیاں کدی نا جاؤنی آں
مُقبل یار وچھنیاں جگ بیتے پئی کونج وانگوں کرلاؤنی آں

۲۰۳ سیو کنگھیاں سیس کرونت[۱] میرے لہو نال گندیاں اج دھڑیاں
سُرماں اکھیاں دے وچ خاک گھتے رہے نین نمانی دے نال جھڑیاں
سیو ہس ناہیں طوق گل میرے بانہی ہین ہتھوڑیاں[۲] ہتھ کڑیاں
کوئی مُقبلے نوں ایتھے سد لیاؤ نہیں رانجھنے دے پاس جا کھڑیاں

۲۰۴ حرف شرع دا قاضی نے یاد کیتا قصہ درد دا چا بھلائیو نے
سیدے کھیڑے نوں لیائیکے وچ مجلس پاس قاضی دے جا بہائیو نے
قاضی ہیر تے سیدے دا عقد بنھے نیت خیر نوں ہتھ اٹھائیو نے
مُقبل سید نوں پاس بہائیکے جی شکر حق دا چا بجائیو نے

۱ کروت - آرا
۲ ہتھوڑیاں

۲۰۵
دو شاہدتے اک وکیل کر کے بھیجے ہیر دے پاس پھراؤنے نوں
اول پڑھ بسم اللہ تے پنج کلمے لگے صفت ایمان سناؤنے نوں
دل جان تھیں ہو گئے بہت راضی شرطاں دسدے بیان بتاؤنے نوں
مقبل ہو وکیل تے شاہد دووین گئے ہیر تے شرع مناؤنے نوں

۲۰۶
وکیل جائیکے ہیر دے پاس بیٹھا گردے بیٹھیاں چاچیاں تائیاں نے
کئی نڈھیاں تے کئی روپ بھریاں ہور ڈومنیاں دین دوہائیاں نے
کئی نائناں تے کئی ڈومنیاں نے کئی ویکھنے دے چا آیاں نے
مقبل ہیر دے پاس وکیل بہہ کے گلاں شرع دیاں آکھ سنائیاں نے

۲۰۷
ہیر کہے وکیل نوں سنی میاں میں تاں سچ دی گل سناونی آں
پنجاں پیراں نے بنھیا عقد میرا اوسے قول تے سچ کماونی آں
رانجھے نال قدیم دی دوستی اے رحمت رب دا شکر مناونی آں
کھیڑا کیتا قربان میں مقبلے توں میں تاں جھوٹ ذرا لاونی آں

۲۰۸
غصے ہو وکیل بھی آکھدا ئے دھیاں بیٹیاں وا کر کج[1] ہیرے
چوچک باپ سلطان ہئی سکا بھائی ملکی ماں دی رکھیں توں لج ہیرے
خیال دل تھیں دور کر جھوٹھ دا نیں پڑدا سب سیالاں دا کج ہیرے
آ واسطا رب رسول دا ہئی کہیا مقبلے دامن اج ہیرے

۲۰۹
ہیر دھیں جواب وکیل تائیں کیتا سخن قبول نوں نہ میرا
میں تاں اپنے سچ تے رہاں قائم محرم دل دا رب اللہ میرا
ماں باپ دے نال کی غرض مینوں اٹھ گیا تمام وساہ[2] میرا
کتھے لکھیا مقبلا دس مینوں دوجی وار جو پڑھیں نکاح میرا

[1] کج - ڈھانپ۔
[2] وساہ - اعتبار۔

اُٹھ آیا وکیل مُونھ پھوک ہو کے ہیر دِتا جواب ہے صاف میاں ۲۱۰
جا پُچھ چکے تُوں اوہ اکھدائے ہیر بول دی لام سے کاف میاں
زہر دے کے پُچھنا وید کولوں کس وسیا ایہہ انصاف میاں
مُقبل ہیر تے رانجھے دا عیب سبھو کیتا رب رحیم معاف میاں

اکٹھے ہو ٹیکے سب سیال آئے بیٹھ مصلحت اک پکائیے جی ۲۱۱
کِتے کھوہ پٹّے زہر کھا مریئے وطن چھڈ کے بھرم گنوائیے جی
گل پا پلّا کریئے جا منّت اگے ہیر دے سیس نوائیے جی
جے اساں نے جُھل وگاڑیا اے مُقبل رب دا واسطہ پائیے جی

جا آکھ دا ہیر نوں مہر چُوچک جنج کھیڑیاں دی بیٹھی آ ٹیکے نیں ۲۱۲
کِسے باپ دے ننگ توں نڈھیئے نی شرم رکھ توں ہیر منائے کے نیں
روشن نام سیالاں دا جگ سارے کیوں ڈوبنئے کھوہ پا ٹیکے نیں
آ من لے آکھیا مُقبلے دا دل وِچ توں رب وسیائے کی نیں

ہیر بولدی منّھے تے پا تیوڑی سُن لے جواب توں باپ میرے ۲۱۳
کہیاں کریں تو آ نصیحتاں وے نہیں آوندے سخن پسند تیرے
رانجھے نال نیں چھیجڑے ستڑی توں عقد بنھ گئے پنج پیر میرے
مُقبل رانجھے دے نال بیاہ میرا نہیں مُول پسند قبول کھیڑے

چُوچک اُٹھ کے آیا فا فتنے تے ہیر گل نہ مندی مُول کائی ۲۱۴
پگ لاہ کے زمیں تے نال ماری ہتھ مار کے آکھدا اِنج جائی
رو کردی لے کھیڑیاں جا بجیاں نوں بہو دستی چاک دے نال لائی
کوئی نیک صلاح توں دس مینوں مُقبل آیا ہاں پچھے تدع بھائی

۵۱ کائی ۔ کوئی +
۵۲ مُنہ پھوک ہو کے ۔ شرمندہ ہو کر +

۲۱۵
قاضی آکھیا چوچکا سُن بھائی باجھ دغے نہ ہوو سی کم تیرا
اوہ فقہ اصول تے خوب واقف نہیں آکھیا مجھ پسند میرا
گلاں نال نہ آؤندے وارے اوہدے ناحق دا کرنائے توں جھیڑا
مُقبل لگ[۵۶] آ آکھیا بُرا اونہوں بے اختیار ہے۔عشق نے پایا گھیرا

۲۱۶
چوچک آکھ دا قاضیا ظلم کیتو و تو ترت جواب تیں روک میاں
میرا آکھیا مُول نہ من دی اے دین مہنے ساڈڑے لوک میاں
دو جھوٹیاں آکھیکے لویں بیٹھوں توں تاں ہیر نوں جائیکے روک میاں
ہویا مُقبلا کھیڑا بے زار میتھوں جیتی کا بھے دردی نوک میاں

۲۱۷
قاضی لوبھ تھیں بہت خوشحال ہویا جامے وچہ نہ مُول سما میاں
رب قاضی دا سلب[۵۷] ایمان کیتا زر باجھ نہ کوئی پرچا میاں
زر چا فولاد نوں نرم کردا زر باجھ نہ کوئی آشنا میاں
مُقبل وچ دُنیا زر لوڑیئے جی زر باجھ نہ بھین بھرا میاں

۲۱۸
قاضی ہیر نوں جائیکے آکھ دائے نہیں آوندا شرم حیا تینوں
جنج کھیڑیاں دی بوہے آ بیٹھی نہیں مول جہان دی وا تینوں
ہیرے حق حلال نہ کھاؤنی ایں کھیا کس حرام کما تینوں
ہیرے چھڈ خیال توں رانجھنے دا مُقبل دیوے گا نہیں سزا تینوں

۲۱۹
ہیر آکھ دی قاضیا کریں توبہ ناحق دا جھور نا[۵۸] پاؤ نائیں!
ہیر کھوہ کے رانجھنے یار کولوں کھیڑے نال نکاح پڑھاؤ نائیں!
نہیں ڈر دا ئیں رب دے خوف کولوں دھیاں بیٹیاں ٹل دھراؤ نائیں!
ہیر کرے توبہ اینہاں کھیڑیاں تھوں مُقبل کاس دے لئی اکاؤ نائیں!

---

[۵۷] سلب ـ ضائع . . . .
[۵۸] جھورنا ـ جھگڑا .

۲۲۰
ہیر آکھ دی قاضیا بُرا کیتو کی وٹنا ایس جہان توں جی
ایس شرع توں اساں نوں عذر ناہیں جو کُجھ لکھیا ویکھ قرآن توں جی
روز حشر ہو ساں دامنگیر تیری نہیں ڈراں گی مول رحمان توں جی
مُقبل نہیں خدا دا خوف تینوں کیوں لنگدا ہے ایمان تھوں جی

۲۲۱
سُن ہیر دا صاف جواب قاضی لاچار تے بہت حیران ہویا
پنجیں کپڑیں قاضی نوں اگ لگی لئے غُصے دے نال بے جان ہویا
گھُمر گھیر تے دُکھاں دے فکر اندر کھائے گیر دی بُہت غلطان ہویا
کہیا مَن لے آکھیا ہیر تائیں جانی مُقبلے نال احسان ہویا

۲۲۲
قاضی بخش خدا دا واسطہ ای کیا پایا ای آن ناحق جھیڑا[۵۱]
رانجھے یار دے نال ہیں رتّ[۵۲] ری سب جاندا اُٹھ تے ساک میرا
چُپ کر زبان نوں بند کرلے نہیں من دی آکھیا مول تیرا
مُقبل نہیں نصیحتاں کم میرے مینوں پایا ای عشق نے آن گھیرا

۲۲۳
قاضی نے جواب تے اُٹھ ٹُریا جا جُو چکے توں سمجھاوندا ئے
دو شاہد تے اک وکیل کرکے ناحق دا عقد بنھاوندا ئے
ڈر دا مُول نہ خوف خدا دے تھوں جان بُجھ کے دغا کماوندا ئے
آکھ مُقبلا لیکھ درگاہ دے نوں کون جھیبا جو مٹاوندا ئے

۲۲۴
اِک بھور تاری سروپا خاصہ سو روک روپیڑا پایو سے نے
نال پنج سے روک انعام دے کے مَن قاضی دا چاہنا یو سے نے
سُرخ اشرفی پنج سے روک ٹکا دُوتا ایس تھیں بیہر بنھایو سے نے
وِچّوں کھیڑے نوں ملن بدھائیاں جی مُقبل ہیر نوں بنڑے لائیو سے نے۔

---

[۵۱] جھیڑا۔ جھگڑا +

[۵۲] رت رہی ... محبت کرتی ہوں +

۲۲۵ خوشیاں مان شہے تے کردے عیش عشرت کیتا آپ نا فضل خدا میاں
ہور لاگڑی پاتڑی خوشی ہوئے جنہاں جی دے وچہ سی چا میاں
اونہاں کئی روپیے سن روک پنے ہور لوکاں تھیں کون سوا میاں
مُقبل چھڈ خیال توں لاگیاں دا گل قاضی دی آکھ سنامیاں

۲۲۶ قاضی نال قرار جو کیتا چوچک دو مجھیاں خوب منگاؤندا اے
دو مجھیاں قاضی دے رکھ اگے پھیر اپنا حال سناؤندا اے
تیرا ہویا غلام میں باجھ دماں ویچ لئیں جے تساں نوں بھاوندا اے
مُقبل کیتا احسان جو نال میرے ساری عمر نہ مول بھلاوندا اے

۲۲۷ خاطر جمع کر سُتے نے منجیاں تے لاہ دُکھ اندیشڑا سب بھارا
اجو کھیڑے نوں ملن بدھائیاں جی بھا رلنجھے تے ہیر دے پیا دھاڑا
ڈھاڈی[1] گاؤندے راگ سنائندے نے ٹکے ونڈ کنگالاں نوں کیتی وارا
کوہن[3] بکرے طعام پکاوندے نوں مُقبل کھاوندے آیا جگ سارا
جس رات سی ہیر دی جنج آئی اُس رات رنجھیٹڑے بھکھ کٹی

۲۲۸ چاول کھنڈ تے گھیو پئی خلق کھاوے رانجھے چاک نے مُول نہ پان چٹی
وچہ بیلے دے مجھیاں چاردا سی کٹ چوری لے آوندی ہیر جٹی
بھار عشق دا مُقبلا بہت اوکھا منزل باجھ جیوں راہ وچہ پنڈ سٹی

۲۲۹ ہتھ جوڑ کے بینتی کرے رانجھا کیہی کیتیا توں ساڈے نال ربا
باراں برس میں جوگ کمایا اے ہویا ہور فقیر دا حال ربا
کٹک[5] آ ٹکے پئے نے کھیڑیاں دے لیا لٹ اساڈڑا مال ربا
بحر عشق ہوا مُقبلا کھرا، کھا باہوں پکڑ کے جھب نکال ربا

---

[1] ڈھاڈی - ڈھڈ بجانے والے ۔ [2] ڈھڈ ایک قسم کا ڈارو ۔
[3] کوہن - مارنا - ذبح کرنا ۔ [5] کٹک - فوج ۔

۲۳۰ اٹھے پھر رہندی ہیر پاس میرے ہُن پیا وچھوڑا کمال مینوں
کماں ہین دی رُچا نہ باجھ اوہدے وسر گئے نے سب خیال مینوں
کدے ہووے جے کرم خدا دا جی ہیر ملیگی شوق دے نال مینوں
دیکھ کڈھ کے مُقبلا فال میری کدی ہو ویگا ہیر وصال مینوں

۲۳۱ اک غیب تھیں آن آواز ہوئی خاطر جمع کر رانجھنا جھور ناہیں
تیری قسمت دے وچ ہے ہیر لکھی ایہ گل ہے سچدی کوڑ ناہیں
پنجاں پیراں نے کیتا اے کم تیرا گل کھیڑیاں دی منظور ناہیں
ہیر مال ہو رہی رنجھیٹڑے دی ایہ رب توں مُقبلا دور ناہیں

۲۳۲ زوریں پکڑ بھائیوں نے ہیر کھارے ہتھیں وتونے بنھ کے جھب گانا[۱]
ہیر روندی نوں پائیو نے تُرت ٹُوڑا رکھیں شرم توں قادرا مہربانا
سیدے کھیڑے دے پاس بھائیو نے کیتا ظُلم حرامیاں پشیمانا
روز تیسرے ٹُو چکے کھٹ رکھی مقبل داج دتا سارا کارخانا

۲۳۳ اِکی جھوٹیاں ہیر نوں داج دِتا نقد جنس دا کُجھ شمار ناہیں
سیدے کھیڑے نوں ملن ودھائیاں جی رانجھے ہیر نوں صبر قرار ناہیں
سُنجاں یار اُں یار وچھوڑ دائے ہور فلک توں کوئی درکار ناہیں
بنی کتنی مُقبلا بندیاں نے تقدیر دے نال۔ تکرار ناہیں

۲۳۴ ہیر بیڈھیاں پٹکے وال کھوہے روندی وچ سیالاں دے دھوم پائی
متیں دیندیاں حال نہ جاندیاں نے دہ جاندیاں جیو دی گل کائی
زوراوری حرامیاں ظالماں نے وچ ڈولی دے بنھ کے ہیر پائی
مُقبل حال تھوں بےحال پئی جدوں کھیڑیاں آ ٹیکے ہیر چائی

[۱] گانا۔ کنگنا جو ہر موقع شادی کلائی پر باندھا جاتا ہے ۔

۲۳۵ مارکٹ رہے سوئے ٹُٹ بہے مجھیاں کھیڑیاں تال نہ جاندیاں سنے
مُول چرن نہ گھا نہ پِین پانی مارے دُکھڑے بُہت رڑاندیاں سنے
ہیر آکھدی ماؤں نوں کول بہکے مجھیں چاک بغیر نہ جاندیاں سنے
اگے مُقبلے دسے تُسیں ہک دیو آپے جاندیاں ڈہل نہ لاندیاں سنے

۲۳۶ ملکی جاکے چاک نوں ڈھونڈھ آندا کہندی ہیر نوں جا بچا وناویں!
تیرے باجھ نہ مجھیاں جاندیاں سنے نہیں کم ساڈا اٹکاوناویں!
ساری عُمر جیوں نیکیاں کیتیاں نی تویں اج بھی کرم کماوناویں!
میرے اوگناں دا کجھ انت ناہیں مُقبل مُدھ ہی پار لنگھاوناویں

۲۳۷ سُنی ملکی دی بینتی رانجھنے نے اکھیں شرم پئی دِل مہر آئی
کھونڈی چُک کے ہیر دے نال ٹُریا چھوڑ[۱] جھگڑ نہ رہی سُو مُول کائی
گگر رانجھے دے مجھیاں اُٹھ ٹُریاں وچ چاک لوکاں کرامات پائی
آہیں ماردا ہیر دے نال ہویا مُقبل وچھلی درد دے نال داہی

۲۳۸ راہ جاندڑے اک تھاں بیٹھ گئے جیو لوڑ باسیل شکار تائیں!
سبھے گھوڑیاں تے اسوار ہوئے مارن ہرن پاہڑے[۲] روڑ کار تائیں!
پاس ڈولی دے چاک نوں چھیڑ پونے نالے آپنے چار کہار تائیں!
ہویا فضل تے ہیر دا والی مُقبل ملی ننگ ہو یار تائیں!

۲۳۹ اوتھے سدیا ہیر نے رانجھنے نوں وِچ ڈولی دے بیٹھ توں آمیاں
تیرے مہنے اساں قبول کیتے نہیں مُول کسے توں شرمائیاں
اینہاں دوتیاں دا رب ناس کرے نال صدق دے ہتھ اُٹھائیاں
مُقبل جیوندے جی گل لائیوں میرے جیودی اگ بجھائیاں

---

[۱] چادر چگرٹ۔ جھگڑا۔ ...
[۲] پاہڑا۔ بارہ سنگا۔ ...

۲۴۰
رانجھا خوف کہاراں نہ مُول کردا ڈولے ہیر دے وِچ ٹننگ جاندا
پھر کھول پٹار پکوان دِتا رانجھا ہیر دے نال ہو خوشی کھاندا
کندا عشق تیرے لیکاں لایاں نے ٹمک پھائیکے کھیڑیاں نال آندا
دِتا رب دا سِر دے تے جھلیائیں ناہیں مُقبلا آکھیا کجھ جاندا

۲۴۱
ہیر آکھ دی تتی نُوں تاناہیں جیون جوگیا نام خدا وائی
لائی سُکھ نُوں روندیاں جند گئی میرے تتی دے جیو نُوں واعدہ ئی
پھیریں پئی نُوں اوپروں لت مارے سُن میاں بے درداں دا قاعدہ ئی
ہُندے تان معانیاں ہو رہیئے مُقبل ایہہ حیاتی دا فائدہ ئی

۲۴۲
ہیرے ثابتی ویکھ لئے پا لیا نی تیرے نال جو قول قرار ہے نیں
توبہ ترک ہے خودی تکبری توں میرا عاجزی نال قرار ہے نیں
کیتا کجھ نہ جاوندا بنی اوکھی دِل اکتے درد ہزار ہے نیں
بھانے خلق خدا دے جیوندا ہاں مُقبل مویاں تھوں بہلکے پار ہے نیں

۲۴۳
مارے کھیڑیاں ہرن تے بہت پاہڑے حکم نال کباب بناوندے نے
سارے کھا کباب محظوظ ہوئے خاطر ہیر دی بھی رکھاوندے نے
مجلس لا اجاڑ دے وِچ بیٹھے خوشی نال شراب منگاوندے نے
مُقبل ڈاڈیاں دی جوڑی سدکے تے رنگ تنگ دے راگ گاوندے نے

۲۴۴
سبھناں کھا کباب شراب پیتی محظوظ ڈولے دے پاس آئے
وِچ ڈولے دے چاک نُوں ویکھ لئے اگ غصے دی اُنہاں دے جیو تا سے
نکر کیتو نے چاک دے مارنے دا اکھیں گھریاں کر شتّے وٹ پائے
ہُن بنی ہے مُقبلا رانجھنے نُوں دُکھ لگیاں توڑ کدا ہا سے ہا سے

سلہ ٹمک - چھابہ • سلہ تان - طاقت • سلہ مزان - کمزور - عاجز • سلہ پھر اٹھے پیچھے • سلہ تقدیر - سزا • سلہ عیاں کیتا • سلہ تحول • سلہ مجرو کتا - بہت دیر •

۲۴۵ مالا گلے دی ہیر نے توڑ سٹی خاطر یار دی پھند بناؤندی اے
مالا گلے دی ٹٹ کے کھنڈ گئی کائی گل نہ آکھی جاؤندی اے
کندی چاک دی نہیں تقصیر کائی تقدیر نہ دیون آوندی اے
پکا آدمی جانکے سدیا سی مقبل اوپری تھاؤں شرماوندی اے

۲۴۶ مالا چگنے نوں پاس سدیا میں نہیں اوپرا بیکڑا چاک میرا
لائی ایسنوں کسے نے جھٹی بھل دی زہر کھامرساں ایہوواک میرا
سانوں عشق مجازی دی چاٹ ناہیں مولا جاندا عشق ہے پاک میرا
نال چاک دے نیونہہ چروکنا ہے مقبل جاندا انگ تے ساک میرا

۲۴۷ کھیڑے رانجھے دے کھیڑیوں باز آئے سنکے ہیر دا سخت جواب میاں
چلے اُٹھ کے رنگ پور کھیڑیاں دے اوہ تاں بجلی وانگ شتاب میاں
تہمت ہیر دے ذمیوں پاک ہوئی ہویا رانجھے دا پاک حساب میاں
پہونچے منزلیں رنگ پور کھیڑیاں دے مقبل آکھدا نال حجاب میاں

۲۴۸ پانی وار کے چھتے دے وچ پیتا سس ویکھ کے بہت نہال ہوئی
جیہا پُت سی رب نے نوہ دتی ویکھ دوہاں نوں بہت خوشحال ہوئی
اک مہر روپیہ دے پنج دیتے سر جھلکے خوشی کمال ہوئی
مقبل کھا کچھیاں جیواندر ہیر حال توں بہت بے حال ہوئی

۲۴۹ سہتی اکھ دی بھابیئے ہو راضی تیرے نام توں جلئے ننان[۱] واری
اکھاں کھولکے ہیر نے نظر کیتی بھل گیا شعور تے عقل ساری
رنگ زرد ہویا اُڈ گئی سُرخی درد دکھ دے نال پچھاڑ ماری
مقبل عشق رانجھیٹے دا وچہ سینے لاگیا بے خبر ہی تیر کاری[۲]

---

[۱] ننان۔ نند۔ خاوند کی بہن ✦
[۲] کاری۔ سخت۔ مہلک ✦

۲۵۰ چُوری کُٹ تیار کر کھیڑیاں نے ونڈی سب قبیلڑے خویش تائیں
جو کوئی بوہے تے آیا نہ گیا خالی راضی کیتا کنگال درویش تائیں
جتنی چیز سامان سب ویاہ داسی خوشی ہوئی تمام دِل[۱] ریش تائیں
مُقبل اوڑک ہویا ویاہ چنگا مَولا دتا اسے رزق ہمیش تائیں

۲۵۱ سہتی ہیر دے پاس لے گئی چُوری گھیو کھنڈ تے میوا رلائیکے جی
کرے منتاں عاجزی پوے پیریں ہیرے کھاہ کھاں رب دھیائے کے جی
تیرا فکر اندیشڑا دور ہووے سیدے آندی اے تُوں پرنائیکے[۲] جی
مُقبل ہیر نہ کھاؤندی مُول چُوری جان پہو پنچی اے لباں پر آئیکے جی

۲۵۲ رات پئی تاں ہیر وضُو کرکے پڑھ نفل نماز گذار دی اے
دُعا منگ کے اپنا حال آکھے بیٹھی لکھ وچار وچار دی اے
رکھیں شرم حیا تُوں رب میرا وچہ دِل دے ایہہ چتار دی اے
رکھیں ایہہ ایمان توں پاس میرے مقبل ہیر رنجیٹرے یار دی لے

۲۵۳ تیل چو ئیکے پلنگ وچھائیو نے سیدا ہیر دے نال سواؤنے نُوں
باہوں پکڑ بہاندیاں جاسیاں گلاں کردیاں من پرچاونے نُوں
بیڑے پان دے چُو کے مُشک بُہتا سیدا لیاؤندا ہیر دے بھاونے نُوں
سہتی ہس کے بول دی مُقبلے نُوں رکھیں شیرنی ہیر دے کھاونے نُوں

۲۵۴ سہتی نائن بھی آکھ دی ہیر تائیں اُپر پلنگ دے جا ئیکے سَوں ہیرے
لاہ کپڑے اپنے رکھ سارے اُٹھ سیج وچھائیکے سَوں ہیرے
کُل وٹنا ہار سنگار سارا ہور مُشک لگائیکے سَوں ہیرے
مُقبل سیدڑے یار پیارڑے نُوں نال ہِک دے لائیکے سَوں ہیرے

---

[۱] دل ریش۔ غمگین۔ رنجیدہ ۔ [۲] پرنائیکے۔ بیاہ کرکے
[۳] میوہ۔ سوگی۔ داکھ +

۲۵۵ جُتی ہیر جاں جائیکے پلنگ اوتے پھوں لگا اے سیدے وادامیاں
لاچار بہت حیران ہوکے آیا پلنگ تے قدم اُٹھا میاں
جُتی لاہ کے پلنگ تے پیر دھردا دِل اوسدے وچہ سی چا میاں
گِٹّے کھبھ گئے پیریں موچ ہوئی مُقبل کردا سی ہائے ہا میاں

۲۵۶ پیر مُچ گیا بہت درد ہووے لوک آؤندے سیدے نوں دیکھنے نوں
اِک بول دے گھُٹ کے پیر بنّھو اِک دین صلاح پیر سیکنے نوں
لُن تیل تے اِٹ داسیک دیون وَید آوندے نے دارو دسنے نوں
دعا ہیر دی رب قبول کیتی کڑیاں آوندیاں مُقبلا ہسنے نوں

۲۵۷ مٹھی جائیکے رانجھے نوں خبر کیتی ہیر آکھدی سہم نہ کھامیاں
رب کیتے نے کم آسان ساڈے دشمن ہوئے نے سب تباہ میاں
تیرا مِلن ہویا ہُن بہت اوکھا اُٹھ تخت ہزارے نوں جاہ میاں
جیوندے رہے تاں ملاں گے مُقبلے نوں مر گئے تاں حق پناہ میاں

۲۵۸ مِٹھّی آکھ کے گل پھر دوڑ آئی او ہنوں پچھّے سی کم ضرور میاں
لسّی مُندری[۱] کھیڈ اوندی ہیر تائیں نال سیدے دے ہو مسرور میاں
آیاں ہو اکٹھیاں سب رناں ہر ایک سی شکل دی حور میاں
مُقبل لاہ چھلّا وچ تھال پایا ہسّی لسّی دے نال بھرپور میاں

۲۵۹ اِک دھر[۲] ہیر بیٹھی اِک دھر بیٹھا سیدا اک دھر ناتاں تے پایا آن گھیرا
نالے ہسدیاں کھیڈدیاں گاؤندیاں نے پاس ہو اکٹھیاں کرن جھیڑا
پیاں ویکھدیاں مورتاں وانگ سبھے چھلّا لیاؤندا ہے پہلے ہتھ کیہڑا
مُقبل آیا چھلّا ہتھ ہیر دے جی پشیمان خوار ہی ہویا کھیڑا

---

[۱] لسی مُندری ۔ کنگنا کھیلنے کی رسم ۔
[۲] دھر ۔ طرف ۔

۲۶۰ دوجی وار انگوٹھڑی[1] پھیر پائی سیدا ہو بیٹھا خبردار میاں
اکھیں میٹ کے مُول نہ جھاک دلائے ہیر پھیر ہوئی ہُشیار میاں
پچھوں ہوئیکے سیدے دے ہیر جٹی ہو بیٹھی اسے پھیر تیار میاں
بسم اللہ کر ہیر نے ہتھ پایا لیا ئی مُقبلا دوسری وار میاں

۲۶۱ ترتکی ویر روپیڑا روک پایا سب رناں نے ہیر دے خیال ہو کے
ایہو وار ہُن دی ہے آ ہیرے کھیڈ ہس تُوں سیدے دے نال ہو کے
نال حُکم خدا دے کڈھنا سُو ہیر اُٹھ کھلوتی خوشحال ہو کے
جدہا لاگ روپیا سی لیا اوس نے مقبل سیدا گیا بُرے حال ہو کے

۲۶۲ نائن کھیڑیاں دی اُٹھ آئی فجرے سر ہیر دا کھول نلہاؤنے نُوں
ہیر کھولکے ڈوری نُوں پاس رکھ دی وال کھولدی اے وہیں پاؤنے نُوں
پانی گرم کرکے بھانڈا دھرے اگے دھوون واسطے میل اُٹھاونے نُوں
مُقبل قید فرنگ[2] دی ہیر ہوئی جیو لوچدا کویں چھڈاؤنے نوں

۲۶۳ وٹنا گھول کے چھنٹے دے وچہ آندا جا ڈُومنی ہیر دے پاس دھردی
ملے تیل تے راگ سناؤندی اے گل ہس کے ہیر دے نال کردی
سینے وچہ فراق ہی رانجھنے دا اسے واسطہ گل نہیں مُول کردی
کہے مُقبلا کر علاج کوئی میری جان عذاب توں پئی ڈردی

۲۶۴ ہتھ پکڑ لیتی کنگھی ڈومنی نے وال واہنے نُوں اوہ تیار ہوئی
کنگھی واہ پھلیل لگاوندی اے مُشک عطر تے بُہت گلزار ہوئی
خوشبوء اُڈی سارے نگر اندر عشق مُشک دی بُہت بیمار ہوئی
مُونہہ چمکیا چند دے وانگ مُقبل صُورت ہیر دی اپر اپار[3] ہوئی

---

[1] انگوٹھڑی۔ انگوٹھی۔ مُندری ۔ [2] فرنگ۔ اہل یورپ سا انگریز
[3] اپر اپار۔ لاثانی۔ سب سے بڑھیا ۔

۲۶۵ سرگندکے مولڑی پاؤندے نے موہن مالڑی گلے دے وچ پائی
پھوپ کلی تے تختیاں ہور مالا ہنس ہار حمیل سنگار لائی
ہتھ کنگنا تے باہیں لال چوڑا سُرمے اکھیں دے وچ بہار لائی
مُقبل رات دا ہویا سمیان سارا خاطر سیدے دی بہت پسند آئی

۲۶۶ لاگی سب اکٹھڑے ہوئیکے جی لگے سیدے نوں آپ نہاونے نوں
نہا دھو پوشاک لگا بیٹھا ماں واری صدقڑے جاونے نوں
لوگ اجو نوں دین دوہائیاں جی ڈھاڈی آوندے راگ سناونے نوں
مدد ہیر دی آسے نے پیر پنجے مُقبل ہیر دا جیو دھراونے نوں

۲۶۷ ڈاہ پلنگ وچھائیکے چھیج اوتے سیدا اوٹھ کے ہیر دے پاس آیا
لاہ کپڑے سب پوشاک ساری جُتی لاہ کے پلنگ تے پیر پایا
رُمال کھولکے شیرنی دھری اگے پلاّ ہیر دے مکھ توں لاہ[۲] چایا
بھُل گیا شعور[۳] تے ہوش سارا مُقبل ہیر نوں سیدے نے ہتھ پایا

۲۶۸ غُصے ہوئیکے سیدے نوں ہیر آکھے میری بینی توں نہ ہتھ لاسیاں
کر وضو نماز میں پڑھ لواں گھڑی اک توں بیٹھ استا میاں
ذرا صبر کرکے ایتھے ٹھہر جائیں نہیں خوشی چاہے جتھے جاہ میاں
مُقبل ہیر دے جیو نوں بنی اوکھی کرے یاد خُدا دا نام میاں

۲۶۹ کرکے وضو نماز شتاب پڑھدی فارغ ہوئیکے بیٹھی[۵] بُہت کردی
غم سول تے دُکھ ہزار درداں پیٹ بنت کلیجے دے وچ جردی
ربا رکھیں توں شرم حیا میرا ایناں ویریاں توں میں تاں پئی ڈردی
ربا لئیں چھڑا توں مُقبلے نوں نہیں ویلڑا کسے بیں اج مردی

---

[۱] تختیاں - پٹڑیاں + [۲] اچک [۳] عقل [۴] کوٹھ استا بمعنی ٹھہر [۵] عاجزی -

سیدا پلنگ تے آ دراز ہویا غم فکر اندیشڑا دور کیتا ۲۷۰
باہوں پکڑ فرشتیاں چُک لیتا ہڈ پسلیاں بھن کے چُور کیتا
اگوں[۵۱] ضرب لگا ٹیکے کھری ڈاڈھی سُولی چاہڑ مانند[۵۲] منصُور کیتا
ہُن آ گیا ئے مقبلا پیش تیرے کسے وقت جو کوئی غرُور کیتا
توبہ توبہ پکاردا اُٹھ بھجّا[۵۳] ہائے ہائے کر چھڈیاں گھریں آیا ۲۷۱
رہیا عقل شعُور نہ مُول میرا جدوں ہیر دے پلنگ تے پیر پایا
پچھوتاوندا وقت وہانڑے نوں جدوں ہیر نوں جا ٹیکے ہتھ لایا
ایہہ ہیر ہے حق رنجھیٹڑے دا مقبل حکم درگاہ تھیں ایہہ آیا
بہتی آ ٹیکے پچھ دی ہیر تائیں کس ماریا سیدڑے توں دس کھاں نی ۲۷۲
میں تاں آئی ہاں واسطے پچھنے دے گھنڈ کھول میرے نال ہس کھاں نی
گل اپنے دِلے دی دس مینوں خوشی ہو گھر کھیڑیاں دس کھاں نی
کر شُکر خدادا بہت ہیرے سیدے مقبلے توں مت لس کھاں نی
ہیر آکھدی سہتی نوں قسم سہتی میں تاں سچّدی گل سُناونی آں ۲۷۳
مینوں خبر ناہیں ایس کم دی جی میں تاں قسم قرآن دی کھاؤنی آں
میں تاں اُٹھی ساں پڑھن نماز تائیں تینوں کھول بیان سُناونی آں
پلنگ پیا خالی میں تاں آکھنی مقبل جھُوٹ نہ ذرا وہاؤنی[۵۴] آں
دِن دوسرے تیسرے سب کھیڑے کٹھے ہو بیٹھے پھیر آ ٹیکے جی ۲۷۴
کر جمع سیالاں دے سب لاگی لئے اپنے پاس بلا ٹیکے جی
دِتی روک وداگی[۵۵] کھیڑیاں نے وداع کیتے نے سب لیا ٹیکے جی
مقبل جھنگ سیالاں نوں ہوئے داں ہوئے پینڈا اکٹ پہنچے گھریں آ ٹیکے جی

---

[۵۱] ذ اک [۵۲] ذ خدا [۵۳] د نٹھا [۵۴] د کلالی
[۵۵] ذ روانگی۔

۲۷۵ ہتھ دِتی ودا اگّی رانجھنے دے پچھے جھنگ سیالاں نوں گھلیا ئے
رانجھے جاؤ نا جھنگ دا ترک کیتا مُڑ تخت ہزارے نوں چلیا ئے
بِلیا جائکے بھائیاں بھابیاں نوں پانی رزق نے مار اُٹھلیا ئے
مُقبل کھیڑیاں نے بُہت بُرا کیتا رانجھا ہیر کولوں موڑ گھلیا ئے

۲۷۶ بھائی دیکھ کے رانجھے نوں خوشی ہوئے شکروند کے پیر مناؤندے نے
پانی گرم دے نال نہائکے تے جوڑا خاصے دا گل پہناؤندے نے
سر چُمکے بُہت پیار دیندے تُرت چُوریاں کُٹ کھواؤندے نے
کتاں تیریاں نے سِرا ساڈڑا ئے مُقبل رانجھے دا جیو دھراؤندے نے

۲۷۷ چڑھیا چند رانجھے دیاں بھابیاں نوں مُشتاق محظوظ خوشحال ہوئیاں
رانجھا رب نے پھیر ملایا ئے مُکھ رانجھے دا ویکھ نہال ہویاں
سبھناں رانجھے دے نال اخلاق کیتا دنے رات فقیر دے خیال ہویاں
مُقبل آکھدیاں رانجھیا باجھ تیرے اسی سِکدیاں بہت بیحال ہویاں

۲۷۸ لارے لا رانجھا بھرجایاں نوں نِت اپنے کِھڑیوں ٹال دائے
حُکم کرو سوہنداں بھابیوں وقت نال خوشامتاں ٹال وائے
عشق ہیر دا نت رنجھیٹڑے نوں سینے وچ ا لنبڑے بال دائے
دل بھابیاں نال نہ مُول لاوے مُقبل قول معشوق دا پالدا ئے

۲۷۹ عشق رانجھے دے مار کے چور کیتا نڈھی ہیر دا بجھ احوال ناہیں
نڈھی ہسنا کھیڈنا چھڈ دِتّا پھرے کملی سُدھ سنبھال ناہیں
دم دم چتاردی رانجھنے نوں کوئی ہور تاں ذکر خیال ناہیں
مُقبل مِلے تاں گھٹے درد میرا بنھوں رب توں ہور سوال ناہیں

۱؎ اِرب چاہ سکدیاں یعنی چاہتی ہوئی
۲؎

۲۸۰ وچ اکھیں دے عشق دی چنگ پئی محرم کار ہووے سوئی آن سپُتّے
کڈھی کیسے توں مُول نہ جاوندی اے سُوئیاں گئی نہیں[۵۱] نے لکھ ٹُٹّے
وید کئی تے لکھ ہزار مُلّاں پڑھن علم تے حکمتاں لا ہُٹّے
مُقبل یار نوں آن ملا مینوں میری جان عذاب توں جھب[۵۲] چھُٹّے

۲۸۱ سہتی آکھدی پچھ وی ہیر تائیں کیہی بھابئے تُدھ نوں وا دگی
آئی جدوں دی ساوہرے پیکیاں توں ڈٹھی اساں ناں ہس کے کم لگی
دنوں دن توں سُکدی جاونی ایں وسیں[۵۳] ساوَلی پیلڑی زرد بگی
کامن[۵۴] مُقبلے دے پئے زور تینوں میں تاں بھیت[۵۵] نا جاندی پچھ ٹھگی

۲۸۲ بھیت اوّلوں آخروں پھول سارا ہیر سہتی نوں کھول سناوندی اے
نہیں مُول تے تاپ سر واہ مینوں پیڑ عشق کلیجڑا کھاوندی اے
میرا چاک باجھوں دن مویاں جاندا اکھیں رات نوں نیند نہ آوندی اے
یار میں بنوں سچے تُدھ مہر کیتی مُقبل دوسری گل نہ بھاوندی اے

۲۸۳ خاطر جمع کر ہیر نوں کہے سہتی تیرے درد دا سبھ علاج ہے نی
مینوں نال مُراد بلوچ دے نیں تُدھ وانگ پریم دا کاج ہے نی
رقعہ لکھ توں اپنے چاک تائیں تیرے نال جے اساں احتیاج ہے نی
خط واپتے پہنچسی پاس تیرے مُقبل بہت سچے تیرا محتاج ہے نی

۲۸۴ مصلحت سہتی دی ہیر سُنے جیویں لی ندھی نیں سے اک تھوں چار ہوئی
سبھے زحمتاں ہیر دیاں دور ہوئیاں سینے ٹھنڈ بنی گلزار ہوئی
سنگے رکھ ہوئے ہریاولے جی ہیر کملی نوں ہشیار ہوئی
مُقبل سہتی دے باب دُعا کرکے ہیر لکھن نوں خط تیار ہوئی

---

۵۱ دکھڑے فراق دے بہت جتنے ۵۲ اُترت ۵۳ اسانوں توں
۵۴ کامن شادی کے متعلق ایک رسم ۵۵ دسّی

۲۸۵ ہیر قلم دوات منگا ئیکے جی لکھے رانجھنے نوں مکتوب میاں
اُٹھل کٹ کے ہیر نے قلم کیتی سیاہی ہنجوآں دی مطلوب میاں
پُرزہ دل دے دا پاڑ کے لیا کاغذ رو رو لکھدی حال محبوب میاں
پیارے مقبلے چریں وچھنڑے نوں رُقعہ لکھ کے بھیجدی خوب میاں

۲۸۶ پنجاں پیراں دے روبرو جو ہویا اوہ پچھلے قول سنبھال میاں
میرے گلے دیاں ناڑاں سُک گیاں آ ویکھ وچھوڑے دا حال میاں
ماپے پھڑ کے لگی ساں لڑ تیرے جویں جاننائیں تویں پال میاں
مقبل آپ تے آؤنا چھڈیوئی کسے یاد کر خط دے نال میاں

۲۸۷ رانجھا آکھیں نوں طلب دیدار دی اے گل لگنے نوں ترسن نت باہاں
ہولی کھیڑے باغ دی ہووئی آں بولن سخن برابری نال شاہاں
دُکھاں اوپروں سُکھ قربان کیتے دُکھ نت تے سُکھ ہے گاہ گاہاں
مقبل آئیکے دیہہ دیدار مینوں کسے تھوک دی ہور میں نہ خواہاں

۲۸۸ رقعہ لکھ کے ہیر نے مُہر کیتی دیندی سہتی دے ہتھ چھپائیکے جی
بی بی کسے نوں بھیت نہ دسنائیں پڑدا رکھنا نام خدائے جی
سہتی لیندیاں خط نوں روان ہوئی دیندی برہمنے دے ہتھ جائیکے جی
نال پنج روپیڑے روک دیندی کہندی مقبلے نوں سمجھائے کے جی

۲۸۹ دادا ہیر دا لکھیا رانجھنے نوں گھڑی وچہ نے جا پہچاونا ئیں!
پہلاں جھنگ سیالاں توں خبر لیکے پھیر تخت ہزارے نوں جاونائیں!
رُقعہ سارا پڑھائے کے رانجھنے نوں ایہہ دا فیر جواب لے آؤنائیں!
منہ وچ پنیں آکھنا مقبلے نوں دردمنداں دا درد گوانائیں!

سلہ دہتھ بنھ کے ✦

۲۹۰
برہمن گھن کے خط تیار ہویا پہلے جھنگ سیالاں نوں جاوندائے
پچھو چک سیالاں دے جائیکے رات کٹی اوتھے چاک دی خبر پچھاوندائے
لوکاں آکھیا وطن نوں گیا رانجھا نال خیر دے وقت لنگھاوندائے
مقبل چاک دی خبر تحقیق کرکے اوتھوں تخت ہزارے نوں جاوندائے

۲۹۱
وچ تخت ہزارے دے جاوڑیا ملیا رانجھے نوں بھالدا جامیاں
برہمن ادب دے نال سلام کردا رانجھا آکھ دا اگل سُنامیاں
کتھوں آئیا ایں کتھوں جاوناں ایں گل پچھدا آکھ سُنامیاں
صورت مقبلے دی کدی ناہ ڈٹھی ایتھے کون میرا آشنامیاں

۲۹۲
برہمن آکھ دا ڈھونڈ کے آن لبھا نہیں جٹ گنوار تے بھلیا ایں
میرا وطن ہے رنگپور کھیڑیاں دا ایتھے ہیر سیال نے گھلیا ایں
رقعہ واچ کے دیہہ جواب مینوں پھراں مست او واس اُڈ لیا ایں
پندھ[۲] مار کے مقبلا چُور کیتا اج جھنگ سیال توں چلیا ایں

۲۹۳
رانجھا ہیر سیال دا نام سُن کے اُٹھ برہمن نوں گل لاوندائے
عاشق واچ کے خط محظوظ ہویا جامے وچہ نہ مول سماوندائے
وا فجر دی نال جیوں پھل کھڑدے تویں چاک بھی پھُلدا جاوندائے
لکھ وریہاں دے موئے نوں جند پئی مقبل رب دا نام دھیاوندائے

۲۹۴
رانجھا دارنے جاوندا برہمنے دے گھر آپنے جا بہاوندائے
پکوائیکے اپنی برہمنی توں اوہنوں کھنڈ تے کھیر کھواوندائے
رنگ رنگ دے لیف نہالیاں[۱] تے رکھ تکئے پیچ وچھاوندائے
دیوا عقل دا بال کے مقبلے نوں ہاسں اپنے جا سواوندائے

[۱] نہالی۔ توشک۔ تولائی۔

[۲] پندھ۔ راستہ سفر۔

۲۹۵
رانجھا ہیر دے خط دا بیٹھ گوشے زاری روئیکے لکھے جواب میاں
سُن کے سوز گُداز رنجھیٹڑے دا سینہ ہُندائے بُھنج کباب میاں
کوئی پڑھے جے لکھیا عاشقاں دا ہوندا ست بغیر شراب میاں
جو کجھ ہیر نوں بینتی لکھی رانجھے مُقبل آکھ سنا شتاب میاں

۲۹۶
تیرے عِشق نوں آفریں جٹیئے نی قول اپنا پال وکھائیا ئی
اج گھڑی سُلکھنی خیر دیئے تیرا سُکھ سنیہڑا آئیا ئی
نیہو لائیکے کجھ نہ وٹیا میں ایویں جگ وچہ چاک سدایا ئی
کجھ تیرے بھی جٹیئے وس ناہیں کیتا اپنا مُقبلے پائیا ئی

۲۹۷
تیریاں اکھیاں برہوں دیاں کانیاں [1] نی لگ باوری تے اربیلیئے نی
نیہو لائیکے شہر توں نس گیوں گل خاص ہے رنگ سہیلی اے نی
مینوں پچھ کے توں نچھاؤنی ایں مان متیئے گرب گہیلیئے نی
روندا چھڈ کے کھیڑیاں نال گئی ایں مُقبل اپنے بھیں اٹھکھیلیئے نی

۲۹۸
لہو برسدے نے خونی نین میرے کوئی عُمر دا روونا پائیا ئی
تیرے نال لیکھا درگاہ میرا تیرے عِشق نے بہت دکھائیا ئی
کہیں کجھ نے کجھ کماؤنی ایں ایتھوں اپنا گل وسنجائیا ئی
جچر جیونا ہاں سر دے زور کرساں مُقبل یار نے جو فرمایا ئی

۲۹۹
مینوں قسم خُدا دی بکھے رانجھا تیرے نال ناہیں میں تاں موں رُٹھا
تیرے تکھڑے نین کٹاریاں نے میرا جیو تے پنڈ تے چا کُٹھا [2]
توں تے ساہورے جا نواس ہویوں پھراں دیس پردیس دے وچہ مُٹھا [3]
تُساں مقبلے نوں ہُن یاد کیتا میرے طالعاں تے رب پھیر تُٹھا [4]

---

[1] کانی - تیر [2] کُٹھا - زخمی - گھائل [3] تُٹھا - مہربان ہویا
[4] مُٹھا - دھوکا دتا ہویا

۳۰۰
ہیرے بھاہ لایاں تن میرڑے نوں تینوں آکھ کہاں ہتھ کی آئیا ئی
میں تاں اپنے قول تے دیواں پھرائرا انت ناہیں ہتھ آئیا ئی
کے ویلے دا پھیڑیا[1] آیا اگے والے پانی نے پکڑ بہائیا ئی
مُقبل جیوندا رہیا تے پھیر ملساں رانجھے ہیر دا جیو دھرائیا ئی

۳۰۱
رُقعہ لکھ کے رانجھے نے بند کیتا ہتھ برہمنے دے پکڑا اوندا ئے
اک اشرفی تے سروپا خاصا دے کے برہمنے نوں فرماوندا ئے
جیہا تُدھ میں نال احسان کیتا بدلا ایس دا دِتا نہ جاؤ ندا ئے
مُقبل خوشی رہنا ہر وجہ ساتھوں ساڈوں داغ لتھا ڈانہ بھاوندا ئے

۳۰۲
دادا ہیر نوں با سلام آکھیں کجھ دِل تے مُول نہ لیاؤنائیں
شام شام میں رنگ پور کھیڑیاں دے کول ہیر سیال دے آؤنائیں
چوری بھائیاں تے بھرجائیاں توں میں رات نوں اُٹھ سدھاونائیں
مُقبل یار دے پیراں دی خاک دائیں سُرماں اکھیاں دے وچ پاونائیں

۳۰۳
برہمن ہو ودا اِک اُٹھ رانجھنے توں پہوتا[2] جائیکے رنگ پور کھیڑیاں دے
خط لیا ئیکے سہتی دے ہتھ دِتا عشق معاملے جھگڑیاں جھیڑیاں دے
سہتی ہیر نوں خط پہونچا وندی اے ہیر واچدی نال سہیڑیاں دے
ہیر واچکے خط محظوظ ہوئی مُقبل گاوندی راگ سنہیڑیاں دے

۳۰۴
چاٹ برہوں دی رانجھے نوں پھیر جاگی سینہ سانگ[3] فراق نے سلیائے
چوری بھائیاں تے بھرجائیاں توں بال ناتھ گسائیں دے چلیائے
پہُتا منزلو منزلی جا ٹِلے جوگی ہووَنے تے جیو ہلیائے
مُقبل سوریاں چاریاں شیخ صنعاں جدوں عشق نے مار اُتھلیائے

[1] پھیڑیا - پاپ کیا ہوا ۔ [2] پہونہتا - پہنچا
[3] سانگ - بھالا -

۳۰۵
بال ناتھ دے وائرڑے[۵۱] جائیکے جی روڑی گڑے دی ہور جوروک سریا
پَیر چُکے رانجھے نے صدق سیتی بال ناتھ دے جائے کے نذر دھریا
ہتھ بنھ کے رُوبرُو کھڑا ہویا بال ناتھ دا دامن جا پھڑیا
میرے بھاگ جاگے ملیا گُرو پُورا مُقبل رب دے فضل دے نال تریا

۳۰۶
بال ناتھ نے آکھیا رانجھنے نُوں بچا آئیکے بیٹھ وچھاؤنے تے
چھل کیہڑے دیس توں آیا ئیں جیو کیہڑے دیس ہیٔ جاونے تے
ہوشناک[۵۲] جیہا نظر آوُنا ئیں لک بدھا ئی جیو پرچاونے تے
دس واسطا مُقبلا آونے دا میرا جیو ہے بہت پچھاونے تے

۳۰۷
رانجھا دیکھ کے جوگی دی مہربانی بال ناتھ دے جائے کے پَیر پھڑدا
کہندا ناتھ جی برہوں دی اگ بھڑکی میرا ہے کلیجڑا نت سڑدا
تیری صفت میں سُنی ہے جوگیاں توں بال ناتھ سنسار نُوں تُرگ کھڑدا[۵۳]
مُقبل گرُو بن جوگ سکھا مینُوں تیرا اکھ دیکھے سبھو پاپ جھڑدا

۳۰۸
بال ناتھ نجھیٹے دی گل سُنکے رہیا ہوئیکے بہت حیران میاں
کہندا کملیا چھوہرا عقل گیو جوگ سکھنا نہیں آسان میاں
وارے جوگ دے کدے نہ آوسیں توں تیتھے جوگ دا نہیں سمیان میاں
جوگی ہوکی مُقبلا وٹنا ئیں ہس کھیڈ کے کر گذران میاں

۳۰۹
رانجھا ناتھ دا سخت جواب سُنکے زاری روئیکے حال سُناوُندا ئے
جوگی ہویاں تے ناتھ جی مکت ہندی جوگ رب نوں جا ملاوندا ئے
جوگی ہوئیاں تے پجدی سبھ آسا جوگ جیودی میل گواوندا ئے
مُقبل مہر کر جوگ سکھا مینُوں تیرے پلیوں کی گھٹ جاوندا ئے

---

[۵۱] دائرہ۔ ڈیرہ [۵۲] موشناک۔ چالاک
[۵۳] کھڑدا ۔ لے جاتا ہے

۳۱۰
جوگی آکھدا کملیا چھوہراؤ جیہڑا مُنہ تینڈی کر گل میاں
جوگ کم ہے پوریاں سُوریاں دا چتاں جھلی ہے جوگ دی جھل میاں
تُرمہ کھانیاں چیزاں نعمتاں نے ایتھے کھاوناں ال لتے چل میاں
مُقبل جوگ ویراگ دا چھڈ کھہڑا راہ باپ دادے والے چل میاں

۳۱۱
رانجھا آکھدا جوگ ہے کھرا اوکھا بال ناتھ جی سچ فرماوندے او
ابراہیم جیہاں راج چھڈ دتا سانوں بُہت ہی بُہت ڈراوندے او
گھردں ہو اُداس تُساں پاس آیا تُسی بھڑک دی لتے بھڑکاؤندے او
دامن مُفلسے دا اساں آن پھڑیا جوگ دیہو کی جیو کھپاؤندے او

۳۱۲
ماہی مُنڈیا جوگ ہے کھرا اوکھا بال ناتھ نے آکھ سُنا ئیا ئی
فدسوہنا بھلی پوشاک تیری ہس کھیڈ کے وقت لنگھائیا ئی
ماں پچیاں تے تُرمہ کھادیاں نے تینوں جوگ دا مزا کی آئیا ئی
مُقبل جوگ بیراگ دا راہ اوکھا گھر جاہ کی جیو کھپائیا ئی

۳۱۳
رانجھا رونکے آکھدا ناتھ تائیں مینوں جوگ دا راہ بتائے جی
دُنیا چھڈ فقیری نوں تک آیا میرے ٹھیکرے بھچیا پائے جی
نیکے اُسترا درد فراق والا دردمند دا مونڈ منڈائے جی
گورکھ ناتھ دا مُقبلا نام لیکے کن پاڑکے مندراں پائے جی

۳۱۴
جوگی آکھدا رانجھے نوں سمجھ میاں آ ایس خیال توں باز میاں
جوگی ہونا خالہ[۱] دا گھر ناہیں رنگ رنگ دے سوز گداز[۲] میاں
رد خلق ہوکے گذران کرنی ایتھے نہیں نعمتاں ناز میاں
ایتھے منگ کے ٹکڑا کھاونا ئے مُقبل رب غریب نواز میاں

۱۔ خالہ دا گھر۔ آسان
۲۔ سوز گداز۔ تکلیفیں

۳۱۵ دردُکھ نوں سرے تے جھایامیں رانجھے ناتھ نوں آکھ سُنائیا ئے
پیر دھووساں تیریاں چیلیاں دے میں تاں خودی گمان گوایا ئے
تُسیں اپنے دِل تھیں کرو دیا میں تاں کرم لکھیا سوئی پایا ئے
مُقبل رب دا فضل جد آن ہویا تدوں ناتھ نوں آن ملائیا ئے

۳۱۶ بال ناتھ نے آکھیا رانجھنے نوں نہیں جوگ کماؤ نال سہل میاں
جوگی سوئی جو جیوندا ہووے مُردا چھڈ خودی گمان تے جہل میاں
ایسے وِچ تیرا کجھ بھلا ہوسی جاکے ماپیاں دی کر ٹہل میاں
جوگی ہوکے مقبلا وٹنائیں گھر چھڈ کے ماڑیاں محل میاں

۳۱۷ رانجھا آکھدا جھڑا جھڑا انگ ہاں میں نہیں جیوندا ماں تے باپ میرا
تُساں تٹھیاں ہوئے جی کم میرا تُساں تٹھیاں اُترے پاپ میرا
شربت جوگ دا گھول پلاو مینوں تدوں اُترے ناتھ جی تاپ میرا
دِل غیر تھوں چا ہٹایا ہیں مقبل رب دا نام ہے جاپ میرا

۳۱۸ جوگی رانجھے دے حال تے مہربیتی ترت چیلیاں نوں فرماوندا ئے
جاکے مُندراں ترت لیاؤ تُسیں ایہہ بالکا بہت اکاوندا ئے
چیلے جائے کے مُندراں ترت لیائے جوگی رانجھے نوں پاس بہاوندا ئے
سِر مُنیا ناتھ نے مقبلے دا کن پاڑ کے مُندراں پاوندا ئے

۳۱۹ جوگی رانجھے دے انگ بھبوت لائی منتر مہر دے نال پڑھائیو سُو
کریں ترک حرام حلال کھائیں قِصہ جوگ دا سبھ سُنائیو سُو
بان چھڈ دے بھاتیاں پاؤنے دی کم شُبدا شُبھ سمجھائیو سُو
وہڑہ وڑدیاں کہیں الکھ جاگے سوال مقبلے نوں سمجھائیو سو

سلہ تٹھا - مہربان
سلہ الکھ جاگے - صدا جوگیوں کی -

٣٢٠ رانجھا آکھ دا اَمتساں حُکم تیرا ذرا مُول نہ کراں عدُول میاں
جا ساں ہیر لئے رنگ پور کھیڑیاں دے جیہدا وچہ کلیجڑے سُول میاں
خاطر ہیر دے مِلن نوں جوگ لیتا درد دُکھ تے بُھکھ قبُول میاں
مُقبل رب بھوں ہیر دوا مینوں ہور سبھ ہے کرم فضول میاں

٣٢١ جوگی آکھ دا رانجھے نُوں جاہ بچہّ فضل رب دا ہوگ نصیب میاں
تیرے درد دا خُوب علاج کرساں فضل رب دا ہوگ طبیب میاں
ہیر میلسی رب غفُور تینُوں تیرا بھلا ہے خوب نصیب میاں
ایدوں پرے کی **مُقبلا** منگنائے ہووے رب دا فضل حبیب میاں

٣٢٢ باں ناتھ تھوں ہو ٹیکے وداع رانجھا ُپہتا جائے کے رنگپور کھیڑیاں دے
پِھیں[1] بگّلی[2] ہتھ وچہ و جھلی بے خیال گاوندا جھگڑیاں جھیڑیاں دے
دردمند الکھ جگاوندا ئے ہیر ڈھونڈ دائے وچ ویہڑیاں دے
شامت نفس دی ماریا ان کیتا **مُقبل** پکڑیا واسطے پھیڑیاں دے

٣٢٣ رانجھا ماریا ہیر دے عِشق دا جی گلی گلی الکھ جگاوندا ئے
کوئی کجھ آکھے کوئی کجھ آکھے عاشق دے لبتے بول نہ لیاوندا ئے
لوک آکھ دے آوندا نہیں جوگی مارے عِشق دے کن پڑاوندا ئے
مُقبل دسدا کھرا ملوک جیہا پئے وعدے بھیس وٹاوندا ئے

٣٢٤ پنج ست گھر منگ کے کھیڑیاں دے رانجھا ہیر دے سا ہورے جا وڑیا
ہیر رانجھے نوں سامنے نظر آئی اگ عِشق دے نال غریب سڑیا
رانجھا ہوش تھیں ہو بیہوش گیا رانجھے کملیاں دا جا طور پھڑیا
لکھ جتن کر دینگا نہ ہُندا جیھنُوں **مقبلا** برہوں دا ناگ لڑیا

---

[1] بگّلی۔ جھولی۔
[2] دس۔ پچھے

۳۲۵ رانجھے جا ٹکے آکھیا الکھ سہتی پھیر ہیر نوں کرے سوال میاں
سَد رانجھے دا مُول نہ سمجھیا سُو ہیر حال تھوں ہوئی بے حال میاں
سہتی آکھیا کا ہلیا راؤ لاوے گلیں کھُلا توں ہیر دے نال میاں
مارے عِشق دے کن پڑائیونی نہیں چھپ دا مُقبلا حال میاں

۳۲٦ رانجھا سہتی نوں تُرت جواب دیندا کوئی وڈی ہی بے اعتبار ہیں نیں
مینوں نواں فقیر پچھان لئی ایں کوئی بہت بے سمجھ گوار ہیں نیں
گھروں لیائیکے بھچھیا پا مینوں نال مست اوپ اپار ہیں نیں
خالی مُول نہ بھیج توں مقبلے نوں پیاری عقل دی کارگذار ہیں نیں

۳۲۷ سہتی رانجھے دے حال تے رحم کیتا لیائی چینے دا پُور کے تھال میاں
کہندی جٹ فقیر ہیں راؤ لاوے نہیں سکھیا کرن سوال میاں
تیرا بھیت سارا اساں لبھ لیا نہیں چھپ دا رنگ تے حال میاں
گھِن خیر تے ونج شتاب ایتھوں مت مُقبلا پووے زوال میاں

۳۲۸ بھات کھانے گرب گہیلئے نی رانجھا آکھدا موڑکے رکھ چھینا
پائیں خیر مینوں اگے ملے تینوں جو کجھ ایس جہان تے خیر دینا
وہ دُنی تے سَتر آخرت نوں سوئی لیئگا جنہاں نے خیر کینا
مُقبل خودی گمان نوں چھڈ میاں دِسیں جرم تے کرم دا کھرا بینا!!

۳۲۹ سہتی آکھدی مکر یا راؤ لاوے کیہے ٹھرڈے نین لڑاؤنا ئیں
لیکے بھچھیا کریں بتراٹیاں وے توں تاں کسے نوں بھلا نہ بھاؤنا ئیں
حُسن تکدا پھریں توں جٹیاں دا خیر منگنے دے پج آؤنا ئیں
خیر دینی آں مُقبلا لئیں ناہیں میرے نال کہیا اڑیاں لاؤنا ئیں

۵۱ سَد - آواز - راگ ۵۲ راول - فقیر ۵۳ / بربار ۵۴ د جنجال ۵۵ دکملیا
۵۶ / رب وین ۵۷ / ب الاؤنا ۵۸ دتھا

۳۳۰
نک وٹ کے سہتی توں رانجھنے نے چھینا کھپّری وچ پوائیا اے
مار کھپّری دھرت[۵۳] دے نال بھنّی چھینا خاک دے وچ رلائیا اے
لگّا بیٹھ کے مچلا چگّن واسنے کیہا مکر دا پھند بنایا اے
چھینا چگّلے تے ہیر دے دل ویکھے مُقبل عشق نے بہت دکھایا اے

۳۳۱
اُٹھ راؤ لا خیر دے نال ایتھوں نہیں بُرا تیرے سر آئیا ئی!
گیا گیا بلائے چھڈ کھیڑا کناں وچ کی شور مچائیا ئی!
سہتی آکھ دی ہور لے جاہ چھینا کیہا راؤلا وے پہناں پائیا ئی!
آکھے لگ توں مُقبلا جاہ ایتھوں اساں واسطہ ربدا پائیا ئی

۳۳۲
رانجھا آکھ دا دسیا گُرو مینوں ڈُلھا طعام نہ چھڈ کے جائیے جی
دانا اک جے زمین تے نظر آوے نال پلکاں دے چا اٹھائیے جی
خوبی حُسن دا نہ گمان کریئے جی کسے دا نہ ترسائیے جی
پیارے مُقبلے جیہا ن جوگیا توں دیدار دی بھچھیا[۵۴] پائیے جی

۳۳۳
سہتی آکھ دی مُکر یا راؤ لا وے پھریں در در جھاتیاں پاؤندا وے
خیر منگنے دی تینوں بان[۵۵] ناہیں کوئی چاک جیہا دس آؤندا وے
رناں تکدا پھریں پرائیاں توں سُتے برہوں دے ناگ جگاؤندا وے
مُقبل گھرے لاڈ پیار تیرا سہتی آکھ دی مول نہ تاؤندا وے

۳۳۴
رانجھا آکھ دا سہتی نوں دس مینوں ایہہ بیٹی ہے کون بیمار رنڈھی
جوگی بڑا حکیم طبیب ہاں میں دارو درد دا جان دا کار نڈھی
دارو دیوساں نام خدا دے میں چنگی کرے گا رب غفار رنڈھی
مُقبل یار دا شوق ہے بس مینوں ایہہ عمر تھیں برخوردار رنڈھی

---

[۵۳] دھرت ـ زمین ۔ ل ب بھکھیا
[۵۴] ب بھکھ

۳۲۵ کوئی وڈا بے شرم نہیں راؤلاوے آن پچھیا وید سداؤنائیں
منتر جاندا نہیں اٹھوہیاں دے ناگاں کالیاں نوں ہتھ پاؤنائیں
ویہڑے وڑدیاں پچھیو سکھ ہیرے ہن سکھ تھوں گھنڈ ہٹاونائیں
تیرا جی ہے سوٹیاں کھاونے تے لو اپنے مقبلا نہاونائیں

۳۲۶ رانجھا آکھدا وڈی بے ترس ہے نی تینوں ذرا بھی عقل شعور ناہیں
حکم کریں تاں بیٹھ کے کراں کاری تینوں اپنی کجھ ضرور ناہیں
زحمتیل[۱] نوں ویکھ کے پچھیا سی علم اپنے تے مغرور ناہیں
رب بھاوے تاں گھڑ نوں لکھ ہووے ایہہ مقبلا رب تھوں دور ناہیں

۳۲۷ سہتی آکھدی مکر یار اؤلاوے پرہاں جاہ کی جی کھپادنائیں
اٹ سٹ[۲] تے جھگڑا پاس تیرے کیکوں کسے دا درد گواؤنائیں
جتھے دھنبلا رتاں دا نظر آوے اوتھے ونجھلی راگ سناؤنائیں
دعوے اولیاں کم شیطان دا ہئی مقبل جوگ نوں لیک کی لاؤنائیں

۳۲۸ اٹھکھیلئے سہتی نوں کہے رانجھا وڈی توں تے شوخ مکار ہے نیں
ویکھ بوٹیاں ہیریاں بھل ناہیں کجھ منگنے جے طلبگار ہے نیں
ٹوگ کرن فقیراں دی خدمتاں نیں کریں نندیا توں بریار ہے نیں
بودان ودیعان ندہان تینوں میرا مقبلے نال پیار ہے نیں

۳۲۹ ایویں جھگڑدا سہتی دے نال جوگی نال گلاں دے وقت لنگھاوندا اے
ہیرجان گئی رانجھا یار میرا جوگی ہو کے بھیس وٹاوندا اے
اچا بولیا سہتی نے راؤلے دا مولے ہیر نوں بھلا نہ بھاوندا اے
غصے دوہاں تے ہیر سیال ہوئی مقبل ظاہرا آکھ سناوندا اے

منتر۔ جنتر، کاری۔ علاج۔ دوا+ [۱] درزیتل۔ [۲] زحمتیل۔ بیمار
[۳] اٹ سٹ قسم بوٹی [۴] ہبلا۔ جھنڈ۔ گروہ۔

۳۴۰ اُٹھ کھلا ہو وہیا راؤلاوے کیہا آن بازار لگائیا ئی!
ایس سہتی نوں مُول شعور ناہیں جس چھیڑ تینوں ہڈ پائیا ئی!
پیرا درد نہ جاوندا کسے کولوں گھر کُٹیاں تھوں لٹوائیا ئی!
مُقبل ملے تاں کٹ سی درد میرا ئیں تاں جیو دا بھیت سُنائیا ئی

۳۴۱ رانجھا آکھ دا ہیر نوں دس مینوں توں مُونھ کیوں بُرا بنائیا ئے
ترس آیا سی ویکھ کے پٹی تینوں ایس واسطے میں بُلائیا ئے
پچھوتاؤ سیں بہت اس وقت تائیں دیلا بیتیا ہتھ نہ آئیا ئے
رہنا اساں نہ مُول ہے بیٹھ ایتھے مُقبل جیو دا بھیت سُنائیا ئے

۳۴۲ رانجھا ہیر نوں ایہہ جواب دے کے کالے باغ بیٹھا جا ماردھوآں
بھیت وِلے دا کسے نوں نا نہ دیندا عشق رچیا ہیر دا وچہ لوآں
رانجھے کھاؤنا پیونا چھڈ دتا کھادی قسم نہ کسے دے نال کوآں[1]
مُقبل ہور نہ اوسنوں بھاؤندا اے عشق ہیر دا پایا وچ لوآں

۳۴۳ روز جمعہ دے تنجناں[2] رہی چھُٹی کھیڈن ہسن نوں جُوہ وچ جاندیاں نے
کئی سوہنیاں کئی کسوہنیاں نے کئی اویلاں کئی دہائیاں[3] نے
کئی گوریاں کئی سوانیاں[4] نے کئی کُواریاں کئی ویاہیاں نے
کئی ایانیاں کئی سیانیاں نے سبھے مقبلے دے من بھاندیاں نے

۳۴۴ باہر جا اکٹھیاں ہو کُڑیاں گھیرا گھت کے لگیاں گاؤنے جی
بھو ناہیں مُن سا ہورے پیکیاں دا لگیاں ہکاں کھول وکھاؤنے جی
من بھاؤندے گاؤندیاں گیت میاں نہیں آؤندے سب سُناؤنے جی
ہس کھیڈ کے مُقبلا سبھ سیاں لگیاں گھراں دے پھیر آؤنے جی

[1] کُوآں۔ بولوں [2] تنجنا وہ جگہ جہاں لڑکیاں اکٹھی ہو کر کاتتی ہیں
[3] وہائیاں۔ بڈھیاں [4] سوانی گھر کی مالکہ

۲۴۵ دھواں رانجھے دا ماہ دے وچہ آیا گڑہاں پھولیا مڑ دیاں آئیکے جی
اکٹھیاں ہوئیکے ڈھانڈری[^۱] بال دِتی اُپر دب سر کڑا پا ئیکے جی
رانجھا اُٹھیا اندروں بھاوڑی لے مہر محبتاں سبھ بھلائے کے جی
سبھے رانجھے تھوں مُقبلا نس گیاں گولاں ڈگ ہٹی بھو کھائیکے جی

۲۴۶ رانجھے بھاوڑی گولاں دی کمر ماری رو آکھدی موئیاں نوں مار ناہیں
جنہاں وچہ ہی دوس اوہ نس گیاں ہیں غریبنی شوخ عیار ناہیں
کتے آوساں راولا کم تیرے میرے جیڈ کوئی وفادار ناہیں
حُکم کریں سو مُقبلا منساں ہیں قول دینی آں بے اعتبار ناہیں!

۲۴۷ ہتھوں رانجھے نے بھاوڑی سُٹ دِتی سد گولاں نوں کول بہائوندائے
سر جُھمکے بُہت پیار دیندا مِٹھی وست انوُبٹ[^۲] کھو اوندائے
باپ دادیوں ذات دی کون ہیں نی رانجھا سبھ دے نال بچھائوندائے
گھر ہیر سیال دا جانی ایں مُقبل سُوال خدا دا پاوندائے

۲۴۸ بڈھی آکھیا اجّو دی پوتری ہاں میری چاچی ہے ہیر سیال میاں
کھیڈن آئی ساں نال سہیلیاں دے ایتھے ورتیا ایہہ جنجال میاں
تیرے ہتھ دی بھاوڑی لگنی سی رلیا کھائوناسی ات حال میاں
مُقبل یار ملیا دھن بھاگ میرے ہیں تاں ایتنے وچہ رنال میاں

۲۴۹ رانجھا آکھدا نڈھیئے کم میرا تیرے گوچرا بیا ہے آئیکے نی
بچہر جیو ساں رہاں غُلام تیرا تیری ٹہل کرساں دل لائیکے نی
اگے کریں تہ کسے دے گل میری کھاہ قسم قرآن اُٹھائیکے نی
مُقبل رن نوں بھیت نہ مُول دیئے لتّی ویکھ لو وآزمائیکے نی

---

[^۱]: ڈہانڈری۔ دُھونی
[^۲]: النب ب بھی کڈھ ۳ بھو۔ ڈر۔خوف

۳۵۰
خاطر جمع رکھ رانجھے نوں کہے کولاں تیرا بھیت ناں کسے نوں دس ساں میں
سمجھاؤ ساں ہیر نوں بیٹھ گوشے اوہدے نوں لوں لوں وچہ رس ساں میں
چغلی کھاؤن دا میرا نہیں پیشہ پرائی غیبتوں تہمتوں نس ساں میں
مُقبل یار غمخوار دا داغ ہینوں نال غیر دے مول نہ ہس ساں میں

۳۵۱
رانجھا آکھیا نڈھیئے سکھی وسّیں ور آوسی گل مقصود تیرا
بھاوے رب ہووے گل حال چنگا مر جاوے بدخواہ مردود[2] تیرا
میری بندگی ہیر نوں جا آکھیں اسے وچہ ہوسی بہبود تیرا
رضا مندجے کریں گی مُقبلے نوں ہتھوں ہووسی رب خوشنود تیرا

۳۵۲
ہوگی[1] لہنی چاہجی نوں جا آکھیں پیکا چاک تیرا طلبگار ہیرے
تیرے عشق دا ماریا ہویا جوگی دھیدو چھڈ دتا گھر بار ہیرے
دھکے لائے کے ویہڑیوں کڈھ آئی جدوں آن کھلا دربار ہیرے
مُقبل اپنے یار نوں جیوندے جی اک وارتوں دیہہ دیدار ہیرے

۳۵۳
کولاں آکھ دی راؤ لا بیٹھ گوشے دیساں ہیر نوں جا پیغام تیرا
جویں آکھیا تویں میں جا آکھاں نالے دس ساں ذات تے نام تیرا
نہیں آپنے دلوں تقصیر کرساں اگوں طالع نیک انجام تیرا
ٹینوں ہیر نوں آن ملاؤساں میں مولا کرے گا مُقبلا کام تیرا

۳۵۴
جو کجھ آکھے گی ہیر سوا آکھاں ایہہ جان دا رب رحیم میرا
میرا ہووندا کجھ نقصان ناہیں مفت ہونواں جس لتے کام تیرا
رانجھے کولاں دے حق دعا کیتی شالا رہے نڈھی سکھ وسے ڈیرا
کدے پھیر پیارے مقبلے دل کریں نام خدا دے آن پھیرا

---

[1] سبھے ،،
[2] مردود — بدبخت

۳۵۵ وداع ہوئیکے رانجھے توں گئی کولاں سہج بیٹھ دی ہیر دے کول جا کے
چاچی اُٹھ کے کن وچہ گل سُن لے نڈھی آکھ دی ہیر نوں وقت پا کے
پیکا چاک تینوں بُہت یاد کردا دھیدو نام یقین کر دِلوں لا کے
تیرے عشق دا ماریا ہویا جوگی پیارے مقبلے دا حال ویکھ جا کے

۳۵۶ تینوں روُ لا نبھڑے دیوندا ئے دردمند غریب یتیم رانجھا
ہیرے جھلاں دے وچہ گذران کردا تیرے نال اوہدا دُکھ سکھ سانجھا
ہتھیں[۱] اپنی کھیر پیاؤندی سیں ساری عُمر پوا ئیوئی دودھ مانجھا
جاں جے ملیا لوڑنی ایں مقبل باغ وچہ بیٹھائے لاہ لانجھا

۳۵۷ ہیر کولاں تھوں رانجھے دا نام سُنکے کہندی وارسُٹی قربان ہوئی
جوگی ہو رانجھا چھل گیا مینوں کیتے اپنے تھوں پشیمان ہوئی
نہ سی شان گمان تُدھ آؤنے دا پاسے ویکھ کے کن حیران ہوئی
مُقبل بُھلی ہاں بخش گناہ میرا مارے عشق دے ہیر غلطان ہوئی

۳۵۸ کولاں جائیکے آکھ توں رانجھنے نوں تینوں ہیر ہمیش سنبھال دی اے
جل بل کے کوئلہ ہورہی باہر دھوآں نہ مُول نکال دی اے
تارے گن دیاں رات وہاوندی[۲] سُود نے روندیاں پھند ٹھالدی اے
مُقبل باجھ تیرے کسے ہوراگے دُکھ اپنا پھول نہ ڈالدی اے

۳۵۹ کولاں ہیر دالے احوال سارا جا رانجھے نوں آکھ سُنائیا اے
کسے پجھے تے آو سی ہیر تیتھے اُس جیو دا بھیت بتایا ئے
تیرے عشق نے چھڈی نہ تاب میری تینوں دلوں درد سوائیا ئے
مُقبل بُھلی ہاں بخش گناہ میرا میں نہ جان کے دغا کمائیا ئے

---

[۱] ارب دستیں

[۲] وہاونا۔ گذارنا ۔

۳۶۰ رانجھے کولاں دے باب دُعا کیتی کہندا ہو ئیکے بہت محظوظ راضی
جیہا تُدھ میں نال احسان کیتا تیرا اجر دیوے تینوں رب قاضی
مَولا کرے گا کم آسان تیرے کیتی تُدھ غریب دی کارسازی
مُقبل آکھ دا رکھ توں جیو تھاویں مَولا چاہے تے جِتاں گے انت بازی

۳۶۱ ہیر سدکے سہتی نوں بھیت کہیا سارا اپنا حال بیان کیتا
جس جوگی دے نال توں جھگڑدی سَیں تینوں اوس دے عشق حیران کیتا
بارے عشق دے رنگ وٹائیا سُو تینوں ویکھنے دا سامان کیتا
مُقبل بانہہ دے پاس لے چل تینوں جانیں ہیر دے نال احسان کیتا

۳۶۲ خاطر جمع کر بھابیئے کہے سہتی تینوں رانجھے دے نال ملاؤساں میں
اسمان تے زمین میں کرساں بیڑی ریت دے وچ تراؤساں میں
ٹکراؤساں پربتاں بھاریاں نوں باجھ بدلاں مینہ ورہاؤساں میں
مقبل عمر دے وچ نا ہوگ ڈِٹھا جیہا اختراع[1] اج بناؤساں میں

۳۶۳ سہتی ہیر دا جیو دھرائیکے جی سبھے جا ئیکے ماں دے پاس بہندی
آماں ہیر دا بُرا احوال دسّے نوجوان رنجور[2] تسیراں رہندی
آئی جدوں دی ہے مرے نہ ڈٹھی کدی ہسندی کھیڈ دی اُٹھ بہندی
مُقبل ہیر نوں چھلن کپاہ گھٹیئے سہتی ماں نوں تقتاں پال کہندی

۳۶۴ اسیں ہسدیاں کھیڈدیاں پھردیاں ہاں ساں نوں ویکھ کے پھیر ساوندی[3] اے
باہر جاونے نوں جیو لوچدا سُو تینھوں سنگ دی مول نہ بھاوندی اے
بھیت کسے نوں مول نہ دسدی اے جیو وچہ کلبلیاں کھاوندی اے
مُقبل لاوُنی تے گھرا پیاں دسے بہہ رہا ہیرے گھر شرماوندی اے

---

[1] اختراع۔ بہانہ [2] رنجور۔ بیمار۔
[3] رساونا۔ چاہنا۔

۳۶۵ ماں آکھ دی سہتی نوں اُٹھ بیٹھی میتھوں کاسنوں ہیر شرما رہی
کریں[1] ولے دی کسے نوں نا نہ دیندی ہیں ہتاں ملتاں نال پچھا رہی
مارو جھولڑا[2] ہیر نوں وگ گیا ہوئی نہ بیٹھے واہ لا رہی
مُقبل ہیر نوں وڈا وجوگ ہویا پیاری کتنوں کتنوں جا رہی

۳۶۶ سارا زور ہیں اپنا لا رہی ہسیر چالیوں باز نہ آوندی اے
نہیں طعام کھاندی سُکھ نہ سوندی آہیں ماردی جیو کھپاوندی اے
دِھیاں بیٹیاں دا کوئی راہ ناہیں کدے کم نوں ہتھ نہ لاوندی اے
تیرے نال نہ جاندی نوں ورجنی ہاں لے جاہ جے مُقبلا جاوندی اے

۳۶۷ سہتی آوندی ماں تھوں حکم[3] لے کے کہندی اُٹھ کیاہ نوں چل ہیرے
ہس کھیڈ کے جیو ورا کرئیے تینوں پُچھدی ہاں ہور گل ہیرے
رانجھا ملے گا جیو نوں رکھ تھاویں رب کرے گا مشکلاں حل ہیرے
ہیرے آسرا غوث محی الدین دا ہے مُقبل کرے اُدل سوَل ہیرے

۳۶۸ ہیر اُٹھ کے سہتی دے نال ہوئی ہمراہ ہویاں ہور سبھ سیاں
کر تیج کیاہ دے چگنے دا ار بیلیاں اُٹھ کے جُوہ گیاں
وانگ بلطخاں ٹپدیاں جاندیاں نے جا کھیت کیاہ دے وچ پیاں
چائیں چائیں جا مُقبلا جاندیاں نے جھولی بنھ کے سُتھناں چُک لیاں

۳۶۹ سہتی ککروں توڑ کے اک کنڈا اچا ہیر دے پیر دے وچ جڑیا
کنڈا چوبھ کے ہنجواں کیریاں سو کہندی ہائے ہائے ہیر نوں سپ لڑیا
ہیر بولنوں چلنوں رہ چُکی موئی موئی۔ پکاردی راہ پھڑیا
ڈنگ مار کے مُقبلا ہیر تائیں سپ پھیر کیاہ دے وچ وڑیا

---

[1] ویدن۔ بھید [2] مارو جھولڑا۔ نام ایک بیماری کا
[3] اذن [4] دولا

٣٧٠
سہتی ہیر نوں چُک کے پلنگ پایا۔ نہیں وسدی ماں نوں مُول ڈردی
ہیر حال توں بُہت بے حال ہوئی متھے پئی تیلی ورت گئی زردی
سارے انگ سِتے ساک آپچھ دے نے ہیر کسے دے نال نا گل کردی
مُقبل آکھدی ہیر نوں سپ لڑیا جب کرو کاری نہیں ہیر مردی

٣٧١
سس آئے کے ہیر دا حال ڈِٹھا کہندی ایہ کی دُکھڑا لائیا ئی
سُکھی وسدیاں بھلیاں چنگیاں نوں چان چک تضیڑا پائیا ئی
بھیّا پٹئے سہتئے گھروں کڈھ کے کیہا ہیر نوں سپ لڑائیا ئی
پیاری ہسدی کھیڈدی مُقبلے نوں پھاہی عشق دی وچہ چاپھائیا ئی

٣٧٢
سہتی آکھدی انبڑئے میرئے نی گناہ گاراں دے تعزیر مینوں
چنگا مکیا سی مندا ہوئے گیا پاپ لائیا چندری ہیر مینوں
جیہڑی ہوونی سی سوئی ہوگئی اینویں دوس دتا تقدیر مینوں
اوکھی گھاٹیوں پار لنگھا نوواہے مُقبل غوث محی الدین پیر مینوں

٣٧٣
کھیڑے ہیر لئی بُہت حیران ہوئے سید اجائیکے وید بُلاوندائے
ویدآوندے نوں قِصّہ[1] پھول سارا رو ہیر دا حال سناوندائے
پھیر ڈھاں منتر کے ہیر نوں وید دیندا گنڈا کر کے سرے بھناوندائے
لہو بکرے دا اتے زہر مُہرہ مُقبل ہیر نوں گھول پیاوندائے

٣٧٤
نال منتاں سد کے مانڈری[2] نوں پھیر ہیر دا ہتھ وکھاوندے نے
وید درد کی جاندے عاشقاں دی دارو دیکے جیو دھراوندے نے
گنڈا کر کے ہیر دے سرے بدھا جھوٹھ مُوٹھ دا دردو دھاوندے نے
کھنڈ گھیو تے دُدھ وچہ پا سیدا مُقبل بھلڑا ہیر مناوندے نے

---

[1] زیرہ دعریضہ ؟) + مرڈ ہان؟

[2] مانڈری۔ منتر جنتر کرنے والا ۔

۲۷۵ ذرا فرق نہ ہیر نوں مول ہُندا ویدہ ماندری زور لگا تھکے
درد ہیر دا دنوں دن سرس[1] ہُندا کھیڑے پچھ ہٹے بس پا تھکے
دارو درملاں دی کجھ سُدھ ناہیں جھگا ہیر دے لئی لٹا تھکے
کھیڑے ہیر نوں مُقبلا مار بیٹھے وس اپنا سبھ لگا تھکے

۲۷۶ سہتی ہیر دے کن وچ جا کہندی اک گل میں ہور بناؤنی آں
کالے باغ وچ رانجھے دے پاس جا کے اونوں بھیت بھی آکھ سناؤنی آں
رب منٹھی ہے جیہڑی ہوگ سوئی تیرے کم وچ ڈھل نہ لاؤنی آں
میں تاں جا میکے پھند فریب کر ساں مقبل یار نوں آن ملاؤنی آں

۲۷۷ چوری اُٹھ کے ماں توں شام ویلے ہتی رانجھنے دے پاس آوندی اے
تھال پور کے کھنڈ تے چاولاں دا سدھ سادھ دی نظر نے آوندی اے
کالے باغ دے اندر جا سہتی پیر پکڑ کے سیس نواوندی اے
مُقبل مڈھ قدیم دا یار رُٹھا سہتی منتاں نال مناوندی لے

۲۷۸ طرف سہتی دے مُول نہ نظر کردا رانجھا خودی نوں کم فرماوندا ئے
ماری غرض دی آشنا آن ہویوں رانجھا سہتی نوں بولیاں لاوندا ئے
بہت دِن گیا میں جھبا منگنے نوں بول بولئیں جو من بھاوندا اے
مُقبل خودی گمان نوں چھڈ میاں رب شاہاں نوں بھیکھ منگاوندا ئے

۲۷۹ سہتی آکھدی نہیں بے طمع کوئی دسے مطلبی کل جہان میاں
مارے غرض دے کن پڑا ٹیو نے پھریں ہیر دے لئی حیران میاں
پہلے سُخن اولڑے[2] کہے تینوں بخشو تاؤندی ہاں حیران میاں
مُقبل نام خدا دے بخش مینوں تیتھوں جان سنے مال قربان میاں

---

[1] سرس - زیادہ
[2] اولڑے - اُلٹے

۳۸۰
رانجھے ویکھ کے سہتی دی مہربانی دلوں کفر دا جند رابھنیائے
لگا کھاؤنے کھنڈ تے چاولاں نوں رُٹھا ورہیاں دا یار جیوں منیائے
رانجھے سہتی دی بہت دلبری کیتی کھانا کھائیکے بہت پرسنیائے[1]
کس واسطے میرے تے آئی ایں نی مقبل یار دے شوق نے بھنیائے

۳۸۱
رب اک تے سائیں برحق ہے جی میں تاں بولنی آں سچ پاس تیرے
ہے سی میرا تے ہیر دا بھیت اکو کیتی ہیر حیران اخلاص تیرے
کھاندی ان نہ پیوندی ذرا پانی ہوئی سُک کے کاٹھ دسواس تیرے
مقبل دماں دے باجھ غلام تیری پیارے نت چتار دی ساس تیرے

۳۸۲
سہتی اوہلوں آکھروں [illegible] بیٹھ رانجھے دے پاس ہٹایا ئے
میں تاں اپنے ولوں اُپدیش [illegible] کے تینوں ہیر دے [illegible] سمجھوایا ئے
باہر جائیکے نال سہیلیاں دے تیری ہیر نوں سپ لڑائیا ئے
پیارے مقبلے نال ملاونے نوں میں تاں چھند فریب بنایا ئے

۳۸۳
تینوں سدنے آوسی ویر میرا تساں اوس دے کہے نہ آوناں ئیں!
تیتھوں جاوسی اوہ جواب لیکے تینوں پھیر میں آپ مناؤناں ئیں!
لکھ منتاں زاریاں نال تینوں میں تاں ہیر دے پاس لے جاوناں ئیں!
مقبل تساں مراد لوڑیندیاں میں تدوں رب دے نام بلاؤناں ئیں!

۳۸۴
خاطر جمع رکھ سہتی نوں کہے رانجھا تینوں یار مراد[2] ملاوساں میں
پنجاں پیراں دی ہوئی ہے بخش مینوں جو کجھ منگساں سوئی کجھ پاوساں میں
سہتی قسم مینوں احسان تیرا ساری عمر نہ مول بھلاوساں میں
نویں وچ بازار جے مقبلے نوں کوئی عذر نہ مول لیاوساں میں

---

[1] پرسنیائے - خوش ہوا
[2] مراد عاشق سہتی

۳۸۵ گھر آئیکے رانجھے توں کہیا سہتی ملے اک جوگی نواں آئیا ئی
بیٹھا وچ اُجاڑ دے مار دُھونی اُس عمر سوال نہ پائیا ئی
کسے کھاوندا پیوندا نہیں ڈٹھا اُس اپنا بھیت لوکائیا ئی
جیہا سُنی واسی تیہا ویکھ ڈٹھا مُقبل کامل رب ملائیا ئی

۳۸۶ ماں آکھ دی سہتی نوں اٹھ بیٹی جاکے سدلیاجے اوہ آوندا ئی
پوری مجھ دیساں دُدھ ہونے نوں جے اوہ ہیر دا درد گواوندا ئی
جدوں ہیر نوں آئیکے کرگ[1] چنگی ییری اکھیاں وچ سماوندا ئی
گولی مقبلے دی ہو رہاں گی میں لئے وتیج جے اوسنوں بھاوندا ئی

۳۸۷ سہتی آکھ دی میں آشنا نہیں بھائی سیدے نوں اوستے[2] گھل مائی
جوگی آوندا ہیر نوں کرے چنگی جے کراوسدے جیو وچ مہر آئی
ماں سدکے سیدے نوں آکھ دی اے کالے باغ جاہ نہ کر ڈھل کائی
مقبل نواں جوگی اوتھے آ بیٹھا او نوں سدلیا ہُن کے مائی

۳۸۸ کالے باغ نوں اُٹھ کے گیا سیدا سنے جُتیاں دائرے جاؤندا ئے
گھر سیدے دے غصے دے نال رانجھا پنج ست پھاوڑیاں لاؤندا ئے
میرے دائرے جُتیاں سنے آئیوں تینوں کون اُستاد پڑھاؤندا ئے
پرے جاہ جے جیویا لوڑنا ئیں مقبل نہیں تاں مار گواوندا ئے

۳۸۹ سیدا آکھ دا پیتا سی دودھ کچا جوگی بھلا ہاں بخش گناہ میرا
مینوں سخت پھوڑیاں لائیاں نے کم وگاڑیا سی کجھ نہ تیرا
مارے غرض دے بُھتا ہاں پاس تیرے ورم دے واشاہ جی لاہ میرا
چل اُٹھ کے مقبلا نال میرے نہیں ہووسی کم تباہ میرا

---

[1] کرگ - کرے گا
[2] اوستے - اوس کے پاس -

کالے ناگ نے ڈنگی ہے نار میری تیری خبر سُن کے ایتھے آیا ہیں! ٣٩٠
میرا منتر نہ پھرے ویاہیاں تے رانجھے آکھیا ایہہ آزمایا ہیں!
سیدا رو ویکھے آکھدا رانجھنے نوں ساری عمر بھر مزا نہ پایا ہیں!
پیارے مُقبلے سیج دے سَون دِتّا سارا اپنا زور لگایا ئیں!

رانجھا آکھدا سیدیا جاہ مُڑ کے گھر مُول نہ کسے دے جاؤساں ئیں! ٣٩١
میرے پاس بیمار نوں چُک لیاوو منتر پھوک اُٹھا بہاؤساں ئیں!
ڈنگیا سپ دا جے کدے مویا ہووے حکم ربدے نال جواؤساں ئیں
درد دُکھ سب ہووسی دُور اوہدا مُقبل گھول تعویذ پلاؤساں ئیں

بنوجھان ہوکے گھر گیا سیدا جاماں نوں حال سناوندا ئے ٣٩٢
مائے جوگی دی بنیتی بہت کیتی بے ترس نوں ترس نہ آوندا ئے
بے پرواہ ہے اساں معلوم کیتا گھر کسے دے مُول نہ جاوندا ئے
مُقبل کھرا آدھیں[1] ہے عاشقاں دا دو تمنداں نوں چت لیاوندا ئے

سہتی آکھدی آپ ہُن جاؤنی آں جویں جانساں تویں لیاوساں ئیں ٣٩٣
جوگی لبّ[2] تے لوبھ دا یار ناہی اوہنوں واسطا رب دا پاؤساں ئیں
گل پا پلّا جا پواں پیریں اوہنوں چھڈ کے مُول نہ آؤساں نیں
مُقبل آوندا ہیر نوں کرے چنگی تینوں ظاہری گل سناؤساں ئیں

سہتی جا کے آکھدی رانجھنے نوں اُٹھ راؤلا ہیر بلائیا ئیں ٣٩٤
جیدی لئی لوں کن پڑا آئیو سانگ جوگیاں دا بن آئیا ئیں
گھر بار نوں چھڈ فقیر ہویا آتش عشق دی کھرا تپائیا ئیں
ایتھوں کون چنگیرڑی ہور پیاری گلیں مُقبلا جس نے لائیا ئیں

١ آدھیں۔ تابع ٭
٢ لب ۔ لوبھ

۳۹۵ رانجھا سہتی تھوں ہیر دا نام سُن کے مشتاق محظوظ خوشحال ہویا
وانگ بندیاں مُل خریدیاں دے بے عُذر اُٹھ سہتی دے نال ہویا
سہتی ہیر نُوں جا ملاوندی اے جدوں رب دا فضل کمال ہویا
پیارے مُقبلے نُوں سلے چراں پچھوں عاشق دیکھ دیدار نہال ہویا

۳۹۶ ہیر رانجھے نُوں ویکھ کے خوشی ہوئی پلا مُکھ توں چا اوتار دی اے
پلکاں ہیر دیاں تیر کمان ابرُو سینے رانجھے دے کس کے مار دی اے
تر کھڑے ہیر دے نین کٹاریاں نے نال رمز دے خون گذار دی اے
پیارے مُقبلے جیہیاں عاشقاں نُوں نظر مہر دی دیکھ کے تار دی اے

۳۹۷ عاشق جا معشوق دے پاس بیٹھا ملیا طالبے نُوں مطلوب میاں
منتر عشق دا رانجھے نے پھوکیا ئے حال ہیر دا وسدا خوب میاں
رب رانجھے تے ہیر دا میل کیتا ایویں میل سانوں محبُوب میاں
مُرشد ہیر کرنئے مُقبلے نوں ساری خلق دا ہووے مطلوب میاں

۳۹۸ رانجھا جائیکے پچھ دا ہیر تائیں کون کیہڑا ہے ماں تے باپ تیرا
باپ دادیوں ذات دی کون ہیں توں دس کیہڑا ہے وطن تے دیس تیرا
کتھوں ڈنگیا ئے ہیں نوں ناگ کالے رب بھانے تاں بخشی لے جیو تیرا
مُقبل آکھ دائی قدردان ہوویں پیاری کرے گی یاد احسان میرا

۳۹۹ ہیر آکھ دی رانجھے نُوں جان میری میں ہاں اَن مُل[۵۱] غلام تیری
میں تاں ہیوساں دھوئیکے پیر تیرے تیرے نام توں گھولی ہے جان میری
پُور پورے دے کہیں سو منتاں میں کدے پھیر بھی راؤ نا کریں پھیری
مُقبل رانجھے دا نالو دا ہار مینُوں میں تاں چیری[۵۲] ہاں ٹڈہ قدیم تیری

---

۵۱ ان مُل - بغیر قیمت بے دام
۵۲ چیری - ٹہلی - غلام -

۴۰۰ سہتی آکھ دی ماں نوں بیٹھ گوشے جوگی آکھ دا ہیر دی کراں کاری
نوں نوں وچ ایس دے زہر دھائی[1] ست روز نے ہیر تے بہت بھاری
ہیرے دائرے ہیر نوں جاپاؤ منتر جھاڑ ساں دنے تے رات ساری
ییں بھی ست دن ہیر دے کول رہساں مقبل یار دے نام توں جند واری

۴۰۱ مارے غرض دے سہتی نوں ماں کہندی جو کجھ آکھدائی سوئی من دھیئے
سنے ہیر توں دائرے راولے دے ہفتہ جائیکے کریں توں وطن دِ ھیئے
خدمت کریں فقیر دی دل لاکے من وچ نہ رکھنا ظن دھیئے
کرامات ڈِٹھی اساں مقبلے دی نہیں آکھنا جھوٹ سخن دھیئے

۴۰۲ سہتی اپنی ماں توں اذن[2] لیکے خوشی ہیر تے رانجھے دے نال چلّی
تینّے جائیکے جھگی دے وچ بیٹھے مارے عشق دے تِناں اُجاڑ ملّی
چرخہ ڈاہ کے درد فراق والا کتّی برہوں دی سہتی تے ہیر چھلّی
ہن ہیر تے رانجھے دا میل ہویا اگ عشق دی مقبلا زور بلی

۴۰۳ اُوہا جھگّی دا تنّاں نے بند کیتا من بھاوندے عمل کمایو نے
ناحق مراد بلوچ تائیں اچن چیت ہی پکڑ بلایو نے
کاروان مراد نوں گردنامہ رانجھے یار توں ترت لکھایو نے
سئے کوہاں دا پندھ سی مقبلے دا جادو گھت کے ترت منگایو نے

۴۰۴ تعویذ رنجھیٹے دے زور پھڑیا کاروان مراد بلوچ آیا
جھگی رانجھے دی سہتی نوں آن لیا نال شوق دے آ نکے گلے لایا
کیتی دوہاں دی رب نے آس پوری کیتا دوہاں نے اپنا من بھایا
مقبل مثل مشہور ہے جگ سارے جنہاں رکھ لایا تنہاں پھل پایا

---

[1] ب دسی۔ دھائی۔ سرایت کرگئی۔ [2] اذن۔ حکم۔
[3] ھ۔ گلوٹا سوت کا۔

۴۰۵ من اپنے دے مقصود کرکے چوہاں بیٹھ کے متا پکایائے !
ایتھے بیٹھنا نیک صلاح ناہیں اُٹھ چلنا ہی بن آیائے !
پہلے سہتی نوں نے مُراد ٹُریا رانجھا ہیر نوں گھن سدہایائے !
رب چوہاں دا مُقبلا میل کیتا گھٹّا دشمناں دے سریں پایائے !

۴۰۶ فجر ہوئی تاں اُٹھ کے باغ کالے سیدا خبر دے واسطہ جاوندائے
ڈھونی راکھ ڈٹھی جھُگی ہٹی خالی سیدا رووندا اتے کُرلاوندائے
جھُگا ہیر تے سہتی نے چوڑ کیتا سیدا ماں نوں جا سُناوندائے
ماں نوں جیونا کھرا مُحال ہویا مُقبل لیکھ نہ میٹیا جاوندائے

۴۰۷ راتوں رات ہی جھَل نوں چیر رانجھا پہتا عدلی راجے دے شہریاں
پچھوں خبر ہوئی آن کھیڑیاں نوں سارے کہندے لنے ہویا ایہہ قہریاں
گھر چوہاں دے تُرت اسوار ہوئے جویں تیز سمندر[51] دی لہریاں
مولا شہد پلایا سی مُقبلے نوں ہُن ایہہ کھواؤندے زہریاں

۴۰۸ سہتی اتے مُراد نوں بھال تھکّے مُول دوہاں دا کھوج نہ پایونے
ڈھونڈ بھال کے پھِردیاں آن واٹے[52] رانجھا ہیر دووِیں دِس آئیونے
سِروں لاہ کے پاٹڑے بنھ مُشکاں پیریں گھت زنجیر چلائیونے
ورم دے دی لاہ کے ماپیاں نے مُقبل رانجھے نوں بہت اکایونے

۴۰۹ رانجھا وس پیا اینہاں ظالماں دے جند رکھ فقیر نوں ماریونے
نہیں آوندا ترس حرامیاں نوں روز حشر دا منوں وساریونے
کسے آکھیا ہیر نوں مار سُٹو نیڑے آن کے جھڑک اُتاریونے
گھر عدلی راجے دے مُقبلے نوں فریاد پکاریونے

[51] سُمدر۔ سمندر +
[52] واٹے۔ راستہ میں +

۱۰م
کہیا عدلی راجے نے نوکراں نوں خبر لوو کیہا ایہہ شور پوندا
دردمند نوں کسے روائیاں لے نہیں کسے واسخت پرزور پوندا
بادشاہ نوں فرض ہے عدل کرنا ظالم دوزخی ہوئیکے گور پوندا
کجھ نہیں رہندا گھراوسدے جی مقبل جس دے گھر وچہ چور پوندا

۱۱م
نفراں دوہاں دھراں نوں جھگڑیاں نوں راجے عدلی دے جا حضور کیتا
طرف رانجھے دی کھیڑیاں نظر کیتی طرف بکری نظر جیوں کرے چیتا
نہیں پیرتے رانجھے نوں سرت کائی دوہاں آسرا رب دا چا کیتا
پرواہ کی مقبلا عاشقاں نوں جنہاں پریم پیالڑا[ل] مد[ل] پیتا

۱۵م
آکھو سچ کیہی فریاد ہے ایہہ راجے عدلی نے تدوں فرمائیائے
ایس جوگی نے کی تقصیر کیتی ذمے ایس دے دوش کی آئیائے
کھیڑے آکھدے آدوانہیں جوگی ایس نواں ہی سانگ بنائیائے
مقبل ایس نوں بہت تنبیہ کرئیے ساڈوں ایس ناحق ستائیائے

۱۶م
کہیا عدلی راجے نوں کھیڑیاں نے جوگی نہیں ایہہ کوئی ہے چور میاں
راتو راتلے کے نٹھا ہیر تائیں ساڈا کجھ نہ چلیا زور میاں
مسیاں مساں ڈھونڈدیاں پکڑیا ہے ایتھے گھتیا آئیکے شور میاں
مقبل جھگڑا اوہہ ہیر ساڈا پچھے رکھ معاملہ ہور میاں

۱۷م
کہیا عدلی راجے نے رانجھنے نوں پاپی ایہہ کی پاپ کمایائی
ایس رن دے نال خراب ہویوں پاپی دس کھاں ہتھ کی آیائی
نہیں خوف خدا دا تدھ کیتا ایہہ دا شرم حیا گوائیائی
مقبل کامی[ع] دا ڈال[ه] نہ مول[ع] رہسی ایہہ خوب بیان سنائیائی

[ل] مد۔ شراب + [ع] کامی۔ عیاش +
[ع] مول۔ جڑ + [ه] ڈال۔ شاخ +

۴۱۸
راجے عدلی نوں آکھیا ہیر رانجھے کوئی سچ پچھان کے مارسا نوں
ساڈی مُڈھ قدیم دی دوستی ہے - آپ جاندا رب غفار سانوں
آکھے لگ کے اینہاں حرامیاں دے ناحق دیہہ نہ کوئی آزار سانوں
اساں مکّے دے راہ نوں جاونا ہے جھب مُقبلا پار اُتار سانوں

۴۱۹
کہیا عدلی راجے نے کھیڑیاں نوں تُسیں سنو کی آکھدی ہیر میاں
کھیڑے لالچی جے میرا حق رانجھا ڈٹھی خوب کیتی تقریر میاں
شاہد اپنے قول دا تُسیں لیاوو کوئی جھب کرو تدبیر میاں
جھوٹ چھڈ کے مُقبلا سچ آکھو تدوں دیاں معاملہ چیر میاں

۴۲۰
کھیڑے آکھدے چِیہہ چڑھی[1] بولدی اے بُری رن دا کجھ وساہ ناہیں
جوگی ایس دے سرے تے دھوڑ پائی رہیا ایسنوں ذرا شعور ناہیں
اساں سہرے بنھ ویاہ آندی اسیں لالچی تے بدخواہ ناہیں
ساری خلق خُدا دی جاندی اے کوئی پنج تے ست گواہ ناہیں

۴۲۱
ہیر آکھدی رانجھے دے نال نیں تاں اج کل نہ نینہ[2] لگائیا ئے
میرے باپ دیاں مجھیاں چاردا سی میرے واسطے چاک سدائیا ئے
زور آوری کر ماپیاں بنھ دِتّی سارے جگ وچ ڈُک سُنائیا ئے
مُقبل سکدیاں سکدیاں سی چھُٹے کرتار ہُن آن ملائیا ئے

۴۲۲
راجے عدلی نے آکھیا ہیر تائیں رناں والیاں چھڈ حکائتاں نی
لج لاہی اُو ساہوریاں پیکیاں دی نشر ہوئی ایں وچہ ولائتاں نی
نال جاہ نوں اُٹھ کے کھیڑیاں دے جائے پیش نہ ناں عدالتاں نی
رُو شرع دے سید نوں پہنچنی ایں مُقبل دیکھیاں کھول روائتاں نی

---

[1] چیہہ چڑھی - ضد کرتی ہوئی

[2] نینہ - محبت

۴۲۳
ہیر بنّھ کے کھیڑیاں نال دِتی رانجھا دشمناں قید کرائیا ئے
کھیڑے رانجھے نوں چھڈ کے اُٹھ وگے راجے عدلی نے ایہہ فرمائیا ئے
جوگی بھنا[1] نیک صلاح ناہیں کیتا اپنا ایس نے پائیا ئے
راجے عدلی توں رانجھے نوں مُقبلے نے مساں منتاں نال چھڑائیا ئے

۴۲۴
باہر جائیکے رانجھے نے آہ ماری راجے عدلی تے رب قہربان ہووے
رتا اگ لگے ایس نگر تائیں پریشان حیران ویران ہووے
ایس عدلی راجے نے ظُلم کیتا رتا عاقبت نوں پریشان ہووے
مُقبل ہیر جاں ملیگی رانجھنے نوں تدوں شہر سارا اباد[1]ان ہووے

۴۲۵
پنجاں پیراں نوں رانجھے نے یاد کیتا اوہدی ہوئی دُعا قبول میاں
اوس شہر نوں بھڑک کے اگ لگی پانی کھوہاں توں ملے نہ مُول میاں
دردمند غریب دی آہ لگی عدلی راجے نوں ہویا سُول میاں
مُقبل جس دُکھایا ہے شُہدیاں[2] نوں ہووے اوس دے نال نزول میاں

۴۲۶
درد عدلی دا مُول نہ جاوندا ئے مُلاں ویدسیاں نے بلا بُہو نے
دھن مال فقیراں دی نظر کرکے سر صدقے لکھ ونڈائیو نے
جیوں جیوں کرن دارو تیوں تیوں درد ہووے کجھ نفع ناہیں ہتھ آئیو نے
وِچ طِب دے موت دا نہ دارُو مُقبل ظاہرا آکھ سُنائیو نے

۴۲۷
نال دیکھ نجومیاں آکھیا ئے ہئی اوس فقیر دی آہ تینوں
جے توں جوگی نوں سد کے کریں راضی صحت بخش سی رب اللہ تینوں
گھروں سد منگا توں کھیڑیاں نوں اسیں دیندے ہاں خوب صلاح تینوں
ہیر کھوہ کے دیہہ توں رانجھے نوں مُقبل بخش سی رب گناہ تینوں

---

[1] اُش رکھنا۔ [1]آبادان۔ آباد ۔
[2] شُہدہ ۔ بھلا مانس۔ مسکین ۔

۴۲۸ کرامات فقیر دی ویکھ لیتی راجہ نوکراں نوں فرماؤندا ئے!
ہتھ کھیڑیاں نوں سنے ہیر لیاؤ نال حکم دے فوج دوڑاندا ئے!
سدوا ئیکے رانجھے نوں نوکراں تھوں راجہ ادب دے نال بہاؤندا ئے!
مُقبل بخش خدا دے نام یتھوں کیتے اپنے نوں پچھوتاوندا ئے

۴۲۹ کھیڑے فوج نے جا ئیکے پکڑ آندے آئی ہیر سیال بھی نال میاں
ہیر کھوہ کے رانجھے نوں دے دِتی ہویا کھیڑیاں دا بُرا حال میاں
کھیڑے دھک دتے درگاہ وچوں ہوئی ہیر بھی رانجھے دے نال میاں
پیارے مُقبلے نوں گل لا سُتی ہویا رب دا فضل کمال میاں

۴۳۰ ہوئیا عدلی راجے دا سول[1] مٹھا دِتی رانجھے تے ہیر دُعا میاں
پھر ملک سارے اُتے مینہ ورہیا دِتی رب نے اگ بجھا میاں
کہیا عدلی راجے نوں ہیر رانجھے کرے تیرے مقصود خدا میاں
عشق ہیر تے رانجھے دا پاک ہویا مُقبل ظاہرا آکھ سُنا میاں

۴۳۱ عشق ہیر تے رانجھے دا آفریں ہے قول اپنا پال وکھائیا ئے
وانگ بکرے عشق قصاب کولوں مفت اپنا آپ کہائیا ئے[2]
بدناں میاں خلق دیاں جھل لیاں ننگ نام نوں چا بھلا ئیو ئے
عشق دوہاں دا مُقبلا پاک ہویا عرفان دا مرتبہ پائیو ئے

۴۳۲ تیغ عشق دی سرے تے جھل لیتی جیوں مرن دا خوف بھُلائیا ئے
عشق ہیر تے رانجھے دا شوق سیتی رو رو آہیں دے نال بنائیا ئے
سوال سُن کے اپنے سجناں دا قصہ ہیر دا آکھ سُنائیا ئے!
مقبل فارغ ہوکے شعر کولوں کلمہ پاک زبان تے لیائیا ئے

تمام شد

---

[1] مٹھا۔ ہلکا۔کم ۔ [2] کہائیا ئے۔ قتل کر رہا ہے۔

مقولہ مُصنّف

دووِیں اُٹھ کے گئے دے راہ گئے تینُوں پھیر دی خبر نہ کائی میاں
لوگ آکھدے اج لگ جیوندے نیں رکھے موت تھیں رب بچائے میاں
حضرت جیہاں نے موت قبُول کیتی جیون جھوٹھ ہے باجھ خدا میاں
مُقبل صحیح حدیث رسول دی ہے ناہیں مُول مردے اولیا میاں

تمام شد قصہ ہیر رانجھا

(مطبوعہ لال سٹیم پریس لاہور باہتمام لالہ کرم چند بہل پرنٹر)

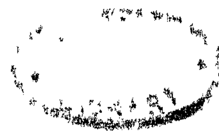
صحت نامہ

نمبر صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱	۳	ان سیتاں	ان متیاں
"	۱۴	موریے	موڑیے
"	۱۹	ابابکر	ابوبکر
۳	۵	ستاؤندائے	سناؤندائے
۱۰	۸	ہیر	ہیرنوں
۱۱	۱۰	کہنداں	کہندا
"	۱۸	بجھتاؤندا	پچھوتاؤندا
۱۲	۹	جڑ تنگ	چنگ
۱۳	۱۴	چاہ	چا
"	نوٹ ۵	کچے خم	کچے زخم
۱۶	۱۸	لیتا	سیتا
"	۱۹	سیتا	لیتا
۱۷	۱۳	تنگ	تگ
۱۸	۵	بخشے	بخشے
"	۱۲	مائی مقبلے	ماؤں مقبلا
۲۴	نوٹ ۱	جنہاں	جہاں
"	"	لگائی	سنگائی
۲۵	۳	میراستاں	میراشناں
"	۵	سن	شن

نمبر صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۵	۸	ڑ	لڑ
"	۱۶	چال	حال
"	نوٹ سطر ۱	نکر	فکر
۲۶	۱۷	میری اے	میرسیتے
۲۷	۱۵	دروا	درو وا
"	۱۹	سٹیگا	سٹانگا
۲۸	۲۰	سیوا	میوا
۲۹	۱۲	تُساڑی	تُس وڑی
"	۱۳	مال	مائی
۳۰	۱۳	متّی	منتّیں
۳۱	۲	جنہیں	جنہاں
"	۳	جیڑ	جیٹھ
"	۱۴	لاج	گید
"	۱۶	کہے جو	کہوجے
"	۱۹	رد کے	رَدکے
"	۲۰	ورجدی نڈھی اکہا ڈندی	ورجدیے بھیا کھا وندی
۳۲	۱۸	روندی	رووندی
۳۷	۲۰	ڈیول	دیول
۳۹	۶	مانجی	مانجھیں
"	۶	ودہائیاں	ودھائیاں
"	۱۰	نج	جنج

نمبر صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳۹	۱۵	سُنباں	سُنیا
۴۲	۱	پھڑاؤسنے	پڑھادسنے
۔۔	۱۷	ہیر	ہیرے
۴۵	۷	گردنی	گردیاں
۴۴	۱۸	رانجھے	رانجھنے
۔۔	۱۹	نوں	توں
۴۷	۴	ہیر	بھیر
۔۔	۱۳	جھوٹھیاں	جھوٹیاں
۔۔	۱۷	میڈھیاں	مینڈھیاں
۴۸	۱۴	پاہرے	پاہڑے
۔۔	۱۶	وا	دا
۔۔	۱۸	مول کسے توں	کسے توں مول
۴۹	۹	نی	میں
۵۰	۸	نیونہہ	نیہوں
۔۔	۹	کھڑیوں	کھہڑیوں
۵۱	۸	پر	تے
۵۳	۱۱	کرلے	کرکے
۵۴	۲	ہنس	ہس
۵۷	۲	گئی	کئی
۵۸	۳	محبوب	محجوب
۔۔	۶	ناڑاں	ناڑیاں

صفحہ نمبر	سطر	غلط	صحیح
۵۸	۱۴	ڑ دار کھنا .	پڑدا رکھنا
۵۹	۷	کھتوں	کتھے
"	۹	بھد	بھا
۶۰	۱۰	نیہو	نیہوں
۶۳	۱۴	بھچیا	بھچھیا
۶۴	۸	ڈھنائیں	ڈھنائی
۶۷	۱۶	تا وندا سے	بھا وندا سے
۶۹	۱۸	نن	ہتن
۷۰	۱۳	میر	ہمیر
۷۱	۱۸	ہونواں	ہوندا
۷۳	۱۰	زمین	زمیں دا
۷۴	۱۸	کہنڈا	گنڈھا
۷۹		مہ	شہ ۲
۸۴	۱۶	سی	اسیں
۸۵	۵	قہرباں	قہروان
۸۶	۱۵	بدناں میاں	بدنامیاں
۸۷	۲	ہیں	نیں

تمام شد

she will pretend madness which no remedy will cure. He should, then, come to Athkhera in the guise of a Jógí. Having been carried to Athkhera, Hír pretends madness Kallú consults astrologers and physicians but all in vain. Finally kallu brings Hír to Ránjhá who had come there as a Jógí. Ránjhá offers to cure Hír completely if he is allowed to live with her for a single night to which Kallu gives his consent. At night Hír and Ránjhá steal away from Athkhera, become ascetics and are united for ever.

At this place I may state that the present edition, being the first attempt to bring out a Panjabi text with any pretence to accuracy, cannot claim to be entirely free from shortcomings. In spite of engaging a very expert copyist (Kátib), there has remained a large number of misprints which have been pointed out in the *Errata*. The Panjábí words could not be correctly transliterated into Roman, as the type of letters with diacritical marks was not available.

In the end I have to express my thanks to L. Tilak Ram of the Loco Audit office, N. W. Railway and to L. Sant Ram Gyání of the Oriental College who assisted me greatly in the Collation of Mss.

ORIENTAL COLLEGE,
15th March, 1921.

BANARSI DAS JAIN.

The Faqir comes to the city gardens. People advise Rânjhá's brothers to consult this Faqir. They bring Rânjhá to the Faqir who shows him Hir's picture. Ranjha's condition is, at once, changed and thenceforth pays frequent visits to the Faqir After a few days he leaves his home in pursuit of Hir.

On reaching Jhang Syál, Ránjhá is prevented by a female gardener from entering Hir's garden, but he does so forcibly. The gardener reports the matter to Hir who asks her to describe the appearance of the man. On the description being given, Hir is extremely pleased and bestows on the gardener a handsome reward. The next day Hir comes to the garden and meets her lover in person for the first time. Hir prevails upon her brother, Patmal, to employ Ránjhá as a servant. This done, the lovers have an opportunity of meeting regularly. After sometime, Patmal discovers that Hir and Ránjhá secretly loved each other He sentences Ránjhá to be put to death, but through Hir's interception withdraws his verdict.

It happens that an enemy has invaded Patmal's territory, and Ránjhá alone is sent to fight with the enemy. Patmal wanted to get rid of Ránjhá in this way, but by God's grace, he returns victorious.

In the meantime, Patmal invites Kallu Pathan of Athkherá to whom Hir was betrothed, to take her away with him. When parting from Ránjhá, Hir promises to avoid Kallús company, and informs him that

Prof. Muhammad Shafi, Vice Principal, Oriental College, has kindly informed me that there is a painting on a wall in the Kot Pirán at Kasúr which represents Hír beating Kaidu after he had received the Chúrí from Ránjhá The painting which looks fairly old, gives the names of the various characters.

Appendix A.

Dingal or Marwari version.

Hír is daily visited in dreams by a handsome lad who disappears as soon as she is awake. She keeps brooding all the day long over the enjoyments of the dream and gives up all company and amusements. Thinking Hír to be possessed of an evil spirit, her brother's wife brings her to a Faqír who rightly guesses that she is love-sick. Thereupon Hír requests the Faqír to unite her with her lover, but the Faqír refuses to do so. At this Hír curses the Faqír and his garment begins to burn whereupon the Faqír is obliged to comply with Hír's request. Hír supplies the Faqír with a picture of herself to enable him to find out the true lover.

Ránjhá, also, has a vision of Hír without knowing who she is. He passes his time always thinking of Hír without doing any work and grows leaner and leaner every day. Ránjhá's brothers think that he is suffering from a mental disease and put him under medical treatment but to no good.

respect for the hero and heroine are due to the fact that people regard their love as Haqiqi (real, divine) and not Majazi (allusive, worldly).

Hir's tomb.

"Hír's tomb is about half a mile from the civil station of Jhang, and is marked on the survey map as "Mukbura Heer" which stands for 'Maqbara-i-Hír" or Hir's monument. It is a brick building resembling in style the ordinary Musalman tomb of the sixteenth century, with the exception that instead of being covered by a dome it is open to the sky. There are niches or windows on the four sides. That on the west is closed while the other three are open, the reason assigned being that every wind should blow on Hír except that of her home, Rangpur, where she had been murdered. The tomb stands close to an old bed of the Chenáb, and it is related that at the time of Hír's death the river was still flowing in this old bed, and that Hír appeared in a vision to a merchant who was travelling fast in a boat, telling him to build her tomb in this place, and to build it so that the rain of heaven should always fall on it. This was done after Hír's body had been placed in the tomb, but before it was closed Ránjhá appeared, and entering the tomb alive, was buried with her. This is not in accordance with the poem, but is the account given by Bhuta Vais, an old Jatt in charge of the tomb. A *mela* or fair of some local celebrity is held at the tomb in the month of Mágh (February)"

things are remarkable about it. One is that, as in the Grecian legend, in the title of the story the name of the heroine precedes that of the hero, a circumstance, so far as I can remember, unparalleled in genuine Indian ballad-literature. The other is that, although the story runs directly counter to all the caste prejudices of the Panjab, and though the love of Hír and Ránjhá was illicit, they are celebrated throughout Northern India as the type of constant lovers, much in the same way as Abelard and Heloise in modern Europe, or as Lailá and Majnún amongst the Arabs."*

The first point about the title is not conclusive as in Panjabi the story is often called simply "Hír." ‡ Other instances of Panjabi stories can be quoted in which the name of the heroine is placed first in the title as for example Sassi Punnún (or simply Sassí). Sohní Mahínwál (or simply Sohní) etc.

The second point, too, is not strong. The Syáls to whom Hír belonged, have not yet compromised for "it is even now an insult to a Syal to mention either Hír or Sáhibán, and no Syál will remain present, while either of these stories is being recited." The popularity of the story, and the

* R. C. Temple's Legends of the Panjab Vol. II p. 177.

‡ *e.g.*, Hìr Muqbal, Hir Waris, Hir Hāmid, Hír Roshan Hir Bhagwān Singh etc. The Persian and Dingal versions, however, are called *Qissa-i-Hir wa Ranjha* and *Hir Ranjha ke Khyal* respectively

as the days of Sultan Mohammad Ghori, the first Mohammadan Emperor of India. But it is only a theory, for no precise date when *Hir and Rànjhà* was first written is available." *

"Hír and Ránjhá are commonly said to have flourished 700 or 800 years ago, but others assign them to Akbar's time (16th century A D.), and the architecture of the tomb is in accordance with this supposition." †

The story is at least more than two hundred years old as it is mentioned by Sujan Rai Bhandari of Batala in his Khalasat-ut-Tawarikh written in 1107 A. H (1695-96 A.D.) the 40th reignal year of Aurangzeb. ‡

Origin of the Story.

Like every other phase of Indian civilisation, the story of *Hir and Rànjhà*, also, has been traced by some to Greek sources. Sir George Grierson remarks

"Suffice it to say here that it (Hír Ránjhá) is an Indian parallel to the story of Hero and Leander, and not improbably its germ came into the Punjab from Greece in the early centuries of the present era. Two

---

* Bulletin of the School of Oriental Studies, London Institution, Vol. I, part III, 1920, p. 88.

‡ I am indebted to Prof. Muhammad Shafi, M. A. for this information.

Now Muhammad Sháh ascended the throne in 1717 and his 29th reignal year corresponds to 1746 A.D, or 1159 A. H. Moreover according to the Tables on p. 106 of the Indian Calendar * 7th Zíqád 1108 A. H. fell on Tuesday while 7th Ziqa'd 1159 A. H. fell on Monday. The word for 8th is Athví and that for 59th is Náthví or unáthví.

These two words are liable to interchange in writing especially in the Persian script in which the earliest manuscript of the poem must have been written. In oral recitation, also, the word Náthví (59th) could have easily be replaced by Athví (8th).

Bábá Budh Singh reads the second line of the above quotation as " Bárâ sai lai áthví "and takes the year 1160 A. H. for the composition of Jang-namah. But the change from Sathvi (60th) to athvi involves Phonetic difficulties ; besides that the 7th ziq'ad 1160 A. H. fell on Friday.

Antiquity of the Story.

Considerable differences in the existing versions of the story, and the wide area over which it has spread, undoubtedly, point to a great antiquity. "The Persian manuscripts available are unmistakable testimonies to the fact that it may have been written as far back

* *Hir and Ranjha* in English verse by Sirdar Muhammed Abdul Kadir Khan Effendi p. VIII (preface).

† Richard Temple's Legends of the Panjab, Vol, II p. 178.

(c) The future often ends in-g instead of gá, gí, e. g. hóg,=hógá hógi ; dóg=dógá, dógí.

(d) There is a Passive Future peculiar to this dialect e. g., Sáddiangi, laddiangi, etc.

The style is simple and narrative. Figures of speech have been sparingly used.

Muqbal.

Muqbal is quite silent in Hír as to when and where he flourished, but in his Jang-námah, a poem describing the battle between Imám Husain and Yazíd, he says :—

Shahr Zíqádó satví, róz Dó Shambah Pír ;
Yárá sai lai athvi, san Hijri tahrír.
'Abd Muhammad Sháh dá, san unatti ján :
Eh rasálá jóre*, Muqbal Sháh Jahán.
Takhallas és faqír dá, Muqbal hai mash-húr ;
Eh 'Ajiz hai bháiyó, akkhi thi Mahjúr.

(Jang-namah Mufid-i-'Am Press, 1896.)

" On Monday the 7th Ziqád, 1108 A. H. which was the 29th reignal year of Muhammad Sáhh, this treatise was composed by Muqbal. This humble person is known under the poetic name of Muqbal and is blind of eyes, O Brethren ! "

---

* The Indian Calendar by Robert Sewel and Sankara Balkrishna Dikshit, London 1896.

† Koil-ku (Gurmukhiedition) 1916 p. 102.

before King 'Adlí who decided the case against Ràojhá whereupon he cursed 'Adlís town which began to burn. The councillors advised the King that he had given a wrong judgment against the Jogí. The Khérás were called back and Hír was given to Ranjhá. The fire was immediately extinguished. Hír and Rànjhà went towards Mecca and according to popular belief they are still alive.

The Poem.

The poem, composed throughout in one of the most popular me'r's commonly known as the *Bait* is divided into stanzas of four lines each. On the average, a line consits of forty mátrás (morae) with a caesura after twenty and has a number of long syllables capable of being sustained.

The language is what Grierson has termed Panjábi merging into Lahnda and which he has described on pp.745—55 of his Linguistic Survey Vol IX, part I. We may call it Májhi with an influence of Lahndá The following points are worth noticing :—

(*a*) The suffix—e is often added to nouns without change in meaning, *e. g.* Qázié nú=Qází nú ; pucchané=pucchan, siré té=Sír té.

(*b*) A similar use of=rá is also frequent e. g. pápra=páp, rupayyará=rupayyá, qaziyará =qaziyá.

On receiving the letter, Ránjhá left Takht Házará without taking leave of his brothers and came to Jógí Bálnàth whose disciple he became after the exchange of heated words In his new dress, he reached Rangpur and walked through the village under the pretence of begging alms. When he came to Ajjú's house, he recognised Hír. Saihti too, recognised that the Jógí was Hír's lover, and severely upbraided him on that account.

Once a party of girls were paying a visist to Ránjhà the Jógí, whom they teased very much, but when pursued, all fled excepting Kaulá, the daughter of Saidá's elder brother. Ránjhá seized her and let her go only when she had promised to convey his message to Hír. Thus it was settled that Saihti should take out Hír to a field for amsuement where she should prick a thorn in Hír's foot making known that she had been bitten by a snake. Then she should suggest to her parents that the Jogí might be called in to cure Hír. All was done as designed. When Rànjhá came after a great difficulty to cure Hír, he said that Hír and Saihtí should remain with him for a couple of nights during which he would perfectly cure Hír. The simple Ajjú and Saidá aggreed to it.

Through his supernatural powers, Ránjhá called Muràd the Balóch to Rangpur and all the four lovers met there. They stole away from Rangpur the same night. Murád and Saihtí escaped but Hír and Ránjhá were caught by the Khérás. They were brought

to be Káidú. She ran after him, overtook him on his way and gave him a severe thrashing. She set fire to his hut that night, but fortunately Kaidú was away at the time.

The news of Hír's illicit connection with Ránjhá spread in the village. Chúchak wanted to give away Hír in marriage and came to the Qází to enquire about a suitable match. The Qází suggested that Hír might be married to Saidá, son of Ajjú, the Kherá of Rangpur. The Qázi called Hír to advise and persuade her to accept Saidá as her husband whom she persistently rejected saying that the choice of a husband rested with her and that her parents had no right to give her in marriage to a person whom she did not like. But against her wishes she was betrothed to Saidá; and a day was fixed for their marriage.

Hearing of this Ránjhá was much disappointed. He came to Mitthí, the barber's wife who arranged a meeting between the two lovers when Hír promised that she would never accept Saidá but would ever keep aloof from him.

On the departure of Saidá's party, Ránjhá, too, accompanied it as a bearer, and had again an opportunity of seeing Hír. After Hír had reached Rangpur, Ránjhá returned to Takht Hazárá where he was hospitably received by his brothers.

At Ranghpur Hír remained perpetually sick. Saihtí, Saidá's sister who in her turn loved a Baloch, Murád, by name, soon gained her confidence. Hír disclosed her heart to Saihtí and wrote at the latter's suggestion a letter to Ránjhá inviting him to Rangpur in the disguise of a Jógí.

use of the bed saying that it belonged to Hír, the daughter of Chúchak, the Syál chief of Jhang but afterwards yielded on receiving a Bakhshish from Ránjhá. While Ránjhá was asleep Hír came there, and finding a stranger on her couch was extremely enraged. She began to beat Luddan, but fell in love with Ránjhà as soon as she saw him.

After a brief coversation she brought Ránjhà home, and requested her father to employ him as a servant on buffaloes to which he agreed. Now that Ranjhá has become a servant in Chúchak's house, he had ample opportunity to see and talk with Hír. Hír used to take *bhatta* * to Ránjhá and thus met her lover daily. Instead of ordinary bread and butter-milk, Hír prepared *churi* † for Ránjhà.

Kaidú, Hír's paternal uncle became suspicious about Hír's character. Once upon a time, he followed Hír as she took bhattá to Ránjhá. When he found that Hír had gone to look after the buffaloes, he came to Ránjhá as a Faqir and pretended hunger. Ranjhá gave him a handful of chúrí which, he determined to take to Chúchak to convince him of Hír's love for Ránjhá On returning, Hír enquired why the Chúrí looked less in quantity. Ránjhá said that he had given it to a Faqir whom Hír rightly guessed

* Bhattā is the food taken to farmers and herdsmen when at work in the field. They go from home early in the morning and return late in the evening Usually female members of the family carry Bhatta to the fields.

† Churi is a preparation of bread, sugar and ghee.

in praise of Hír whom he had seen in a vision. Unfortunately, Maujú died while Ránjhá was yet a lad. Shortly after this, the brothers divided among themselves their father's estate and a barren and unproductive tract of land fell to Ránjhá's lot. Being given to ease and comfort, Ranjhá soon found the life of labour very hard for him.

He left his native village for Jhang the native town of Hír. On his way he met the five *Pirs* (Saints) who seeing Ránjhá with his flute, asked him to sing a song. Ránjhá was an expert musician and with his skill pleased the Pirs who granted him a boon. Ranjha said that he wanted to marry Hír. The Pírs assured him that he would succeed in getting Hír and promised him help in times of difficulty.

Parting from the Pirs, Ránjhá came to the bank of the Chenab at sunset, and not finding any boat which could take him across the river, he began to make a Tulhá, a buoy of reeds and rushes for floating one's self across a stream. Observing this from the other bank of the river, Luddan, the boatsman called out to Ránjhá to wait till his arrival when he would take him across by the boat.

On getting into the boat, Ránjhá saw in it a beautiful couch over which a fine bedding had been spread.

Ránjhá begged Luddan's permission to lie down on the couch for a short time as he was much fatigued. At first, Luddan hesitated to allow Ránjhá the

still regarded as the perfect model of the purest Panjábi language."* The difference in the current versions is chiefly confined to the end which according to some is disastrous while according to others is happy. Wáris Sháh's † belongs to the first category and Muqbal's, which is shorter, simpler and older, to the second.

Muqbal's version of the Story.

Dhído, commonly known as Ránjhá after his caste, was the youngest and the pettest son of Maujú, the chief of Takht Hazárá. ‡ During his father's life-time he used to lead an easy-going life, always singing songs

---

* Bulletin of the School of Oriental Studies, London Institution, Vol. I, part III, 1920, page 88.

† When 'Adli revised his judgment and gave Hir to Rānjhā, the Syāls consented to perform Hir's marriage with Rānjha and asked the latter to come with a marriage party to Jhang. Consequently, Rānjha went to Takht Hazara to arrange marriage party. But the Syāls on reaching Jhang decided to get rid of Hir by poisoning her secretly. A messenger was at once sent to Rānjhā to inform him that Hir was dead. The news gave Rānjhā such a shock that he breathed his last as soon as he heard of Hir's death. Wāris Shāh explains the whole story as an allegory.

‡ A village in the Gujranwālā District. Temple's Panjab Lengends, Vol II, page 177.

Chuchak is said to belong to Rangpur in the Muzaffargarh District Ib. page 177.

E Gurmukhi Text (denoted by Rū in footnotes) was printed at the Vidyaprakasaka Press, Lahore. No date is given. The text is the same as that of D.

F Lithographed text in Persian characters (Sin of footnotes) printed at the Panjabi, Press, Lahore in 1281 A. H. (1164 A D.)

The manuscripts and the printed editions (except D and E which have the same text) differ greatly from each other. The Gurmukhi manuscripts generally give Hindu words where the Urdu manuscript has Mohammadan words *e. g*, Tasdi, Ghaus Mohy-ud-Din, Haviya, Uls etc., of the Urdu manuscript appear as Taklif, Satgur sacca, agg, juth etc, respectively in the Gurmukhi manuscripts The arrangement of lines and stanzas, too, is different in several places. In short, various rendings are too many to to be given *in toto* in a popular edition like this.

The Story.

Sir George Grierson, the highest living authority on the Indian vernacular literatures. writes, " What is perhaps the most favourate subject of all ballad poetry in India, the tale of Hir and Ranjha, has its birth in the Panjab."* The theme is so popular in northern India that several versions of it—materially differing from one another—have been produced during the last two canturies. The one " by Waris Shah is

* Bulletin of ths School of Oriental Studies, London Institution, Vol I, part III, 1920, page 88.

INTRODUCTION.

The present text of the peom is based on the following materials :—

A manuscript in Persian characters (denoted by Alif in footnotes) was found among my grandfather's books and is now in my possession. It consists of 134 pages with 13 lines on each page. The poet's name appears as Muhammad Muqbal in the colophon. It was copied on Jamadas-Sani, 21,1256. A. H. (November 1840) by one Sharf-ud-Din, son of Shams-ud-Din of the late Mian Jan Mohammad's family.

B manuscript in Gurmukhi characters (referred to as Be in the footnotes) belongs to the Panjab University Library It consists of 75 leaves (*i e* 88 162) of a larger volume, and leaves 1—87, presumably some other work, have been taken out of it It was copied by one Lal Singh in Vikram Sam 1907, *i. e.*, 1850 A D at Shahr i-Hirait (?).

C manuscript in Gurmukhi characters (Jim of the footnotes) also belongs to the Panjab University Library. In contains 376 stanzas and was copied in Vikram Sam 1903 *i e* 1846 A D by one Atar Singh for Pujara Singh at Nagar Gujrat.

D Gurmukhi Text (Dal of the footnotes) printed at the Mufid-i-'Am Press, Lahore, in 1912.

ہیر رانجھا مقبل

الف عاجزی بینتی اگے تیرے ربا میل اساڈیاں بیلیاں نوں
سانوں پیکیاں گھلیاں یاد آئیاں دل چاہندا مِن سہیلیاں نوں
گلی گلی رُلاوندا عشق سُنجا مان ستیاں گرب گھیلیاں نوں
مقبل باجھ پیاریاں دوستاں جی ہیں تاں دینی آں بھاہ حویلیاں نوں

١
پہلے آکھ توں صفت خدا دی جی صاحب بے پرواہ بے انت ہیتا
جِدّاں طبق دا بادشاہ ہویا حضرت جس نے ربدے نام داوِرد کیتا
عزازیل نے حکم نہ منیاں سی رب اوسنوں چا شیطان رکیتا
کہو عاجزی رب قبول پاوے روز حشر دے مقبلا من ریلیتا

٢
عشق حق نوں چا ملاوندا اے ایس عشق دے وارنے جائیے جی
کُٹھے عشق دے نوں نہیں موت مُوے تیغ عشق دی مُونہے مُونہہ کھائیے جی
عشق برن ہے اولیاں انبیاں دا مزا عشق دا فقر تھوں پائیے جی
رل آکھیا عاشقاں مقبلے نوں سانوں ہیر دا عشق سنائیے جی

٣
کہیا عاشقاں حکم منظور ہویا قصہ ہیر تے رانجھے دا جوڑئیے جی
بھڑکی عشق دی بھاہ پتنگ وانگوں مُول جلدیاں انگ نہ موڑئیے جی
بھج مرن قبول ہے عاشقاں نوں نہیہ لاء کے مُول نہ توڑئیے جی
مقبل گل کیتی میرے ہڈ بیتی گل پئی نباہیاں لوڑئیے جی

٤
میری شاعری تدوں قبول ہوئی جدوں ربدا نام دھیایا ہیں
روح پاک رسول مقبول دے نوں دم دم درود پُچایا ہیں
ابابکرؓ تے عمرؓ عثمانؓ علیؓ اگے چوہاں دے سیس نِوایا ہیں
مقبل ہیر تے رانجھے دا سب قصہ دردآں ہیں دے نال بتایا ہیں

۵ موجو جٹ دا لاڈلا ناؤں دھیدو وچ تخت ہزارے دے وسدا سی
مونہوں جھڑن گلاب دے پھل تازے جدوں کھل کے سوہنا ہسدا سی
نیناں ہیر دیاں خواب وچ ذبح کیتا بھیت کسے نوں مول نہ دسدا سی
دن رات محبوب دے ویکھنے نوں پیا مقبلے وانگ ترسدا سی

۶ موجو فوت ہویا تقدیر سیتی پچھے رہے رنجھیٹے دے سٹ بھائی
ملک اپنے باپ دا ونڈنے نوں پنج سٹ کے بھائیاں نے کچھ پائی
جتھے دبھ سرکڑا آگیا سی سوئی زمین رنجھیٹے دی ونڈ آئی
پرواہ کی مقبلا عاشقاں نوں جنہاں ربدے نال پریت لائی

۷ درد مند غریب یتیم رانجھا ماپے مردیاں دتی سو ہار دتاں
کدی کم نوں ہتھ نہ لایا سی۔اک وار گی گھیریا آن کماں
پریشانگی نال حیران ہویا۔رورو آکھدا ہلئے ئیں رنج جماں
جدوں آدمی نوں دکھ لگدے نے تدوں آوندی مقبلا یاد اماں

۸ اک روز رانجھا ہتھ پکڑ کہی بوٹے مارنے نوں جدے چتیا ئی
بوٹے ماردے دے ہتھیں پئے چھالے بند بند رنجھیٹے دکھیا ئی
بُرے حال ہو کے پیا وچ جھلاں نیر روندیاں مول نہ ٹھلیا ئی
سکھ ہاریاں نوں رب دکھ پائے جیو مقبلے دا تڑ تھلیا ئی

۹ بھر جائیاں لیائیاں چھاہ ویلے بھتار انجھے گرب گیلڑے نوں
بیلے وچ ڈھونڈیندیاں پھردیاں نے مہریٹیاں انگ سہیلڑے نوں
رانجھا کدھرے نظر نہ آیو نے ڈھونڈ بھال رہیاں البیلڑے نوں
جدوں مقبلے نوں گھروں گھلیا سی پچھوتا وندیاں نے اوس میلڑے نوں

ل٥ پئے دعدے بہت +

۱۰ رانجھا مُرڑ دیاں نوں نظر آیو نے اک بوٹڑے مُڈھ بے حال پیا
پیر شب کے آن جگائیو نے رانجھے اُٹھ کے رب دا ناؤں لیا
رانجھا حال نھیں بہت بے حال دِستے بھرجائیاں دے من پئی دِتیا
ہاے ہاے مُٹھی کر پچھیتو نے تیرے باب کی مقبلا ورت گیا

۱۱ دردمند رانجھا بھرجائیاں نوں رو رو اپنا حال سناؤندا ئے
منگ کھاونا اساں قبول کیتا ساتھوں کم نہ سانبھیا جاؤندا ئے
میری پناہ خدا ہے بھابیو نی میرا جیو نہ مول دھراؤندا ئے
مقبل مال متاع نوں بھاہ لگے سانوں فقر فاقہ خوش آوندا ئے

۱۲ بھرجائیاں رانجھے دی گل سن کے پریشان حیران غمناک ہوئیاں
لکھ لکھ نصیحتاں رانجھنے نوں دے بھابیاں فرض نھیں پاک ہوئیاں
دیون مِہنے گل شریک ساڈوں اسیں طعنیاں نال ہلاک ہوئیاں
مقبل کم دا ماریا جا ناہیں اسیں چاکری تیری نھوں چاک ہوئیاں

۱۳ رانجھا رو کے آکھدا بھابیاں نوں ہل واہناں بڑا جنجال ہے نی
ساری عمر ہیں سکھاں دے وچ کٹی بیتھوں واہی دا کم محال ہے نی
میرا آکھدا جیو فقیر ہوواں دنیا جیونا خواب خیال ہے نی
مقبل لاہ دوشال فقیر ہوئیے دولت عشق دی سدا بحال ہے نی

۱۴ رکھیا بھابیاں رانجھیا تیں ساتھوں تیرے تھاں اسیں ہل جونیاں ہاں
تیرے مکھوں بولیندیاں پھل کر دے اسیں گند کے ہار پرونیاں ہاں
گل جیو جاماں تیرے پیش کیتا حکم [illegible] کھوتیاں ہاں
تیرے ناؤں توں مقبلا [illegible] ہتھ ہونیاں ہاں

۱۵ رانجھا آکھدا بھابیو خوشی وسو تُساں نال میرے اِحسان کیتا
میرا اُوں نُوں خوشی ہے بھابیاں توں تُساں اپّڑوں جیو قُربان کیتا
بھرا رہن نہ ہُندا جے رکتے چیلے بینوں قسمت نے مار حیران کیتا
سوئی پیش آیا اج مُقبلے دے کسے وقت جو کوئی گُمان کیتا

۱۶ پھیر آکھیا بھابیاں رانجھیا وے جادُو پائے کے جیو چُرایا ای
سینے وِچ طُوفان تندُور تپے کیہا بِرہوں النبرا لائیا ای
تیرے باجھ آرام نہ مُول آوے۔ کیہا گھول تعویذ پلائیا ای
مُقبل مُڈھ قدیماں دا یار رُٹھا سیاں بِنتاں نال منایا ای

۱۷ رانجھے بھابیاں دا جی رکھنے نُوں ان رجدا بیٹھ طعام کھایا
رُوح بھیجیا ہیر دے شہر رانجھے آپ بھابیاں دے نال پِنڈ آیا
پِنڈا وڑدیاں رانجھے نُوں چاٹ لگی پاڑ کپڑے انگ بھبُوت لایا
اثر رانجھنے نوں مُقبلا عشق دا ہے ناہیں دیو نہ جِن نہ بھُوت سایا

۱۸ رانجھا کھاونوں پیونوں رہ چُکا مار ہیر دے عشق حیران کیتا
بھُلّی مت نے سُرت جہان دی سُو جھنگ جاونے دا سامان کیتا
اوتھے عقل تے صبر دی جا ناہیں جتھے عشق نے آن مکان کیتا
بس عشق دے نام توں مُقبلے نے جیو جان تے مال قربان کیتا

۱۹ بھرجائیاں آکھیا رانجھنے نوں پیارے سُنے تاں بینتی کرنیاں ہاں
اسیں اِک توں اِک چڑھنیاں ہاں صورت عجب توں عجب بنائیاں ہاں
دھن مال دی کجھ پرواہ نہیں پر نال وچھوڑے دے سڑنیاں ہاں
تیرے مکھ ڈِٹھے ساتُوں چند پیندی مُقبل دور گیاں اسیں مرنیاں ہاں

لہ بینتی۔ عرض۔

۵۲ چڑھنیاں بھنی چڑھی ہوئی ۱۲

۲۰ راہ جھنگ سیالاں دا پُچھ کے جی رانجھا تخت ہزاریوں دھایائے
خبر ہوئی جاں سکّیاں بھائیاں نُوں اونہاں اگیوں جا اٹکائیائے
چھڈ چلیوں باپ دے شہر تائیں تینوں آکھ کھاں کِنّے دُکھایائے
پندھ چلنا مُقبلا کھرا اوکھا سوئی جانے جِنھاں ازمایائے

۲۱ رانجھا آکھدا سکّیاں بھائیاں نُوں تُسیں پؤ نہ مُول خیال میرے
بھراواں نُوں خوشی ہے بھائیاں تھوں مینُوں سونپ کے رب نُوں جاؤ ڈیرے
دُکھ درد جو لِکھیا بھائیو میرے تقدیر خدائے دی کون پھیرے
چھڈ روندیاں تے کُرلاندیاں نُوں لد گئے نے مُقبلا ویر تیرے

۲۲ رانجھا جھنگ سیالاں نُوں رواں ہویا بھائی تخت ہزاریوں آوندے نے
ویر وِچھڑے بہت غمناک ہوئے پئے جھورے آن نہ کھاوندے نے
ملے جھب ساڈوں کِتّھوں پھیر رانجھا پئے رب نُوں نِت دھیاوندے نے
مُقبل یار وِچھنیاں جگ بیتے عاشق کُونج وانگوں کُرلاوندے نے

۲۳ کدے عمر بھر پندھ نہ چلیا سی رانجھے راہ دے وِچ تکلیف پائی
پیریں پُڑے ببُول تے پئے چھالے تِتّھے پئی تیلی بُھکھ جاٹ لائی
تتی ریت دے وِچ ڈِگا کھا گردی دُکھ لگیاں آوندی یاد مائی
بنی کتنی مُقبلا بندیاں نے ڈاڈھے نال برابری نہیں کائی

۲۴ بُجھو تاڈندا وقت وہانڑے نُوں پچھا یاد کر کے رانجھا بہت رویا
اگے جان بھاری پچھے مرن اوکھا پریشانگی نال ہلاک ہویا
گھریں لیٹدا لیف نہالیاں تے اج ڈب سر کرڑے رات سویا
سوئی لین گے مُقبلا جا اگے جِنھاں ایس جہان تے بیج بویا

ا جھورے یعنی پچھتاوے۔ ۲ وِچھنیا یعنی بچھڑے ہوئے ۳ جھب یعنی جھٹ فوراً ۴ پندھ یعنی راستہ
۵ پُڑے یعنی چبھے۔ ۶ ببول۔ کانٹے۔ ۷ تیلی۔ پسینا

۲۵ تارے گِندیاں رانجھے نُوں رات گذری فجر ہوئی تے اُٹھ نماز پڑھدا
راہ جھنگ سیالاں دے رواں ہویا گھوڑا شوق دا پیر دے نرت چڑھدا
جاٹ برہوں دی رانجھے نُوں زور لگی جیویں دُدھ دُدھانی دیوچ کڑھدا
جنہاں عاشقاں محل نہ ماڑیاں نی تنہاں مُقبلا آکھ کی خوف گھردا

۲۶ پنڈ پہنچیا جائکے چھاہ ویلے رانجھے پنڈ دے وِچ مسیت ڈِٹھی
پڑھن اِک اُستاد دے کئی لڑکے شاہزادڑے سوہنے جیبھ مِٹھی
کوئی فقہ دیکھے کوئی نظم واچے کوئی پڑھے قرآن تے لکھے چِٹھی
مہربان ہویا رب مُقبلے تے جس عشق حقانی دی بات سِٹھی

۲۷ ہتھ بنھ کے مُلاں نوں کرے کورنش رانجھا وِچ مسیت دے جا میاں
مُلاں آکھیا گبھروا جیوندا رہ شطرنجی تے بیٹھ توں آ میاں
کھرا دِسدا رنگ تغیر تیرا سانوں اپنا حال سُنا میاں
آکھ مُقبلا کِدھروں آیا ئیں۔ اگے جاوسیں کہڑی جا میاں

۲۸ کہندا تانُو دھیدو میری ذات رانجھا کل تخت ہزاریوں چلیا ئیں
بھکھے وِچ اُجاڑ دے رات کٹی دِتا رب دا آسرے تے جھلیا ئیں
میرا جیو ہویا ٹک دیکھنے نوں پیراں مست اودس اُڈلیا ئیں
بانی ایس گراں دا پیو تاسی تیتھے رب نے مُقبلا گھلیا ئیں

۲۹ تاکید کر کے مُلاں لڑکیاں نوں گھریں بھیجدا طعام منگاونے نوں
بچہ کھنڈ تے کھیر پریہہ لیاؤ میرا جیو تے لوچدا کھاونے نوں
جا آکھیا لڑکیاں مائیاں نوں اُٹھ لگیاں طعام پکاونے نوں
مُقبل تھال پریہہ کے چاولاں دے منڈے لیائے نے پیر مناونے نوں

ے برہوں جُدائی۔ ے زور۔ خوب۔ ے چھاہ ویلا۔ چھاچھ پینے کا وقت صُبح۔ ے فقہ۔ دین اسلام
کی مذہبی کتابیں۔ ے سِٹھی۔ سیکھی ے شطرنجی۔ دری ے پریہہ لیاؤ۔ بھر لاؤ ۱۲